

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

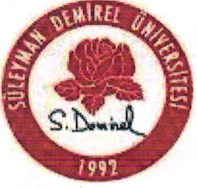
**İNTERNET VE SOSYAL AĞLARIN SİYASAL KATILIM ÜZERİNE
ETKİSİ-SDÜ ÖRNEK OLAYI**

**Ömer GÜLER
1230203546**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. H. Bahadır ESER**

ISPARTA-2015

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA
SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih:14/01/2015

Enstitü Yönetim Kurulunun ^{93389805/302.14.03-3578} 25/12/2014 tarih ve 1 sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Ömer GÜLER 'nın "İnternetin ve Sosyal Ağların Siyasal Tutumlar Üzerine Etkisi-SDÜ Örnek Olayı" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 14/1/2015 tarihinde saat 12.30'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 75 dakika süreyle teziyle ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

☒ **Tezin kabul edilmesine**

(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

☐ **Tezde düzeltme verilmesine**

(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

☐ **Tezin reddedilmesine**

(Öğrenci,yeni tez konusu belirlemelidir.)

***Tez adı değişikliği yapıldı/yapılmadı.**

oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.
Gereği için arz olunur.

"İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi-SDÜ Örnek Olayı"

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	:Doç. Dr. H. Bahadır ESER	B. Eser
Üye	:Doç. Dr. Cemal BALTACI	C. Baltacı
Üye	:Yrd. Doç. Dr. Nedret ÇAĞLAR	N. Çağlar

Ek :Her Bir Jüriye Ait Tez Değerlendirme Jüri Raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi- SDÜ Örnek Olayı” adlı tezin, proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Ömer GÜLER

14.01.2015

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın başlangıç aşamasından sonuna kadar desteklerini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Hamza Bahadır Eser'e, kıymetli mesai arkadaşlarıma ve bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ömer GÜLER

Ocak 2015

3991-YL1-14 No’lu “İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Katılım Üzerine Etkisi-SDÜ Örnek Olayı” adlı bu yüksek lisans tezi projesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

ÖZET

İNTERNET VE SOSYAL AĞLARIN SİYASAL KATILIM ÜZERİNE ETKİSİ- SDÜ ÖRNEK OLAYI¹

Ömer GÜLER

Süleyman Demirel Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 103 Sayfa, Ocak 2015

Tez Danışmanı: Doç. Dr. H. Bahadır ESER

Günümüzde internet ve sosyal ağlar, hızla gelişen ve ilerleme kaydeden yeni iletişim teknolojilerinin insanlığa sunduğu önemli gelişme alanlarından birini teşkil etmektedir. Gün geçtikçe kullanımı artan bu yeni iletişim teknolojileri, klasik iletişim araçlarına göre insanlar arası iletişimi daha hızlı, daha kolay ve daha ucuz bir şekilde sağlamaktadır.

Sosyal konuların konuşulup tartışıldığı bu çevrimiçi ortamlar, zaman içinde artan kullanıcı sayısı ile siyasal konuların da konuşulup tartışıldığı mecralar haline gelmiştir. Siyasal tutumların oluşumunda, bu tutumların davranışa dönüşmesinde, araçsal bir rol ifa eden, internet ve sosyal ağlar, bireylerin birbirleriyle iletişimini sağlamada, fikirlerini paylaşmasında, bu sayede çeşitli kanaatler edinip siyasallaşarak, siyasal alana girmelerinde önemli bir araç vazifesi görmektedirler.

Çalışmanın amacı, kişiler arası iletişimde sıkça kullanılan internet ve sosyal ağların siyasal tutumlar üzerine etkisini incelemektir. Bu kapsamda, Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencisi olan, 1050 katılımcı arasında yapılan çalışmada, siyasal tutumların davranışsal ögesini oluşturan siyasal katılım davranışı üzerinde, internet ve sosyal ağlarla ilgili, çeşitli bağımsız değişkenlerin etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak, internet ve sosyal ağlar üzerinden siyasilerle iletişime geçme, fikir paylaşımı, siyasal içerikli haber takibi gibi faaliyetlerin sıklığı ve bu faaliyetlerin doğru bulunması ile ilgili bağımsız değişkenler ile siyasal katılım bağımlı değişkeni arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Tutum, Siyasal Tutum, Siyasal Katılım, İnternet, Sosyal Ağlar.*

¹ Bu yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje No: 3991-YL1-14.

ABSTRACT

THE IMPACT OF THE INTERNET AND SOCIAL NETWORKS

ON POLITICAL PARTICIPATION-THE CASE OF SDU²

Ömer GÜLER

Süleyman Demirel University, Department of Public Administration, Master Thesis,
103 Pages, January 2015

Thesis Advisor: Assoc. Prof. H. Bahadır ESER

Today, internet and social networks are the important vias which are presented to mankind by rapidly developed new communication technologies. Every day, these new communication technologies are getting more users. Because, they are very fast, cheap and easy to use. By these aspects of new internet technologies, they separate from other conventional communication tools.

At the authentic invention era of these new communication technologies, these online places were using for social events. Later, with the increased usage over the time, internet and social networks have become vias where political events widely discussed. Contemporarily, these vias take important role at the creation of the political attitudes and transformation of these attitudes to political behaviors. In addition to that fact, they help people for to communicate and share ideas with each other. So, these people take a part in political processes and fields with getting some convictions and becoming political person.

The aim of this study examines the impact of the internet and social networks which used in communication frequently on political attitudes. In this context, this study was applied between 1050 students of the Süleyman Demirel University. And the impact of some independent variables was examined as the internet and social networks on political participation behavior which is behavioral element of political attitudes. As a result, a significant and positive relationship was found between political participation and independent variables like communication with politicians on the internet and social networks; frequency and attitudes about following political news and sharing ideas on the internet and social networks.

Key Words: *Attitude, Political Attitude, Political Participation, Internet, Social Networks.*

² This master thesis has been supported by Süleyman Demirel University Scientific Research Projects Coordination Department. Project Number : 3991-YL1-14.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI	ii
YEMİN METNİ	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
GRAFİKLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tutum ve Siyasal Tutum	5
1.1.1. Tutumun Bileşenleri	7
1.1.1.1. Tek Bileşenli Model	7
1.1.1.2. İki Bileşenli Model	8
1.1.1.3. Üç Bileşenli Model	8
1.1.2. Tutumların İşlevleri	9
1.1.2.1. Tutumların Araçsal İşlevi	9
1.1.2.2. Değerleri Açıklama İşlevi	10
1.1.2.3. Benliği Savunma İşlevi	11
1.1.2.4. Bilgi Sağlama İşlevi	12
1.1.3. Siyasal Tutum	13
1.2. Siyasal Katılma	15
1.2.1. Siyasal Katılma Biçimleri	17
1.2.1.1. Politikacılarla İlişkiler	17
1.2.1.2. Seçimlerde Oy Kullanma ve Siyasi Partiler İçin Çalışma.....	18
1.2.1.3. Siyasal Literatürü İzleme.....	18

1.2.1.4. Siyasal Tartışmalara Katılma.....	18
1.2.1.5. Siyasal Örgütlere Üye Olma	19
1.2.1.6. Siyasal Eylemlere Katılma	19
1.2.1.7. Bağışta Bulunma	19
1.2.1.8. Yeni Bir Katılım Çeşidi Olarak Slaktivizm ve Kliktivizm	21
1.2.2. Siyasal Katılma Düzeyleri.....	22
1.2.3. Siyasal Katılmayı Belirleyen Etmenler	23
1.2.3.1. Yaş Etkeni	23
1.2.3.2.Cinsiyet.....	23
1.2.3.3.Aile.....	24
1.2.3.4. Gelir Düzeyi	24
1.2.3.5. Eğitim	24
1.2.3.6. Meslek	25
1.2.3.7. Yerleşim Yeri	25
1.2.4. Yönetim Şekilleri ve Siyasal Katılım	26
1.3. İnternet Teknolojileri	28
1.3.1. İnternetin Bileşenleri.....	29
1.3.2. İnternetin Tarihçesi	29
1.4. Sosyal Ağlar.....	31
1.4.1. Başlıca Sosyal Ağlar	33
1.4.1.1. Facebook	33
1.4.1.2. Twitter.....	34
1.4.1.3. Youtube	35
1.4.1.4. LinkedIn	35
1.4.1.5. Myspace.....	36
1.4.1.6. İnstagram	36
1.4.2. Başlıca Sosyal Medya Terimleri.....	36
1.4.2.1. App/ Application (Uygulama)	36
1.4.2.2. Avatar	37
1.4.2.3. Blog.....	37
1.4.2.4. Beğen.....	37
1.4.2.5. Etiket (Tag).....	37

1.4.2.6. Duvar (Wall).....	37
1.4.2.7. Hashtag (Konu Etiketi).....	38
1.4.2.8. Paylaş (Share)	38
1.4.2.9. Takip Et (Follow).....	38
1.4.2.10. Tweet/Tivit	38
1.4.2.11. RT/Retweet	38
1.4.2.12. Vine	38
1.4.2.13. Selfie	38

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASAL TUTUMLARIN OLUŞUMU, İNTERNET VE SOSYAL AĞLARIN SİYASAL TUTUMLAR İLE İLİŞKİSİ

2.1. Siyasal Tutumların Oluşumunda Etkili Olan Faktörler.....	39
2.1.1. Aile.....	41
2.1.2. Okul.....	44
2.1.3. Mesleki ve Sosyal Çevre	46
2.1.4. Kitle İletişim Araçları	47
2.2. İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Tutumlar İle İlişkisi	50
2.2.1. Siyasal Katılım- İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi	54
2.2.2. Siyasal Yeterlilik- İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi	61
2.2.3. Diğer Siyasal Tutumlar- İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNET, SOSYAL AĞLAR VE SİYASAL KATILIM İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI-SDÜ ÖRNEK OLAYI

3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Varsayımları	64
3.2. Ölçüm Aracı	67
3.3. İstatistiksel Analiz	69
3.4. Araştırma Bulguları	75
SONUÇ	84
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	103

KISALTMALAR DİZİNİ

ARPANET	: Advanced Research Projects Agency Network, Amerikan Gelişmiş Savunma Araştırmaları Dairesi Ağı
DARPANET	: Defence Advanced Research Projects Agency, ABD Savunma Bakanlığı İleri Araştırma Projeleri Ajansı
ITV	: Independent Television Authority, Bağımsız Televizyon İdaresi
NSFNET	: National Science Foundation Network
SP. KOR. KAT.	: Spearman Korelasyon Katsayısı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TCP/IP	: Transmission Control Protocol/ Internet Protocol
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
ULAKBİM	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
ULAKNET	: Ulusal Akademik Ağ

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	64
Tablo 2: Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılımı	65
Tablo 3: Katılımcıların Ailelerinin Aylık Geliri.....	65
Tablo 4: Katılımcıların İlköğretimlerini Tamamladıkları Yer	66
Tablo 5: Değişken Matrisi.....	71
Tablo 6: Keiser-Meyer-Olkin ve Barlett Küresellik Testi	71
Tablo 7: Siyasal Konular ve Ülke Yönetimi ile İlgili Kararların Sosyal Medya Aracılığıyla Duyurulmasının Doğruluğuna Yönelik Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisini Ele Alan Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	75
Tablo 8: Resmi Hesaplara Sahip Ünlülerin, Toplumda Söz Sahibi İnsanların Fikirlerini ve Görüşlerini Facebook, Twitter Gibi Sosyal Ağlar Aracılığıyla Duyurmasına İlişkin Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	76
Tablo 9: Siyasal ve İdeolojik İçerikli Mesajların Sosyal Medya Üzerinden Paylaşılmasına İlişkin Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	77
Tablo 10: Siyasi Liderlerle, Kanaat Önderleriyle veya Ünlü Kişilerle, Onların Düşüncelerini Öğrenmek, Kendi Düşüncelerini Onlarla Paylaşmak için Onlarla İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Sık İletişime Geçilmesinin Doğruluğuna Yönelik Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	78
Tablo 11: Arkadaşlarla İletişim Kurmak için Sosyal Ağların Kullanılması Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	79
Tablo 12: Siyasal Konularda Bilgi Edinmek için Sosyal Ağların Kullanılma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	80
Tablo 13: Siyasi Parti Liderlerini, Siyasal Partileri ve Siyasal Parti Adaylarını Sosyal Ağlar Aracılığıyla Takip Etme Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	80
Tablo 14: Siyasal Görüşleri İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Paylaşma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	81
Tablo 15: Günlük Olarak Sosyal Ağları Kullanma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	82
Tablo 16: İnternette Siyasal İçerikli Haberlere İlgi Gösterme Düzeyi ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları	83

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı Oranı	64
Grafik 2: Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılım Oranı	65
Grafik 3: Katılımcıların Ailelerinin Aylık Geliri	66
Grafik 4: Katılımcıların İlköğretimlerini Tamamladıkları Yer	66

GİRİŞ

Günümüzde internet teknolojilerinin yaygınlaşması ile bu yeni teknolojinin kullanım alanı genişlemiş ve bu bağlamda insanlara da sunduğu fırsatlar artmıştır. Başlangıcından beri hızlı bir şekilde insanların hayatında yer alan bu yeni iletişim araçları, Web 2.0 (ikinci nesil internet hizmetleri) teknolojilerinin de ortaya çıkmasıyla giderek yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.³ Web 2.0 hizmetlerinin kullanıma açılması ile eski iletişim araçlarının tek yönlü bilgi aktarımlarının yerine, karşılıklı iletişim ve bilgi aktarımı sağlayan yeni medya, bireylerin yaşamını etkilemeye başlamıştır. İnternet teknolojileri ile bilgiye ve elde edilmek istenene ekseriyetle ücretsiz ulaşılması, bireyin tek taraflı etkilenen olmaktan ziyade artık çift taraflı etkileşim içinde olması; yani etkileyen konumda da olabilmesi ve bu teknolojilerin başkalarıyla çeşitli şekillerde iletişimi sağlayacak imkânlar sunması, yeni iletişim teknolojilerini klasik medya araçlarından ayırmaktadır.⁴ Hızlı bir şekilde bireylerin hayatına giren internet ve sosyal ağlar da, çeşitli şekillerde bireylerin hayatına etki etmektedir ve bu yeni iletişim teknolojilerinin, bireyin siyasal sosyalleşmesi ve tutum geliştirmesi üzerindeki etkisi, günümüzde siyaset biliminin de dikkatini çeken güncel çalışma alanlarından birisini teşkil etmektedir.

Burada dikkate değer diğer bir konu da tutumlardır. Tutumlar, bireylerin çevresindekilere karşı gösterdikleri ön eğilimlerdir. Gösterilen bu tepkiler, canlı ya da cansız varlıklara karşı olabilir. Tutumların bu kadar önemli olmasının altında ise insanların içinde olduğu varsayılan ve insanı harekete geçiren olgular olmalarıdır. Yani bu olgu iyi anlaşılırsa bireyin davranışları önceden tahmin edilebilecek ve tutum değişim süreçleri öğrenilerek bireylerin davranışları kontrol altına alınabilecektir.⁵ Allport'a göre de tutum kavramı, sosyal psikolojinin vazgeçilmez kavramlarından ve hiçbir kavram sosyal psikoloji literatüründe bu kadar sık inceleme konusu

³ Web 2.0 hakkında ayrıca bkz: Bora Aslan, "Web 2.0, Teknikleri ve Uygulamaları", *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildirileri*, 2007, ss. 351-357.

⁴ Azime Telli, "Mısır Devrimi'nde Sosyal Medyanın Rolü", *Bilge Strateji*, 2012, 4(7), s. 67.; Kezban Karagöz, "Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri", *İletişim ve Diplomasi*, 2014, 1(1), s. 132.

⁵ Ayşe Can Baysal, "Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar", *İ.Ü. İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Kürsüsü*, İstanbul, 1981, s. 121, 122.

edilmemiştir.⁶ Siyasal tutumlar ise bireylerin siyasi objelere karşı beslediği eğilimler olarak ele alınabilir. Siyaset bilimi açısından tutumların incelenmesinin temel motivasyonu, siyasal tutumların anlaşılmasından hareketle, kişilerin siyasal davranışları hakkında fikir edinmektir.⁷

Çalışmanın amacı, bireylerin günlük yaşamda sıklıkla kullandığı internet ve sosyal ağların, bireylerin siyasal tutumları üzerine etkisini incelemek ve bu yeni iletişim teknolojilerinin, onların siyasal katılımını nasıl ve ne şekilde etkilediğini görmektir. Bu doğrultuda, çalışmamızın birinci bölümünü oluşturan kavramsal çerçeve bölümünde, tutum, siyasal tutum, siyasal katılım, internet ve sosyal ağ kavramları açıklanacak ve bu kavramların önemine değinilecektir.

İkinci bölümde, siyasal tutumların oluşumunda etkili olan faktörler (aile, okul, mesleki ve sosyal çevre, kitle iletişim araçları) ele alınacaktır. Ardından, kitle iletişim araçlarından olan internet ve sosyal ağların, siyasal tutumlar üzerine etkisini inceleyen çalışmalar incelenerek, ortaya koydukları sonuçlara kısaca değinilecektir.

Üçüncü bölümde ise, Isparta il merkezinde eğitim alan Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerinin katılımıyla yapılan alan araştırması, Spss 20 veri analiz programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların, siyasal tutumun bir çeşidi olan siyasal katılım düzeyleri; “Desteklediğim siyasal bir partide aktif bir üye olmak isterim.”, “Siyasal kampanyalara (seçim v.b.) vakit ayırmak isterim.”, “Siyasal bir mitinge katılmak isterim.”, “Siyasal temsilcilerle ilişkilerimi yerel ya da ulusal düzeyde sürdürmek isterim.”, “Parti rozeti taşımak veya arabama (olsa idi) siyasal içerikli bir amblem yapıştırmak isterim.”, “Başkalarını kendi siyasal partime oy vermeleri için ikna etmeye çalışırım.”, “Siyasal içerikli tartışmalara katılmak isterim.” ifadeleri ile ölçülmüş ve bu değişkenler tek bir faktör haline getirilerek siyasal katılım bağımlı değişkeni oluşturulmuştur. Söz konusu ifadeler Milbrath, 1965⁸; Kenski-Stroud, 2003⁹; Burkhart

⁶ Gordon Willard Allport, “Attitudes”, içinde: *A Handbook of Social Psychology*, Ed. Carl Murchison et al., Clark University Press, Worcester, Mass, 1935, s. 798.

⁷ Ahmet Kalender, “Mesaj Stratejilerinin Planlanmasında Siyasal Tutum ve Motivasyon Ölçümlerinin Önemi”, *Selçuk İletişim*, 1999, 1(1), s. 92.

⁸ Lester W. Milbrath, *Political Participation*, Rand McNally&Company, Chicago, 1965, s. 18-19.

⁹ Kate Kenski-Natalie Jomini Stroud, “Connections Between Internet Use and Political Efficacy, Knowledge, and Participation”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 2006, 50(2), s. 179-180.

vd., 1972¹⁰; Çam, 2011¹¹; Daver, 1993¹²; Dursun, 2012¹³; Kapani, 2014¹⁴; Baykal, 1970¹⁵; Öztekin'in, 2014¹⁶ çalışmalarından alınmıştır.

Çalışmanın bağımsız değişkenleri ise “Siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasını doğru buluyorum”; “Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını doğru buluyorum”, “Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasını doğru buluyorum”, “Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerimi onlarla paylaşmak için internet veya sosyal ağlar aracılığıyla sıklıkla iletişime geçerim.” ifadeleri ile “Arkadaşlarınızla iletişime geçmek için ne kadar sıklıkla sosyal ağları kullanıyorsunuz?”, “Siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”, “Siyasi parti liderlerini, siyasal partileri ve siyasal parti adaylarını ne kadar sıklıkla sosyal ağlar aracılığıyla takip edersiniz?”, “Siyasi görüşlerinizi ne kadar sıklıkla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşırsınız?”, “Günlük olarak sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”, “İnternetteki siyasete ilişkin haberlere ne kadar ilgi gösterirsiniz?” sorularından oluşmaktadır. Çalışmanın bağımsız değişkenini oluşturan bu maddeler Gündüz-Pembecioğlu, 2014¹⁷; Rozell-Mayer, 2008¹⁸; Rice-Moffett-Madupalli, 2012¹⁹, Correa-Hinsley-Zúñiga, 2010²⁰; Vaccari vd.’nin, 2013²¹ çalışmalarından uyarlanmıştır.

¹⁰ James Burkhart et. al., *Strategies for Political Participation*, Cambridge, Winthrop Publishers Inc., Massachusetts, 1972, s. 14.

¹¹ Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, DER Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 169-174.

¹² Bülent Daver, *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1993, s. 210.

¹³ Davut Dursun, *Siyaset Bilimi*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2012, s. 237.

¹⁴ Münici Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2014, s. 144-145.

¹⁵ Deniz Baykal, *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1970, s. 33.

¹⁶ Ali Öztekin, *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2014, s. 259-265.

¹⁷ Uğur Gündüz-Nilüfer Pembecioğlu, “The Role Of Social Media In The Sharing and Delivery Of Authoritative and Governmental Issues”, *European Journal of Research on Education, Special Issue: Contemporary Studies in Social Science*, 2014, s. 36.

¹⁸ Mark J. Rozell- Jeremy D. Mayer, (Ed.), *Media Power, Media Politics*, Rowman & Littlefield, 2008, s. 134.

¹⁹ Laurie L. Rice-Kenneth W. Moffett-Ramana Madupalli, “Campaign-Related Social Networking and the Political Participation of College Students”, *Social Science Computer Review*, 2012, 0894439312455474., s. 272.

²⁰ Teresa Correa-Amber Willard Hinsley-Homero Gil De Zuniga, “Who Interacts on the Web?: The Intersection of Users’ Personality and Social Media Use”, *Computers in Human Behavior*, 2010, 26(2), s. 249.

Sonuç kısmında, yapılan analizlerin sonuçları ortaya konmuş ve benzer araştırma sonuçları ile de bulgular desteklenmiştir. Ayrıca, yapılan araştırmanın kapsamı ile ilgili bilgilere yer verilmiş ve bu konuda daha sonra yapılacak araştırmalar için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

²¹ Cristian Vaccari et. al., “Social Media and Political Communication. A survey of Twitter Users During the 2013 Italian General Election”, *Rivista Italiana di Scienza Politica*, 2013, 43(3), s. 11.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde tutum, siyasal tutum ve siyasal katılım kavramı açıklanacaktır. Ardından internet ve sosyal ağlar hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Tutum ve Siyasal Tutum

Günlük hayatta insanlar, birçok değerlendirmede bulunurlar. Bu değerlendirmeler, olumlu, olumsuz olabilir. Ya da kişi düşüncesini belirtmekten çekinebilir. Bir kişinin çok olumlu baktığı bir konuda, diğer bir kişi çok olumsuz bir tavır sergileyebilir. Bireylerin gündelik yaşamlarında yaptıkları, düşündükleri, yaşayış biçimleri gibi birçok konu tutumlarla yakından ilgilidir. Çalışmanın bu kısmında, ilk olarak tutum kavramının önemi, tanımı ve özellikleri üzerinde durulacak ardından tutumların bileşenleri ve işlevleri konularına değinilecektir.

Tutumlar, sosyal psikolojinin en popüler kavramlarından biridir. Bu yaklaşımın sebebi olarak, tutumların davranışlara yön verdiği, davranışları etkilediği düşüncesi gösterilebilir.²² Tutum kavramını açıklayan ilk isimlerden olan Allport'a göre tutum kavramı, sosyal psikolojinin vazgeçilmez kavramlarından biridir. Hiçbir kavramın, deneysel ve teorik literatürde bu kadar sık yer almadığını söyleyen Allport, bunun sebebini, kavramın hiçbir psikoloji okulu veya düşünceye ait olmaması nedeniyle çeşitli kaynaklardan beslenen araştırmacıların kullanımına elverişli olmasına ve geçmişten gelen tartışmaların odağından uzak olmasına bağlar.²³ Freedman ve arkadaşları da başka hiçbir konuda, sosyal psikologların, tutum kavramı kadar üzerinde durmadığını; bunun nedeni olarak da tutum değişikliğinin sebeplerinden biri olarak sayılan kişiler arasındaki etkileşim olgusuna duyulan ilgi, bilişsel gelişim ve bilişe verilen önemin artmasına işaret etmişlerdir. Dolayısıyla, araştırmacıların, tutumların nasıl geliştiği ve nasıl

²² Sibel Ayşen Arkonaç, *Sosyal Psikoloji*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1998, s.169.; Sibel Ayşen Arkonaç, *Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak Deneysel ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008, s.137.

²³ Allport, *a.g.e.*, s. 798.; Tutumların önemi hakkında ayrıca bkz: Anthony G. Greenwald, "Why are Attitudes Important?", içinde *Attitude, Structure and Function*, Ed. Anthony R. Pratkanis-Sтивен J. Preckler-Anthony G. Greenwald, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, 1989, ss. 1-10. ve Anthony G. Greenwald, "Why are Attitudes Important: Defining Attitude and Attitude Theory 20 Years Later", içinde *Attitude, Structure and Function*, Ed. Anthony R. Pratkanis-Sтивен J. Preckler-Anthony G. Greenwald, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey, 1989, ss. 429- 440.

değiştığı noktasında çalışarak, toplumsal etki, bilişsel yapı süreçleri ile bunların bireyin davranışlarını nasıl etkilediğine ilişkin bir öngörü edinebileceklerinin altı çizilmiştir.²⁴

Tutum sözcüğü, harekete geçme için hazır olma anlamına gelen Latince “aptus” kelimesinden türemiştir. Bu anlamına göre tutum, doğrudan gözlenebilen bir şeyi ifade eder. Bu eski anlamının yanında, günümüzde araştırmacılar, tutumu doğrudan gözlenebilir olmasa da, davranışları harekete geçiren, insan eylemleri sırasındaki tercihlerine belli bir istikamet kazandıran bir yapı olarak görmektedirler.²⁵ Psikolojide tutum kavramı, ilk olarak, vücudun duruşu ile ilgili kullanılırken daha sonra ise vücut kaslarının bazı hallerde geriliminin sebebini anlamak için kullanılmıştır.²⁶ Ayrıca genel psikolojide 19. Yüzyıl sonlarında bu kavramı ön-hazırlayıcı kavramı ile bütünleştirmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Ön-hazırlayıcı kavramı ile tutum arasındaki bir yakınlık söz konusu olsa da bu ilişkinin genel seviyede olduğunu ifade etmek mümkündür.²⁷

1935 yılında Sosyal Psikolojinin El Kitabı (A Handbook of Social Psychology) adlı eserde Allport, tutumu “*yaşantı ve deneyimler sonucu ortaya çıkan, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici veya dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve sinirsel bir hazır olma halidir.*” diye tanımlar.²⁸ Bu öncü tanımda, tutumların davranışlara yön verdiği, bunun da hayatta elde edilen deneyimler sonucu oluştuğu ifade edilmiştir. Diğer bir tanımlama çabasında, Katz, tutumu “*bireyin kendi dünyasındaki sembolleri, nesneleri veya olayları, olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmeye eğilimi*” olarak ifade eder.²⁹

Günümüzde, tutumun yaygın olan bir tanımı da duygusal, bilişsel ve davranışsal eğilim içeren bir sistem olduğudur.³⁰ Kağıtçıbaşı ise tutumu, bireyde doğrudan

²⁴ Jonathan L. Freedman-David O. Sears- J. Merrill Carlsmith, *Sosyal Psikoloji*, Çev. Ali Dönmez, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 318-319.

²⁵ Michael A. Hogg-Graham M. Vaughan, *Sosyal Psikoloji*, Çev. Aydın Gelmez, İbrahim Yıldız, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2007, s. 174.

²⁶ Maurice Reuchlin, *Psikoloji Tarihi*, Çev. Tanju Gökçöl, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991, s.120.

²⁷ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, Evrim Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 155.

²⁸ Allport, *a.g.e.*, s. 810.

²⁹ Daniel Katz, “The Functional Approach to the Study of Attitudes”, *The Public Opinion Quarterly*, 1960, s. 168.

³⁰ Freedman-Sears-Carlsmith, *a.g.e.*, s. 319.

gözlenemeyen ancak bireyin hareketlerinden çıkarım yapılan eğilimler olarak ifade etmiştir.³¹

Burada, tutumların özelliklerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Tutumlar, bir bireye aittir ve doğrudan gözlemlenemezler. Tutumlara ilişkin olarak ancak bireylerin hareketlerinden çıkarımda bulunmak imkân dâhilindedir. Birey, hiçbir ilişkisi olmayan bir objeye karşı tutum sergileyebilir; bu nedenle tutumun bir psikolojik objeye karşı olması gerekmektedir. Ayrıca, bireyin başta bir anlam yüklediği bir obje zamanla anlam kazanabilir ve birey bu sırada tutumlarını oluşturmaya başlar. Son olarak; tutumlar sadece duygu veya sadece davranış etkilemez; düşünce-duygu ve davranış eğilimlerinin bütününe etkiler ve meydana getirir.³²

Tutumların değişmesi ile ilgili olarak şu noktalara kısaca işaret edilebilir. Çocukluk yıllarında kazanılmış olan temel tutumların değişmesi son derece zordur. Bunun yanı sıra, ileriki yıllarda edinilen tutumlar ise, belirli süreçler içinde ağır ağır değişebilir. Davranışlar, belirli durumlarda kişinin gösterdiği tepkiler olduğundan tepki gösterilen durum değişir veya ortadan kalkarsa bu davranışlar da bir değişim geçirmek zorundadırlar. Özellikle, koşulların hızlı değiştiği bir dönemde, değişen, vaktini doldurmuş koşullara, değişmeyen tepkiler vermek, kişide uyumsuzluk meydana getirir. Bireysel uyumsuzlukların artması, toplumsal sıkıntılara dönüşebilir. Bu sıkıntılar ile baş etmek için kişi, temel olmayan tutumlarını benliğini koruyarak değiştirme yoluna gidebilir.³³

1.1.1. Tutumun Bileşenleri

1.1.1.1. Tek Bileşenli Model

Thurstone, tutumu psikolojik bir objeye karşı olma ya da o objenin yanında yer alma eğilimi olarak tanımlamış ve tek bileşenli tutum modelini geliştirmiştir. Psikolojik obje, kişide olumlu ya da olumsuz etki uyandıran bir sembol, bir slogan veya bir düşünce olabilir. Bu bakış açısına göre, kişinin psikolojik obje ile ilgili olarak olumlu ya da olumsuz hissedip hissetmediği önem kazanmaktadır. Ayrıca, bu hislerin şiddetinin

³¹ Kağıtçıbaşı, *a.g.e.*, s. 112-114.

³² Kağıtçıbaşı, *a.g.e.*, s. 110-111.

³³ Akif Emiroğlu, *Toplumbilimsel Siyasa Siyasal Sosyolojiye Giriş*, Ekin Kitabevi, Ankara, 2006, s. 384.; Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara, 1996, s. 131.

derecesi de değişebilir. Örneğin, bir kişi bir siyasi partiye aşırı derece sempati duyarken ve o partinin faaliyetlerinde yer alırken; başka bir kişi o partiyi sevebilir ama çalışmalarında yer almayabilir. Bu örnekte, tutumların güç derecesinin değiştiiğini gözlemlemek mümkündür.³⁴

1.1.1.2. İki Bileşenli Model

Bu yaklaşıma göre tutum, bireyin tepkilerini genelleştiren, tutarlı bir hale sokan ve onu hazır hale getiren bir yapıdır. Bireyin iyi kötü olarak ayırım yapmasını sağlayan bir güçtür. Burada tutum, gözle görülmemekte, bireyin davranışları sonucu gözlemlenebilir hale gelmektedir. Örneğin, kişinin bir başka şahıs hakkındaki tutumlarını, onun o şahsa karşı hal ve hareketlerinden, konuşmasından anlamak mümkündür. Bu modele göre, tutumlar soyuttur ve varsayıma dayanan bir yapıya sahiptirler ve bundan ötürü ancak bireyin dışa yansıttığı haliyle bilinebilirler.³⁵

1.1.1.3. Üç Bileşenli Model

Üçlü yaklaşıma göre tutum, bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerden oluşmaktadır. Bilişsel öge, tutumun yöneltildiği obje hakkında sahip olunan bilgileri, duygusal öge tutumun yöneltildiği obje hakkındaki gözlenebilen tepkileri, davranışsal öge ise tutumun sergilendiği objeye karşı gözle görülebilen tüm davranışları ifade eder. Örneğin, eşinin çalışmasını istemeyen bir kişinin, eşinin çalışmasının evdeki işleri aksatacağını düşünmesi, bilişsel ögenin belirtisi; eşinin çalışması konusunun açılması halinde o kişinin sinirlenmesi, duygusal öge belirtisi; bu kişinin eşinin çalışmasına izin vermemesi, onu çalışmaya yollamaması ise davranışsal öge belirtisidir. Burada duygu, düşünce ve davranışlarda bir uyum söz konusudur. Tutum, bireyi nasıl davranması gerektiği konusunda hazırlayan bir eğilimdir ve bireyin çevresine karşı duygularını, onlar hakkında bilgi ve düşüncelerinin devamlılığını sağlar. Ayrıca, tutumların oturduğu ve güçlü olduğu kişilerde bilişsel, duygusal ve davranışsal öğeler tamdır. Bazı zayıf tutumlarda ise bu öğeler güçlü bir yapı göstermeyebilir.³⁶

³⁴ Allen L. Edwards, *Techniques of Attitude Scale Construction*, Irvington Publishers, New York, 1983, s. 2.; Hogg-Vaughan, *a.g.e.*, s. 175.; Louis Leon Thurstone, "The Measurement of Social Attitudes", *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1931, 26(3), s. 261.

³⁵ Hogg-Vaughan, *a.g.e.*, s. 175

³⁶ Kağıtçıbaşı, *a.g.e.*, s. 112-113.

1.1.2. Tutumların İşlevleri

Tutumların işlevleri konusunda çok sayıda çalışma vardır.³⁷ Çalışmanın sınırları nedeniyle bu kısımda sadece Katz'ın modelini ele alınacaktır. Katz, tutumların işlevlerini dörde ayırmıştır. Bunlar; araçsal-düzenleyici işlev, benliği savunma işlevi, değerleri açıklama işlevi ve bilgi sağlama işlevleridir.³⁸

1.1.2.1. Tutumların Araçsal İşlevi

Tutumlar, davranışları yönlendirir ve idare ederler. Bu yaklaşıma göre tutumlar insanı, hoşlandığı, güzel neticeler aldığı sonuçlara yönlendirirken; sonucun kötü olacağı işlerden kaçınmasını sağlar.³⁹ Yani kişinin kazanımlarını maksimuma çıkarırken, kayıpları en aza indirmeyi amaçlar.⁴⁰

Bazı durumlarda bireyler için her şeyden önce yaptığı iş ve eylemlerden elde ettiği yararlar gelir. Burada tutumların yarar sağlayıcı işlevi ortaya çıkmaktadır. Bu işlev, bireyin şartlara uyum sağlayarak, onun toplum içinde çıkarlarını koruması olanağı sağlar. Örneğin, amiri ile iletişim düzeyi düşük ve kötü olan ve yeterli bilgi ve donanıma sahip olmayan bir çalışan, işinde tutunmak için amirine karşı itaatkâr bir tavır sergileyebilir. Bu tutumu onun işinde tutunarak, kendini rahat hissetmesini sağlar. Böylece, tutumun yarar sağlayıcı ve uyum sağlayıcı fonksiyonları ortaya çıkmış olur.⁴¹

Birey, toplumsallaşma sürecinin başından beri kendi ihtiyaçlarını gidermeyi amaç edinir. Bunun için kendini ödüllendirici faaliyetlere karşı olumlu tutumlar ortaya koyarken, kendini cezalandırıcı eylemlere, durumlara karşı olumsuz tutumlar sergiler. Burada olumlu tutumlar, yöneltici, yaklaşımıcı işlev görürken, olumsuzlar ise engelleyici, sakındırıcı işlev görürler.⁴²

³⁷ Arkonaç, *a.g.e*, 2008, s. 139.

³⁸ Katz, *a.g.m.*, s. 170.; Tutumların işlevleri için ayrıca bkz: Russell H. Fazio-Michael A. Olson, “Attitudes: Foundations, Functions, and Consequences”, içinde: *The Sage Handbook of Social Psychology*, Ed. M. A. Hogg-J. Cooper, Sage Publications, London, 2003, s.145-150.

³⁹ Arkonaç, *a.g.e*, 2008, s. 139.

⁴⁰ Gerd Bohner, “Attitudes”, içinde: *Introduction to Social Psychology*, Ed. Miles Hewstone-Wolfgang Stroebe, Blackwell Publishing, 2001, s. 242.

⁴¹ Metin İnceoğlu, *Tutum Algı İletişim*, Beykent Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 33-34.

⁴² İnceoğlu, *a.g.e.*, s. 34.

Bireylerin yaşamlarında araçsal bir işlevi olan tutumlar, geçmiş deneyimlerine dayanırlar ve bireyler bu doğrultuda hareket ederler. Araçsal niteliği olan bu tutumlar, kolay değişme özelliği gösterirler. Bu durumda, bireyde uyum davranışı ortaya çıkar.⁴³

1.1.2.2. Değerleri Açıklama İşlevi

Sosyal kimlik açıklama işlevi olarak da anılan bu işlevde, tutumlar kişinin aynı değerleri paylaştığı insanları tanınmasını ve kendisinin de bu kişiler gibi tanınmasını sağlar.⁴⁴

Tutumların, psikolojik kimliğe ait olan değerleri açıklayıcı özellikleri vardır. Birey, kendini ve öz değerlerini ifade eden, görmek istediği biçimde algılanmasını sağlayan tutumlar geliştirir. Bu işlevi sağlayan tutumlar, bireyin benliğini tanımlayarak güçlendirir. Kişinin benliğini tanımlayan kimlik oluşumunda, bireyin bağlı bulunduğu gruplar, içinde yaşadığı toplum, gerçekleştirmek istediği özelemler ve beklentiler etkili olmaktadır. Tutumların bu işlevi, bireyin referans verdiği değerler ile tutarlı olan tutumları yansıtmalarını sağlar. Bu durumda birey, kendisi ve göz önünde bulundurduğu değerleri için önemli gördüğü konuları ifade etme eğilimindedir. Bireyin bu tutumlarıyla kazanacağı, kimliğini ortaya koyduğu zaman, kendini değerlendirme biçiminin onaylanması ile elde edeceği manevi ödüdür. Bireyin daha önceden edinmiş olduğu tutumlar kişiliğini yansıtmıyorsa, birey, tutumlarını değiştirir. Bu yeni tutumların kabul edilmesi, çevresel koşullarla daha da kolaylaşır. Tabi bireyin çevresinin yeniliklere açık olması ve kolay uyum sağlayan bireylerden oluşması burada çok önemlidir. Diğer bir ifade ile bireyin içinde yaşadığı toplumda geleneksel bir toplum anlayışı varsa, burada tutumların değişmesi ve çevre tarafından kabul edilmesi zor olacaktır.⁴⁵

⁴³ İnceoğlu, *a.g.e.*, s. 34.; Tutumların araçsal işlevi hakkında ayrıca bkz: John F. Jones, "The Theory of Attitude Formation and Change and Its Application to Social Group Work." *United College Journal* 8, 1970, s. 23.

⁴⁴ Arkonaç, *a.g.e.*, 2008, s. 139.; Gregory R. Maio-James M. Olson, "Value Attitude Behaviour Relations: The Moderating Role of Attitude Functions", *British Journal of Social Psychology*, 1994, 33, s. 301.

⁴⁵ İnceoğlu, *a.g.e.*, s. 37.; Tutumların değerleri açıklama işlevi hakkında ayrıca bkz: Jones, *a.g.m.*, s. 24.

1.1.2.3. Benliği Savunma İşlevi

Benlik saygısı işlevi olarak da adlandırılan bu işlevde, kişiler, benliklerine karşı olan, onlara zararı dokunacak şeylere karşı tutum alırlar, ya da kişiliklerine katkıda bulunacak şeylere yakın tutum sergilerler. Bu şekilde belli tutumlar edinirler.⁴⁶

Benliği savunma işlevi, bireyin kişiliğini koruyup, bireyin temel değerlerine y6nelik her t6rl6 tehlikeyi 6nler. Yani birey, kabullenmek istemediği durumları reddederek kendine olan g6venini korur. Birey, belirli kişilere, objelere, şartlara karşı tutumlar geliştirerek 6z benliğini korumaya alır.⁴⁷

Tutumların ego savunucu işlevi, iki biçimde ortaya 6ıkar. İlki, var olan durumu hiç yokmuş gibi sayma ve bu y6nde hareket etme; ikincisi ise 6arpıtma şeklinde olmaktadır. Yani, kişinin algılayış biçimi tamamen değişmiştir veya algı d6zeyinde bir d6ř6ř s6z konusudur. İlk durumda, yani bireyin var olan durumu yok sayması, kendisini baskılamasına sebebiyet verir. Bu da, uzun vadede psikolojik sorunların g6r6lmesine sebep olur. Depresif ve agresif kişilerde var olan temel sebep, bu baskılama olmaktadır. Baskılama durumuna sebep olan kaynağın değişmesi veya ortadan kalkması da abartılı davranışlara neden olabilmektedir. S6zgelimi, aşırı gelenekçi bir ortamda b6y6yen kişinin 6zg6r bir ortamda yaşamını s6rd6rmek zorunda olması, onun tavır ve davranışlarında tam tersi bir değişiklik yaratabilir.⁴⁸

Bir diğer durum ise algılama d6zeyinde ortaya 6ıkan değişmeyle meydana gelen 6arpıtma olarak karşımıza 6ıkar. Bu tutumların kaynağında 6oğu zaman, elde edilen bilginin yetersiz oluşu, yanlışlığı ya da kişisel 6nyargılar vardır. Bu şekildeki savunma mekanizmaları, insan davranışlarında ortaya 6ıkan tutarsızlığın ve 6elişkilerin en 6nemli kaynağıdır. 6rneğin, kendisini yetersiz olarak g6ren bir kişinin duygularını bastırmak i6in g66l6 ideolojilere sahip 6ıkması ve bunu 6zsaygısını koruyucu bir mekanizma olarak g6rmesi gibi. Aynı şekilde otoriter kişilik yapılarının temelinde de zayıflık ve 6aresizliğin g6r6lmesi de buna 6rnek olarak verilebilir. Bu t6r kapatıcı mekanizmalar, bireyin psikolojik olarak yaşadığı i6 6atışmaları sonucunda baş g6steren g6vensizlik duygularından kaynaklanır. B6ylelikle birey, hem kendisini bunalımdan kurtarır hem de

⁴⁶ Arkonaç, *a.g.e.*, 2008, s. 139.; Maio-Olson, *a.g.m.*, s. 301.

⁴⁷ Inceoğu, *a.g.e.*, s. 35.

⁴⁸ Inceoğu, *a.g.e.*, s. 35-36.

yaşadığı duygusal gerilimini azaltır. Bu tür davranışsal, ruhsal ve duygusal sapmalar bahsi geçen yararlarına karşın bireyin çevresiyle olan uyumunu önemli ölçüde engellerler.⁴⁹

1.1.2.4. Bilgi Sağlama İşlevi

Tutumlar, salt bilgilerle ortaya çıkmazlar. Bilgi birikiminin artmasıyla tutumlarda değişimler olabilir. Duyumları arasında neden sonuç ilişkisi kurarak tutum oluşturan bireylerde, yanıltma riski daha fazladır. Bu da bireyde batıl inanç gibi gerçeğe uymayan tutumları ortaya çıkarır. Sağlıklı tutumların temelinde, bireyin sağlıklı bilgiler edinerek dış dünyadaki karmaşıklıkları anlamlandırması yatar. Birey nitelikli bir algılama ile bu karmaşıklıkları sistemli bir şekilde sokar. Bireyin etrafında çok fazla uyarıcı vardır. Bunları kategorize eden birey genellemelere gider ve böylece onda basmakalıp yargılar oluşur. Tutumların bu işlevsel özellikleri her bir bireyde farklı şekillerde ortaya çıkar. Böylece tutumlar, bireyin çevresinde olanlara karşı bakış açısını ortaya çıkarır. Bireyi dış dünyaya karşı hazır hale getirir.⁵⁰

Tutumlar, sadece istek ve beklentilerin giderilmesi amaçlı ortaya çıkmayıp, edinilen bilgiler doğrultusunda da oluşturulabilir. Birey, hakkında hiçbir bilgisi olmadığı bir kişi, obje, ya da durum hakkında çeşitli araçlar kullanarak olumlu ve olumsuz tutumlar oluşturabilir. Salt bilgiler, bu durumda tutumları fazla etkilemez. Birey, artan bilgi çerçevesinde, edinmiş olduğu tutumlarda da değişikliğe gidebilir. Örneğin, bireyin, tanımadığı halde sevmediği bir insanı, tanıdıktan sonra sevmesi ve o kişiye karşı olumlu tutumlar sergilemesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.⁵¹

Elde edilen bilgilerin kaynağı bazen batıl inanç, önyargı gibi gerçek dışı nitelikteki kaynaklar da olabilir. Bu elverişsiz ve sağlıklı bilgiler, kişinin yanıltılmasına, yanlış tutumlar sergilemesine neden olabilir. Bir diğer unsur da çevredeki bilgi kaynaklarının yoğunluğundan bilgilerin ölçüp biçilmeden, yargılanmadan kabul edilmesidir. Bu noktada, bireyin eğitim durumu da edindiği bilgilerin tutarlılığını anlamak adına önem taşımaktadır. Zira eğitilmiş bireyler, edindikleri bilgileri yargılama

⁴⁹ İnceoğlu, *a.g.e.*, s. 36.; Tutumların benliği savunma işlevi hakkında ayrıca bkz: Jones, *a.g.m.*, s. 24.

⁵⁰ Freedman-Sears-Carlsmith, *a.g.e.*, s. 329.; Maio-Olson, *a.g.m.*, s. 301.

⁵¹ İnceoğlu, *a.g.e.*, s. 37-38.

süzgecinden geçirebilir ve yanlış bilgilerin tutumlara olumsuz yansımalarının önüne geçebilirler.⁵²

Tutumlar, bireylerin dış dünyayı anlamasında temel ölçüt görevi görürler. Bilgi işlevi, insanların edindikleri bilgiler ile çevrelerindeki karmaşık olguları değerlendirip basite indirgemelerine olanak sağlar. Böylelikle birey, edinmiş olduğu bilgileri örgütleyerek çevresiyle uyum sağlar.⁵³

Tutum, kişinin objelere karşı geliştirdiği zihinsel bir olgudur. Bu olgu, kişiden kişiye değişebilmektedir. Ayrıca birey, ihtiyaçları konusunda birçok durumla karşılaşır ve birçok kişi veya obje ile etkileşimde bulunur. Bu yüzden, tutumların sayısı fazladır. Tutumların oluşumunda etkileşimi yönlendiren fiziki ve sosyal kurumlar vardır. Bu şekilde bireyler, etkileşim sürecinde yeni şeyler öğrenmekte ve yeni tutumlar geliştirmektedir.⁵⁴ Yukarıda açıkladığımız, tutumların bu işlevsel özellikleri, kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Ayrıca düzenli örgütlenmiş ve kalıplaşmış bir yapı olmaları kaydı ile de bireysel farklılıkları görmeksizin bazı temel psikolojik yapıların oluşmasında, işleyişinde ve değişmesinde önemli bir rol üstlenirler. Böylece tutumlar, bireyin dış dünyaya bakışını değiştirecek düşünsel süreci oluştururlar.⁵⁵

1.1.3. Siyasal Tutum

Bireyler arasındaki ilişkiler ağında siyasetin önemli bir yeri vardır. Bireyin siyasal olanla ilişkisinde siyasal tutumları belirleyici bir pozisyonudur. Birey, bu tutumları çerçevesinde, siyasi kişilere, siyasi kurumlara karşı tavır almaktadır.

Siyasal tutumlar, *“siyasal bir obje, kavram ya da duruma karşı geçmişten gelen öğrenilmiş bazı bilgilere ve tecrübelere dayanan, zihinsel değerlendirme sonucu, bireyin gösterebileceği fiziki tepkinin zihindeki hazırlık aşamasıdır”* olarak tanımlanabilir. Daha özlü bir ifade ile siyasal tutumlar için, bireyin siyasal objeye karşı tepki göstermeye hazırlık halidir de denilebilir.⁵⁶ Kışlalı, siyasal tutumu bir siyasal konu

⁵² Inceoğlu, a.g.e., s. 39.

⁵³ Inceoğlu, a.g.e., s. 40.

⁵⁴ Mehmet Silah, *Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 309.

⁵⁵ Inceoğlu, a.g.e., s. 40.; Tutumların bilgi sağlama işlevi için ayrıca bkz: Ikechukwu F. Asiegbu- M. Powei Daubry- H. Iruka Chijindu, "Consumer Attitude: Some Reflections on Its Concept, Trilogy, Relationship with Consumer Behavior, and Marketing Implications", *European Journal of Business and Management*, 2012, 4(13), s. 41.

⁵⁶ Kalender, a.g.m., s. 92.

hakkındaki kanılar ve o konuda davranışları harekete geçiren bir olgu olarak tanımlamıştır. Burada kanı, bir konu hakkında sahip olunan düşüncelerdir. Yani, tutumu oluşturan öğelerden bilişsel öğedir.⁵⁷

Siyasal tutumların değişebilmesi için, koşulların veya o koşullarla ilişkili bakış açılarının değişmesi gerekmektedir. Örneğin, topraksızken, kendisine toprak verilen köylü ya da köyden şehre göç edip, bir gecekonduya oturan ve fabrikada işçi olarak çalışan bir köylü açısından şartlar değişmiştir. Böylece, ortamları değişen bu kişilerin yeni algılama biçimleri ortaya çıkmış ve algıları değişmiştir.⁵⁸

Koşulların ve algılama biçimlerinin değişmesine, siyasal iktidarın içinde ya da dışında bulunmak da etki etmektedir. Örneğin, iktidardaki parti ile ilgili olumsuz düşünen ve konuşan muhalefet lideri, daha sonra bu parti ile koalisyon oluşturduğunda veya tek başına iktidara geldiğinde, söylemleri değişmektedir. Ya da fabrikada işçi birisinin müdür olması, onun davranışlarının değişmesine neden olmaktadır. Diğer yandan, siyasal tutum ve davranışlarla ilgili, kararsız tutumlar da vardır. Kararsızlık üzerinde, genellikle yüzeysel tutumların, çelişkili beklentilerin etkili olduğunu görülmektedir.⁵⁹

Tutumlar, bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerden oluşmaktadır.⁶⁰ O halde siyasal tutumlar açısından baktığımızda, bir seçmenin A partisi hakkında olumsuz düşünmesi, o partinin iktidara gelemeyeceğini düşünmesi veya o partinin iktidarında ülkenin kötüye gideceğini düşünmesi siyasal tutumunun bilişsel öğesini; bu seçmenin, eşinin A partisine oy vereceğini düşünerek sinirlenmesi, siyasal tutumunun duygusal öğesini oluşturmaktadır. Aynı kişinin A partisinden başka bir partiye oy vermesi ise tutumunun davranışsal öğesini oluşturmaktadır.

Daha önceden de belirttiğimiz üzere, Katz, tutumun fonksiyonlarını araçsallık fonksiyonu, ego savunucu, değer ifade edici ve bilgilendirici işlev olarak dörde ayırmıştır. Araçsal fonksiyonu bireye fayda sağlamaktayken, ego savunucu işlevi bireyin değerlerini, benliğini korumaktadır. Değer ifade edici fonksiyonda ise birey,

⁵⁷ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 126-127.

⁵⁸ Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 385.

⁵⁹ Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 385.

⁶⁰ Kağıtçıbaşı, *a.g.e.*, s. 112.; Turgut Göksu, *Sosyal Psikoloji*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 86.

kendine bir kimlik belirler ve ona göre kendini ifade ederken, bilgilendirici işlevde ise birey edindiği bilgiler sayesinde çevresine karşı tutum geliştirir.⁶¹

Katz'ın modelinden örnekle siyasal tutumların fonksiyonlarını açıklamaya çalışırsak; baskıcı bir ortamda yetişen bir bireyin kişilere karşı güven eksikliğinden dolayı otoriter tavırlar sergilemesi, benliği koruyucu işlevi; liberal düşüncenin hâkim olduğu bir ortamda kendi çıkarları için özgürlükçü söylemlerde bulunması ve diğer kişilerce takdir edilmesi, araçsal ve değer ifade edici fonksiyonları icra etmektedir. Bireyin bulunduğu siyasal ortam veya sistem hakkında bilgi edinmesi ise tutumunun bilgi işlevini ortaya koymaktadır.

1.2. Siyasal Katılma

Bir siyasal toplumda, kişisel ve çevresel unsurların da etkisiyle siyasal toplumsallaşma sürecini yaşayan birey, belli süreçler içerisinde siyasal kültürü, siyasal değerleri, siyasal inanç ve tutumları edinerek siyasal insan halini alır. Siyasal sistemin sağlıklı bir şekilde devam etmesi açısından, bireylerin, kendilerinden beklenen belli siyasal rollerin neler olduğunun bilincine varmaları ve bu rolleri oynayabilecek donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Gerekli kazanımı edinmiş bireyler, ancak siyasal sürece katılarak, bu süreçte belli davranışlar göstererek ve çeşitli eylemlerde bulunarak siyasal rollerini yerine getirebilirler. Bireylerin siyasal rollerini oynamaları, çeşitli davranış ve eylemlerde bulunmaları, siyasal katılma kavramı ile ifade edilen durumu ortaya koymaktadır.⁶²

Siyasal katılma, bir ucunda siyasal topluluğun üyesi olan bireyin, diğer ucundaysa siyasal kararlar alan otoritelerin bulunduğu siyasal sistem içindeki temel ilişkilerden biridir. Bir davranışın siyasal katılma olarak addedilebilmesi için, onun siyasal topluluk üyesi olan birey tarafından tasarlanmış bir eylem olması gerekir. Bu bağlamda katılma ilişkisinin kaynağı bireydir.⁶³

Siyasal toplumda, bireylerin siyasal rollerini oynamaları, siyasal davranış ve eylemlerini sergilemeleri için öncelikle, siyasal sistemin kendi geleceklerini doğrudan veya dolaylı şekilde etkileyeceğini bilmeleri, siyasal iktidarın alacağı kararların ve

⁶¹ Katz, *a.g.m.*, s. 170.

⁶² Dursun, *a.g.e.*, s. 233.

⁶³ Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim Teori, Olgu ve Süreçler*, Osman Aykaç Matbaası, İstanbul, 1984, s. 200.

koyacağı kuralların kendi gelecekleri üzerinde etkili olacağı bilincine varmaları gerekir. Eğer bireyler, oynadıkları bu siyasal rollerin ve gösterdikleri siyasal davranışların, bir etkisi olmadığı düşüncesine kapılırlarsa; bu ortamda bireylerin, siyasal sisteme ilişkin çeşitli eylemlerde bulunmaları düşünülemez.⁶⁴

Siyasal katılma, siyasal toplumda, bireylerin kendilerini yönetecekleri seçme, bu yöneticilerin yerel/ulusal düzeyde kendi çıkarları neticesinde karar almalarını sağlamak amacıyla gösterdikleri davranış ve eylemleri ifade etmektedir. Siyasal katılımın tanımı konusunda bir ittifak bulunmamakta⁶⁵ ancak nitelikleri ve hedefleri hususunda ortak bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Buna göre, siyasal katılmanın temel nitelikleri olarak siyasal yöneticilerin belirlenmesi ve bu yöneticilerin aldıkları ve alacakları kararları, vatandaşların, eylemleriyle ve davranışlarıyla etkilemeleri öne çıkmaktadır. Bu nedenle, yurttaşların gösterecekleri tutum ve davranışların, kendilerini bir şekilde etkileyeceğini bildiklerinden, yurttaşların bu süreçte etkili olmayı istemeleri ve bu amaçla çeşitli eylemlerde bulunmaları normaldir. Dolayısıyla siyasal katılmanın biri siyasal toplumu yönetecek yerel ve ulusal düzeydeki siyasal yöneticilerin seçiminde, diğeri de bu yöneticilerin siyasal kararlar almaları sürecinde olmak üzere iki temel alanda ortaya çıktığı söylenebilir. O halde, siyasal katılım, bir yanda siyasal toplumun üyesi olan birey ile diğer taraftan toplumu idare etme gücünü elinde bulunduran kadroların ilişkisinde ortaya çıkan durumdur denilebilir.⁶⁶

Kavramın diğer tanımlarına da bakacak olursak; siyasal katılma, kamusal alanda çalışan kişilerin eylem ve davranışlarından çok, özel kişilerin, yani sivil vatandaşların siyasi otoritelerce alınan kararları etkilemek için giriştiği faaliyetleri ifade etmektedir.⁶⁷ Bu çerçevede, hükümetin karar ve eylemlerini etkilemeye yönelik yasal veya yasa dışı bütün çabalar, her türlü eylem ve davranışlar siyasal katılma içinde yer almaktadır. Bu durum karar alma, harekete geçme olaylarının ikisininide kapsar ve bahsedilen katılım

⁶⁴ Dursun, *a.g.e.*, s. 233.

⁶⁵ Dursun, *a.g.e.*, s. 234.; Sidney Verba, Norman H. Nie, *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*, University of Chicago Press, 1987, s. 2.

⁶⁶ Dursun, *a.g.e.*, s. 234., Siyasal katılımın tanımı için ayrıca bkz: Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara, 2005, s. 367.

⁶⁷ Dursun, *a.g.e.*, s. 234.; Kapani, *a.g.e.*, s. 144.; Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 219.

aktif bir rol öngörür.⁶⁸ Diğer bir yaklaşıma göre siyasal katılma, bireyin (vatandaşın) siyasal sisteme karşı tutumunu ve davranışlarını ortaya koyan bir süreçtir.⁶⁹ Aydın'a göre siyasal katılma, yönetilenlerin yönetim sürecine etkileri anlamında, siyasetin doğasından gelen; halkın, yönetim üzerindeki modern tavrıdır. Teorik olarak ferde, aktif durumunu temsil edecek mekanizmayı eleştirme, denetleme, belirleme ve teşvik etme gibi fırsatlar sunar.⁷⁰

Siyasal otoriteleri etkilemek için gösterilen davranış, bireyin kendi karar ve tercihlerinin sonucu ise bağımsız (otonom), başkalarının yönlendirmesi, uyarması ve baskısıyla ise bağımlı veya uyarılmış davranış olarak tanımlanmaktadır. Hükümetin kararlarını etkilemek için gösterilen bu faaliyetlerin, kimin tarafından planlandığı hükümet açısından değil, eylemi gerçekleştiren aktör açısından önemli olduğundan dolayı, bazıları siyasal katılma için gözetilmesi gereken eylem ve davranışların bağımsız (otonom) olması gerektiğini, bazıları ise yönlendirilmiş eylemlerinde siyasal katılma çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Dursun, siyasal katılma davranışının arkasında da her bir eylemin arkasında olduğu gibi belirli siyasal tutum ve eğilimlerin olmasını olağan karşılar; henüz eyleme dönüşmemiş, tutumların siyasal katılma davranışı olarak ele alınmasının uygun olmayacağını ifade etmiştir.⁷¹

1.2.1. Siyasal Katılma Biçimleri

Hemen her toplumda, insanların siyasal olaylara karşı gösterdiği tepkiler, takındığı tutumlar, sergilediği davranışlar çok çeşitli olmasına karşın siyasal katılma davranışlarında öne çıkan ortak noktalar şu şekilde özetlenebilir;

1.2.1.1. Politikacılarla İlişkiler

Vatandaşların politikacılarla olan ilişkileri deyince akla, politikayı meslek haline getirmiş siyasilerle, siyasi parti kurucuları, temsilcileri, partilerin yerel düzeydeki yönetici ve adayları ile olan ilişkiler akla gelmektedir. Tabi ki bu iletişim, her zaman

⁶⁸ Dursun, *a.g.e.*, s. 234., Keith Faulks, *Political Sociology A Critical Introduction*, New York University Press, New York, 2000, s. 143. ; Verba- Nie, *a.g.e.*, s. 2.

⁶⁹ Daver, *a.g.e.*, s. 203.; Bahar Üste, *Siyaset Bilimi*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2011, s. 105.

⁷⁰ Mustafa Aydın, *Siyasetin Sosyolojisi Bir Sosyal Kurum Olarak Siyaset*, Açılım Kitap, İstanbul, 2006, s.172.

⁷¹ Dursun, *a.g.e.*, s. 235, 236.

kolay olmayabilir. Örneğin, varlıklı, sosyal statüsü yüksek insanlar, politikacılarla rahat ilişki kurma imkânı bulabilirlerken, bu, sıradan vatandaşlar için zor olabilmektedir.⁷²

1.2.1.2. Seçimlerde Oy Kullanma ve Siyasi Partiler İçin Çalışma

Vatandaşların, gönülden veya farklı amaçlarla desteklediği partinin, yerel ve genel düzeyde, seçimleri kazanması için yaptıkları çalışmalar ve partiye verdikleri oylar siyasal katılımın diğer bir biçimini oluşturur. Burada, oy vermenin dışında yapılan çalışmalara ve desteklere, partinin afişlerini asma, partinin programını, amacını anlatan konuşmalar yapma, siyasi partinin basılı reklamları ve afişlerini dağıtma gibi uygulamalar örnek verilebilir.⁷³

1.2.1.3. Siyasal Literatürü İzleme

İnsanların kendisini, çevresini, bulunduğu coğrafyayı ve dünyayı ilgilendiren sorunlarla ilgilenmesi de bir siyasal katılım türüdür. Birey, etrafında olan biten olayları takip ederek bir takım fikirler edinir ve bu doğrultuda siyasi fikir ve kanaatlerini şekillendirir. Siyasal tercih haklarını da buna göre kullanır. Bazı insanlar siyasete ilgi göstermeyebilir ya da az ilgili olabilir, bazıları ise aşırı derecede ilgi gösterebilir. Siyasal konularda radyo, televizyon, gazete, internet gibi kaynaklardan siyasi olayları takip eden insanlar, siyasal kültür ve siyasal bilinç konusunda diğerlerinden ayrılacak ve kendini yönetecek insanların seçimini de ona göre yapacaktır. İzlenen bu yol, gelişmiş bir demokrasi adına önem teşkil etmektedir.⁷⁴

1.2.1.4. Siyasal Tartışmalara Katılma

Birey, içinde bulunduğu çevrede ailesiyle, arkadaşlarıyla, akrabalarıyla ya da diğer kişilerle siyasal tartışmalar içine girebilmektedir. Belli bir bilgi birikimini gerektiren bu tartışmalar, insanların siyasi bilincini arttırır. Özellikle, farklı çevrelerden gelen insanların yaptığı tartışmalar, bireylerin farklı düşünebilmelerinin önünü açar ve konulara farklı açılardan bakmalarını sağlar.⁷⁵

⁷² Öztekın, *a.g.e.*, s. 260.

⁷³ Öztekın, *a.g.e.*, s. 260.; Ayrıca bkz: Kalaycıoğlu, *a.g.e.*, s. 251-271; Andrew Heywood, *Siyaset*, Adres Yayınları, Ankara, 2012, s. 291-316.

⁷⁴ Öztekın, *a.g.e.*, s. 260-261.; Ayrıca bkz: Ahmet N. Yücekök, *Siyasetin Toplumsal Tabanı Siyaset Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1987, s. 29.

⁷⁵ Öztekın, *a.g.e.*, s. 261.

1.2.1.5. Siyasal Örgütlere Üye Olma

Bireyler, siyasal örgütler olarak adlandırılan sendikalara, siyasal partilere, derneklere katılarak, siyasal katılımın en etkin biçimlerinden birini gerçekleştirebilirler. Tabi bu boyuttaki siyasal katılımın gerçekleştirilebilmesi için, o ülkede örgütlenme özgürlüğünün olması gerekmektedir. Bu örgütlere katılan bireyler, üyesi oldukları bu grupların amaçları doğrultusunda hareket ederek, siyasal ve toplumsal olaylarda daha aktif rol alırlar. Aslında, bireylerin siyasal faaliyetlerde bulunan örgütlere katılabilme özgürlüğü, bu örgütlerde faaliyetlerini rahatça sürdürme özgürlüğü, o ülkedeki demokrasinin ne kadar üst düzeyde olduğunun bir göstergesidir. Geleneksel toplumlara bakıldığında ise buralarda siyasal örgütlere bağlı siyasal katılım nerdeyse hiç gözükmemektedir. Çünkü bu toplumlarda, siyasal örgütlere bağlı olarak siyasal faaliyetler içinde bulunmak, belirli sınıflara özgü bir iş olarak görülmektedir.⁷⁶

1.2.1.6. Siyasal Eylemlere Katılma

Siyasal eylemlere katılma, bireysel ve toplu bir şekilde olabilir. Bireyler, her ne kadar siyasal eylemlere tek başlarına katılma imkânına sahip olsalar da yapılan eylemlerin kitlesel boyutlarda olması eylemin amacına ulaşmasında ya da toplum tarafından yapılan eylemin duyulmasında daha etkili olmaktadır. İnsanların siyasal faaliyetlerde bulunarak bir kamuoyu oluşturması, toplumda bir bilinç meydana getirmesi, siyasal sisteme bir baskı yapacak böylelikle istenilen şeylere daha kolay ulaşılabilir. Siyasal eylemlerin en etkilisi miting, gösteri, grev gibi faaliyetler olmakla birlikte çeşitli örgütlenmeler sonucu ortaya çıkan bu faaliyetler, aynı zamanda en tehlikeli siyasal davranışlardır. Çünkü, harekete geçirilen kitlenin kontrolü çok zor olabilmektedir. Bu yüzden, harekete geçirilecek kitleler, tüm ayrıntıları ile bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidirler.⁷⁷

1.2.1.7. Bağışta Bulunma

Siyasal katılmanın en zararsız bazen de en etkili yöntemlerinden biri de, siyasal partilere veya kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan ayni ve nakdi bağışlardır. Yapılan bu bağışlar, adayların seçim çalışmalarına maddi katkıda bulunmak, partilerin

⁷⁶ Öztekin, *a.g.e.*, s. 261-262.; Ayrıca bkz: İlter Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der Yayınları, İstanbul, 1986, s. 70-71.

⁷⁷ Öztekin, *a.g.e.*, s. 262-263.; Ayrıca bkz: Kalaycıoğlu, *a.g.e.*, s. 273-313.

faaliyetleri için gereken masrafları üstlenmek, seçim sürecinde teknik imkânlar sağlamak şeklinde olabilir. Bağışta bulunma, bazen sakıncalı bir hal alabilir. Örneğin, siyasi kararlar alan makamlara yapılan bağışlar çeşitli tepkilere neden olabilir. Bu durumda, karar alıcıları etkileme gibi düşüncelere sebebiyet verilebilir. Ancak, vatandaşların siyasi partilere yapacakları yardımlar, ilgi ve tepki noktasında fazla dikkat çekmeyecektir. Siyasi partilere yapılan büyük ölçüdeki yardımlar, desteklenen partinin iktidara gelmesiyle yapılan yardımın kat kat fazlası şeklinde karşılık olarak geri dönebilmektedir.⁷⁸

Bu katılım biçimlerinin dışında, ayrıca, referandum, lobicilik faaliyetleri, sivil toplum örgütlerine üye olma gibi faaliyetler de yaygın katılım biçimlerindendir.⁷⁹

Yasadışı örgütlere üye veya yönetici olmak, gizli toplantılara katılmak, yasaklanmış afiş asıp bildiri dağıtmaktan başlayıp silahlı mücadeleye kadar uzanan eylemlere girişmek gibi siyasal katılmanın yasal olmayan biçimleri de vardır.⁸⁰ Turan’a göre olağan dışı siyasal katılım biçimleri olarak tanımlanan bu faaliyetler; bildiri yayınlamak, gösteri, yürüyüş düzenlemek, yönetime ve yasalara bilerek uymamak, itaatsizlik, zor kullanma, çete savaşına girme olarak sayılabilir.⁸¹ Bu yasadışı katılma, katı rejim düzeninden, baskılardan, belirli düşünce ve çıkar gruplarının toplumdan destek görememelerinden veya yasal yollardan etkili olamamalarından kaynaklanabilir. Kışlalı, siyasi otoriteler üzerinde yasal yollardan sağlanamayan etkinin, yasadışı yollardan sağlanmasına çalışılmasını, sisteme ilişkin bir ümitsizlik ifadesi olarak nitelemiştir.⁸²

Bireyi siyasal katılıma teşvik eden, ona siyasal katılımı özendiren, onda siyasal katılım faaliyetlerinde bulunarak daha etkili olabilme fırsatı yakalayacağı düşüncesinin oluşmasıdır. Bunun yanında, siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlayarak kendi sesini ya da

⁷⁸ Öztekin, *a.g.e.*, s. 264-265.; Ayrıca bkz: Yücekök, *a.g.e.*, s. 30.

⁷⁹ Ricard Zapata Barrero et. al., “Researching Third Country Nationals’ Integration as a Three-Way Process- Immigrants, Countries of Emigration and Countries of Immigration as Actors of Integration”, *Research Report*, 2013, s. 1.

⁸⁰ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 223.; Trevor Munroe, *An Introduction to Politics: Lectures for First-Year Students*, Canoe Press, Jamaica, 2002, s. 5.

⁸¹ Turan, *a.g.e.*, s. 72-73.

⁸² Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 223.

başkalarının sesini duyurmak, inandığı değerler doğrultusunda topluma veya değerlerine hizmet fırsatı bulduğu inancı da siyasal katılımı sağlar.⁸³

Toplumda siyasal katılmayı teşvik eden faktörler gibi katılıma olumsuz etki eden faktörlerde mevcuttur. Siyasal katılmanın bireyi tatmin etmemesi, bireyin yeterince etkili olduğu hissini uyandıramaması, bireyde katılıp katılmamanın bir şey değiştirmeyeceği inancının oluşması katılma eğilimini köreltir.⁸⁴ Halkın siyasal katılıma isteksizliğinin en önemli gerekçeleri olarak, yukarıda ifade edilenlere ek olarak; halkın yaşam koşullarının iyileşmesi, halkın refahının artmasıyla siyasetin bir yük olarak görülmesi, siyasetin gittikçe teknikleşmesi, sıradan bir insanın katılımının fazla bir anlam ifade etmemesi gösterilebilir.⁸⁵

1.2.1.8. Yeni Bir Katılım Çeşidi Olarak Slaktivizm ve Kliktivizm

Slaktivizm kavramının ne zaman ortaya çıktığı hakkında tam bir söz birliği olmasa da, kavramın ilk olarak Fred Clark ve Dwight Ozard tarafından, 1995 yılında Amerikada her yıl düzenlenen Cornerstone Müzik Festivali'nin (aynı zamanda kampın da adıdır) afişinde kullanıldığı belirtilmektedir.⁸⁶ Slacker (kaytaran, tembel)⁸⁷ ve activism (etkinlik⁸⁸, bir olay karşısında harekete geçme, eylemde bulunma⁸⁹) kelimelerinin birleşiminden oluşan, genellikle olumsuz bir çağrışım bırakan kavram, internet kullanıcılarının, bir durumu/olayı desteklemek veya protesto etmek için hiçbir çaba gerektirmeyen ya da az çaba gerektiren yöntemleri kullanması anlamına gelmektedir.⁹⁰

Kliktivizm ise, İngilizcesi “click” olan tıklamak ve aktivizm kelimelerinin bir araya getirilmesinden oluşmuş bir kavramdır. Kliktivizm, temelde bir takım toplumsal eylemleri, dönüşüm, iyileştirme hareketlerini klavye başından örgütleme ve destekleme hareketidir. Kliktivistlerin yaptıkları internet temelli çalışmalar, aksiyonlar,

⁸³ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 226.

⁸⁴ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 226.

⁸⁵ Aydın, *a.g.e.*, s. 174.

⁸⁶ <http://www.patheos.com/blogs/slactivist/2009/06/11/etymology/> (12.10.2014)

⁸⁷ <http://dictionary.reference.com/browse/slacker> (12.10.2014)

⁸⁸ <http://www.merriam-webster.com/dictionary/activism> (01.01.2015)

⁸⁹ <http://www.thefreedictionary.com/activism> (12.10.2014)

⁹⁰ <http://knowyourmeme.com/memes/slactivism#fn2> (12.10.2014)

kampanyalar somut rakamlarla ve adımlarla sahaya yansımaktadır. Bu noktada slaktivistlerden ayrılmaktadırlar.⁹¹

Kliktivistlerin eylemlerine ve çalışmalarına örnek verilecek olursa, bir konuda toplumsal kaygı, koruma gerekçesi ile bir şirketin ürünlerinin protesto edilmesi, eyleme özel web sitesi, sosyal ağ sayfaları oluşturma, imza kampanyası düzenleme gibi faaliyetlerdir ve kliktivistler belirlenen hedef doğrultusunda sürekli ve sistemli olma, eylemi başlatanların belli kişiler olması noktasında da slaktivistler ayrılmaktadırlar.⁹²

1.2.2. Siyasal Katılma Düzeyleri

Siyasal katılma derecesi, bütün bireyler için farklıdır. Bu yüzden, her vatandaşın aynı tür eylem ve davranışlarda bulundukları söylenemez. Bazıları siyasetle yoğun ilişkiler içindeyken, bazı insanlar da politik sorunlara tamamen ilgisiz ve kayıtsızdırlar.⁹³ Yukarıda da kısaca işaret edildiği üzere, siyasal katılmanın en iyi bilinen şekli, oy vermenin dışında, seçim faaliyetleri, lobicilik, örgütsel çabalar, özel temalar, şiddet eylemleri gibi bir dizi farklı eylemler de siyasal katılım türü olarak düşünülebilir. Bunlar, kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişebilir. Çünkü herkesin toplumdaki konumu ve beklentileri farklıdır.⁹⁴

Katılma düzeyleriyle ilgili farklı ve daha ayrıntılı sınıflandırma yapılırsa; ilk ve en önemli kesimi, siyasal sürece hiçbir biçimde katılmayanlar oluştururlar. Bu bireyler, siyasal kararlara ilgi duymadıkları gibi onları önemsemeleri, o konularda bilgi edinmeleri ve eyleme geçmeleri de söz konusu olmamaktadır. Siyasal ilgisizlik, cahillikten kaynaklanabilir veya yaşam düzeyinin yüksek olduğu toplumlarda, toplumsal-ekonomik ciddi sorunları bulunmayan orta sınıflardan da kaynaklanabilir. Siyasete ilgisiz vatandaşların siyasete ilgi göstermelerini ve katılımlarını sağlamak için çaba göstermek, iyi bir davranış olsada; bunu yasal zorlamalarla yapmakta sağlıksızdır.⁹⁵

Katılma düzeyleri, siyasal ilgi örneğinde olduğu gibi radyo ve televizyondan siyasal olayları takip etme gibi sınırlı da olabilir ya da bu siyasi konularda ayrıntılı bir

⁹¹ Ufuk Tarhan, “Slactivism – Slaktivizm & Clicktivism – Kliktivizm”, *Martı E- Dergi*, Ekim, 2013, Sayı: 33, s. 21.

⁹² Tarhan, *a.g.m.*, s. 21.

⁹³ Kapani, *a.g.e.*, s. 144.

⁹⁴ Dursun, *a.g.e.*, s. 236.

⁹⁵ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 222.

şekilde haberleri takip etme, yorumlama, sonuç çıkarma gibi daha aktif bir şekilde de olabilir. Ya da siyasal eylem, sadece oy vermekle sınırlı kalabileceği gibi, partilere üye olma, toplantılarına katılma, partilerde etkin görevler almaya, oradan da parti adayı olmaya kadar gidebilir.⁹⁶

1.2.3. Siyasal Katılmayı Belirleyen Etmenler

Doğrudan demokrasinin olduğu Eski Yunan'dan günümüz demokrasisine gelinceye kadar, siyasal katılmanın sadece biçimi ve düzeyi değil, aynı zamanda siyasal katılıma iten sebeplerde de önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. Siyasal katılma, sistemi barışçı yollardan zaman içinde değiştirip, karşı güçleri de sistemle bütünleştirerek sistemi güçlendirir. Bu sayede, siyasal sistemin ve toplumsal düzenin, değişen koşullara göre kendilerini yenilemelerinin yolunu açar. Siyasal katılım bakımından insanların farklı düzeylerde bulunmaları, birçok etkenin ürünü olarak ortaya çıkan bir tutumdur. Bu etkenler kısaca, yaş, cinsiyet, aile, eğitim, meslek, gelir, yerleşme biçimi olarak ifade edilebilir.⁹⁷

1.2.3.1. Yaş Etkeni

Yapılan araştırmalarda, gençlerin bunalımlı dönemlerde, içeride ve dışarıda çeşitli sorunların gündemde olduğu ortamlarda, yüksek oranda siyasal katılma eğilimi içine girdikleri, bunu izleyen dönemlerde ilgilerinde azalma olduğu görülmektedir. Bu durum, üniversite eğitimi alan gençlerde daha belirgindir. Ayrıca, orta yaş gruplarının katılımı diğer yaş gruplarına göre daha yoğundur.⁹⁸ Özellikle, 16-20 yaş arasındaki grubun, her düzeyde politikaya ilgi duyduğu gözlemlenmiştir.⁹⁹

1.2.3.2. Cinsiyet

Cinsiyet açısından baktığımızda, çalışan kadınların, erkeklere göre faal olarak daha az olması, kadınların eğitim düzeyinin genel olarak erkeklere göre düşük olması, kadınların erkeklere oranla dışarı ile fazla etkileşimde bulunmaması gibi gerçeklerin

⁹⁶ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 222.

⁹⁷ Aydın, *a.g.e.*, s. 173.; Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 219, 221, 223.

⁹⁸ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 223.

⁹⁹ Öztekin, *a.g.e.*, s. 257.; Ayrıca bkz: Achim Goerres, *The Political Participation of Older People in Europe The Greying of Our Democracies*, Palgrave Macmillan, Great Britain, 2009, ss. 22-38.

birikimsel etkisi altında, kadınların siyasal katılımının da düşük düzeylerde seyrettiği söylenebilir.¹⁰⁰

1.2.3.3. Aile

Özellikle siyasal ilgi düzeyinin yüksek olduğu ailelerde, çocuğun ailesinin siyasal eğilimlerinden etkilenmesi, beklenen, normal bir durumdur. Anne ve babanın eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ailelerde, bu siyasal etkinin daha belirgin olması beklenebilir. Ancak, çocuk üniversite eğitimi alıyorsa, çocuğun üzerindeki aile etkisinin azaldığı görülmektedir.¹⁰¹

1.2.3.4. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi ile siyasal katılma eğiliminin doğru orantılı olduğu birçok çalışmada ortaya koyulmaktadır. Gelir düzeyi artarken, siyasal katılım da artmakta, gelir düzeyi düştükçe, bu siyasal ilgi azalmaktadır. Eğer yoksul sınıfları temsil edecek siyasal parti, siyasal sistem içinde bulunmuyorsa, bu sistemlerde partilerin yöneticileri yasama ve yürütme organlarının üyeleri üst ve orta gelir düzeyindekilerle sınırlı kalmaktadır.¹⁰²

1.2.3.5. Eğitim

Siyasal katılma eğiliminin doğru orantılı olduğu bir başka değişken de eğitim düzeyidir. Eğitim, bireylerin siyasal olaylarla ilgili bilgi edinmelerini, edindikleri bilgileri yorumlamalarını sağlar ve bireylerin bu bilgiler ile kendi toplumsal durumları/sorunları arasında bağlantı kurmalarını kolaylaştırır. Bu nedenle, bireylerin siyasal katılma eğilimlerini arttırması doğaldır. Ancak, eğitim düzeyi, büyük ölçüde gelir düzeyine de bağlıdır. Alt gelir grubunda olan kesimler, aynı zamanda düşük bir eğitim düzeyinde bulunduklarından, onların siyasete olan ilgileri, bu iki etkenin ortak ürünü olarak değerlendirilebilir.¹⁰³

¹⁰⁰ Turan, *a.g.e.*, s. 80.; Çam, *a.g.e.*, s. 170-171.

¹⁰¹ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 224.

¹⁰² Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 224.; Dursun, *a.g.e.*, s. 242.

¹⁰³ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 224.; Eğitim ve siyasal katılım ilişkisi üzerine ayrıca bkz: Adam J. Berinsky-Gabriel S. Lenz, "Education and Political Participation: Exploring the Causal Link", *Political Behavior*, 33(3), 2011, ss. 357-373.

1.2.3.6. Meslek

Serbest meslek gruplarında, siyasal ilginin daha yoğun görüldüğü söylenebilir. İş çevresi de burada siyasal katılma açısından önem taşıyabilmektedir. Eğitim düzeyinin düşük ve aile etkisinin fazla görülmediği durumlarda iş çevresinin etkisi artmaktadır.¹⁰⁴ Sanayileşmiş ve kentleşmiş toplumlarda ortaya çıkan belli kesimler, haklarını ve çıkarlarını savunmak için örgütlenme gereği duyacaklar, neticede sınıfsal veya mesleki örgütler kurup, bunların faaliyetlerinde yer alarak, otoriteleri etkilemeye çalışacaklardır.¹⁰⁵

1.2.3.7. Yerleşim Yeri

Siyasal katılım ile içinde bulunulan yerleşim yerinin ilişkisine bakılacak olursa, büyük kentlerde siyasal katılma daha bağımsız ve daha bilinçli, kırsal kesimde siyasal katılma ise çoğunlukla bağımlı bir hal almaktadır. Burada eğitim düzeyinin, toplumsal ilişkilerin ve genel olarak toplumsal ortamın da rolü vardır. Küçük yerleşme birimlerindeki aile, aşiret reisi gibi faktörler kişinin bağımsız katılımını zorlaştırmaktadır. Türkiye’de kırsal kesimdeki seçime katılma oranının kentsel kesimlere göre yüksek oluşu da bu nedenledir. Kırsal kesimdeki kitle, kamuoyu önderlerinin gösterdiği yönde, güdümlü olarak harekete geçirilebilir ama köydeki toplumsal ekonomik yapıda bu etkiyi değiştirebilmektedir.¹⁰⁶ Yaşanılan ortamın küçülmesi demek, kişiyi ortama uymaya zorlayan baskıların artması anlamına geldiğinden, siyasal tercihler olumsuz olarak etkilenecektir.¹⁰⁷

Etnik ya da dinsel azınlıklarda baş gösteren, dayanışma, kendini ve benzerlerini çoğunluğa karşı savunma duygusu, bu gibi grupların siyasal yaşama daha çok katılmalarına neden olmakta, böylece, benzer grupların ya da benzer grup üyelerinin tamamı aynı zamanda, aynı yönde katılma eğilimi göstermektedirler. Bundan dolayı, bu yapılar, diğer toplum kesimlerine göre daha etkin bir konumda olabilmektedir. Fransa’da ki Ermeni, ABD’deki Yahudi azınlıklar bu duruma örnek gösterilebilir. Bu

¹⁰⁴ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 224-225.

¹⁰⁵ Öztekin, *a.g.e.*, s. 255.; Ayrıca bkz: Dursun, *a.g.e.*, s. 243-244.

¹⁰⁶ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 225.; Dursun, *a.g.e.*, s. 247-248.

¹⁰⁷ Turan, *a.g.e.*, s. 82.;

azınlık gruplarının, ekonomik seviyesi ve eğitim düzeyi yükseldikçe, siyasal sistem üzerindeki etkileri de doğal olarak artmaktadır.¹⁰⁸

Katılmada olumlu rol oynayan değişkenler, birey üzerinde aynı yönde etki yapıyorsa, güçlü bir siyasal katılım gözlenebilir. Ama ters yönde etkiler birbirine yakın düzeyde ise nasıl davranacağını bilemeyen birey, kararsızlıktan dolayı siyasal katılım davranışı sergilemekten geri de durabilir. Örneğin, sandık başına gitmeyen seçmenlerin bir kısmı ilgisizlikten, bir kısmı da karar vermekte zorluk çektiğinden oy vermemeyi tercih etmektedir.¹⁰⁹

1.2.4. Yönetim Şekilleri ve Siyasal Katılım

Günümüzde, demokrasilerin gelişmişliği, siyasal katılmanın yaygınlığı ve etkinliği ile ölçülür. Yani, bir rejimin ne kadar demokratik olduğu konusunda, halka tanınan siyasal katılma olanakları ölçüt olarak kabul edilir. Çağdaş demokrasiler, katılma olanaklarını, işçilere, işletmelere, öğretim üyelerine, öğrencilere v.b. kadar indirerek, sanayi kuruluşlarına ve özerk kurumlara kadar bu halkayı genişleterek siyasal katılım uygulamalarını çoğaltmaktadırlar. Bu uygulamanın amacı, verimliliği arttırarak, siyasal sisteme yönelik yabancılaşmayı gidermektir.¹¹⁰ Demokratik ortamlarda kişiler, gruplar ve örgütler görüşlerini seslendirebilir ve siyasi otorite de bunu göz önünde bulundurabilir. Seçkinlerin çokluğu, bu seçkinlerin serbestçe yarışmaları, iktidarın el değiştirmesi, vatandaşın seçme ve seçilme hakkı, siyasal tercihlerin özgürce kullanılabilmesi, demokratik rejimlerde siyasal katılımın olumlu yüzüdür.¹¹¹

Buna karşılık, totaliter ve otoriter rejimlerde siyasal katılım, tamamıyla resmi bir hal alır. Kişisel, grupsal ve örgütsel tercihlerin geliştirilmesinden çok, kitleler topyekûn katılıma seferber edilir. Bir başka deyişle, yöneticiler, halkın gözünü boyayarak kendi tercihlerini halk ile paylaşıyor, onları dikkate alıyormuş gibi görünür. Bunun amacı, totaliter veya otoriter resmi ideolojiyi yayma, vatandaşlar tarafından desteklenmesini sağlama ve dolayısıyla da siyasal otoriteyi pekiştirmedir.¹¹² Faşizm ve komünizm ile yönetilen rejimlerde de siyasal katılmanın fonksiyonu ve amacı, vatandaşların

¹⁰⁸ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 225.

¹⁰⁹ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 226.

¹¹⁰ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 219, 220.

¹¹¹ Aydın, *a.g.e.*, s. 174.; Konuyla ilgili ayrıca bkz: Kapani, *a.g.e.*, s. 151-155.

¹¹² Aydın, *a.g.e.*, s. 174-175.

isteklerini temsil ve dile getirmeden ziyade, hâkim ideolojinin ve hâkim yöneticilerin, halkı, belirli yönde harekete geçirme arzusudur. Rejimin başarısı da buna bağlıdır.¹¹³

Şüphesiz en demokratik gelişmiş ülkeler bile siyasal katılım konusunda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların sebepleri olarak, her şeyin teknik soruna dönüşmesi, arka plandaki örgütsel yapılar, v.b. sayılabilir.¹¹⁴ Siyasal katılmanın işlevlerinden olan, siyasal yöneticilerin ve toplumsal isteklerin belirlenmesi, çoğu kez iç içe girmiş olmakla beraber, siyasal katılma ile seçimleri/oy kullanmayı eşdeğerli tutma eğilimi de gözükmektedir. Seçim yolunu açık tutmanın yanında, halkın sorunlarının ve eleştirilerinin dile getirilme yollarını tıkayan rejimler, halkın yöneticilerini seçmesi, ama gerisine karışmaması gerektiğine dayanan bir düşünceyle seçkinlerin yönetimini istemektedirler. Bu durum, çoğulcu katılımcı demokrasi anlayışına ters düşmektedir.¹¹⁵

Siyasal katılma, toplumdaki çeşitli kesimlere temsil olanağı sağlayarak, toplumda dengenin ve fikir birliğinin oluşumunu kolaylaştırır. Katılım olanaklarının artması ile siyasal istikrar arasında doğrusal bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Toplumdaki bazı kesimlerin, yeterli katılma olanaklarına sahip olmaması durumunda toplumsal bir bunalım çıkabilir. Bu kesimler, kendilerine söz hakkı tanımayan sisteme karşı çıkararak ona yabancılaşabilirler. Batı Avrupa’da 1848’de yaşanan işçi ayaklanmaları, bu tür bir katılım krizine örnek olarak verilebilir. Bu bunalım, işçilerin oy hakkının genişletilmesi, sendikal hak ve özgürlüklerin arttırılması ile atlatılmış ve ayaklanan bu toplum kesimleri, rejimin temel güvencelerinden birisi durumuna gelmişlerdir.¹¹⁶

Modern siyaset anlayışının temel bir esprisi olan siyasal katılım, genelde istenen bir şey gibi gözükse de aslında günümüz siyasal yapıları, halkı siyasete ortak etmek istememekte ve zorluklar çıkarmaktadır. Ayrıca, çocukların belli bir yaşa kadar oy kullanamamaları örneği, bir katılım dışılıktır ve çoğu yasal düzenlemelerle gerçekleşen bu sınırlamaların bir kısmı makul gözükmektedir. Ancak, siyasetle ilgilenen birçok kişinin siyasi yasaklı olması, aynı uygunluk çerçevesinde açıklanamamaktadır.

¹¹³ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 221.; Totaliter sistemlerde siyasal katılma ile ilgili olarak ayrıca bkz: Kapani, *a.g.e.*, s. 155-158.

¹¹⁴ Aydın, *a.g.e.*, s. 175.

¹¹⁵ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 220.

¹¹⁶ Kışlalı, *a.g.e.*, 2000, s. 220-221.

Türkiye’de, uzunca bir süre siyasal partilerin, gençlik kolları, kadın kolları gibi örgütlenmelere izin verilmeyişi, bu duruma örnek olarak verilebilir.¹¹⁷

1.3. İnternet Teknolojileri

Çalışmanın bu bölümünde, internetin tanımını yapmadan önce ağın tanımına kısaca değinmek yerinde olacaktır. Ağ, birden fazla bilgisayarın birbiriyle iletişim kurmasını, bilgi paylaşmasını sağlayan bir düzendir ve ağ(network) sayesinde veri paylaşımı daha kolay bir hale gelmektedir. Ağlar, kullanım amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, iki veya daha fazla bilgisayar arasında iletişim sağlamak için ağ kullanılabileceği gibi, her bir bilgisayara bir yazıcı almak yerine, bütün bilgisayarlar, ağ sayesinde tek bir yazıcıya da bağlanabilmektedir.¹¹⁸

İnternet ise; yukarıda sözü edilen ağları birbirine bağlayan, dünyanın her yerine yayılmış, oldukça büyük bir ağıdır. İnternet, sadece bir bilgisayar ya da ağdan ibaret değildir, bunların çok daha ötesinde tüm ağları bir araya getiren, onların sistematik bir şekilde işlemlerini sağlayan ‘ağların ağı’ olarak adlandırabileceğimiz bir yapıdır.¹¹⁹ İnternet, aynı zamanda, insanların haberleşmesini, etkileşimlerini, dünyaya bakış açılarını kısaca toplumsal yapıyı değiştiren ya da yönlendiren bir bilgisayar ağıdır. İnternetle birlikte zaman, mekân, uzaklık gibi kavramlar ortadan kalkar. İnternet bilgi paylaşımından haberleşme, eğlence, alışveriş ve eğitime kadar hayatın her alanında karşılaşılan bir araç olup, erişimindeki imkânlarla birlikte birçok yerde kolaylık sağlar.¹²⁰ Özetle internet, insanların, her konu hakkında rahat bir şekilde bilgi edinebileceği, aynı zamanda birbiriyle bağlantılı milyonlarca bilgisayar sayesinde, insanların veri alışverişinde bulunabileceği bir sistem ya da alandır.¹²¹ Teknolojideki gelişme ile birlikte internetin kullanımı da günden güne artış göstermektedir. Bunun

¹¹⁷ Aydın, *a.g.e.*, s. 173.

¹¹⁸ Ahmet Turan Köksal, *İnternet Sizden Korksun*, Pusula Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 18.

¹¹⁹ Köksal, *a.g.e.*, s. 19.

¹²⁰ Billy Barron- Jill H. Ellsworth- Kevin M. Savetz, *The Internet Unleashed*, Ed. Tan Deniz Sarıhan, Çev. Nezihe Bahar, Devrim Türkmen, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 4.

¹²¹ Douglas W. Allen- Steve Johnson, *İnternet Öğrenim Kılavuzu*, Ed. Cahit Akın, Çev. Alfa Çeviri Grubu, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1998, s. 2.

altında, internetin en güncel bilgiye hızlı ve ucuz bir şekilde ulaşabilme imkânı sağlaması yatmaktadır.¹²²

1.3.1. İnternetin Bileşenleri

İnternet, ilk başlarda akademik kurumlara yönelik bir veri ağı olarak ortaya çıkmış, zamanla herkesin kolaylıkla erişebileceği bir duruma gelmiştir. İnternetin somut ve belirli bir sahibi yoktur. Bu sebeple, onu kullanan herkes üzerinde söz sahibi sayılabilir. İnternetin üç bileşeni vardır. İnternetin var olabilmesi için bu üç değişkenin aynı anda olması gerekir. Bu bileşenler şu şekildedir;¹²³

1. Kullanıcılar: Kullanıcılarla anlatılmak istenen insan faktörüdür.
2. İnternet üzerindeki bilgi: Kullanıcıların elde etmek istedikleri ve internetin içerisinde bulunan tüm bilgileri içerir.
3. Bilgi aktarımı için kullanılan altyapı: Tüm bu sistemin işlemlerini sağlar.

1.3.2. İnternetin Tarihçesi

İnternetin köklerini, 1960'lı yıllarda, Licklider'in tartışmaya açtığı "Galaktik Ağ" kavramında bulabiliriz. Licklider, galaktik ağla küresel düzeyde bağlanmış bir sistemde, isteyen herkesin herhangi bir yerden veri ve programlara erişebilmesini ifade etmiştir. Licklider, 1962 yılında, İleri Savunma Araştırma Projesi'nin (DARPA - Defense Advanced Research Project Agency) başına geçmiş ve daha sonra, 1965 yılında, Lawrence Roberts ile Thomas Merrill da bilgisayarların ilk kez birbirleri ile iletişimini gerçekleştirmiştir.¹²⁴

1966 yılında, DARPA'da çalışmaya başlayan Roberts, "ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network)" isimli projesini sunmuş, ardından ARPANET ile ilk bağlantı 1969 yılında dört merkezle yapılmıştır. Böylece, ana bilgisayarlar arası

¹²² Mithat Uysal-Murat Tunç, *Kullanım Tekniği ve İş Dünyasında İnternet*, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1996, s. 1.

¹²³ Köksal, *a.g.e.*, s. 30-31.

¹²⁴ Joseph Carl Robnett Licklider, Advanced Research Projects Agency, Washington 25, D.C. April 23, 1963, *Memorandum For: Members and Affiliates of the Intergalactic, Computer Network*, From: J. C. R. Licklider Subject: Topics for Discussion at the Forthcoming Meeting; Şerafettin Ekici, "Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet ve Türkiye'de İnternetin Regülasyonu", (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Bilişim Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), 2009, s. 22.

bağlantı yoluyla internetin ilk şekli ortaya çıkmıştır.¹²⁵ Kısa süre içerisinde de birçok merkezdeki bilgisayarların ARPANET ağına bağlantısı gerçekleştirilmiştir. 1972 yılı içinde elektronik posta hizmeti ilk defa ARPANET içinde kullanılmaya başlanmış, 1 Ocak 1983 tarihinde de İletişim Kontrol Protokolü (TCP/IP- Transmission Control Protocol/ Internet Protocol) adıyla ARPANET içinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu sayede, TCP/IP, bugünkü internet ağının ana halkası olarak yerini almıştır.¹²⁶ 1980’li yılların ortasında Amerikan Savunma Bakanlığı, ARPANET’ten ayrılarak MILITARY NET adı ile kendi ağını kurmuş. 1986 yılında ARPANET Amerikan hükümetinin sübvansiyonu ile NSFNET (National Science Foundation Network) olarak düzenlenmiştir.¹²⁷

NSFNET, Michigan Eyaletindeki üniversitelerin oluşturduğu Merit organizasyonu ile NSF'nin yaptığı bir anlaşma doğrultusunda işletilmeye başlanmış, NSFNET'in işletilmesine bir süre sonra Merit'in yanında IBM (International Business Machines) ve bir haberleşme firması olan MCI eklenmiştir. NSFNET'in işletilmesine yönelik 1990 yılında oluşturulan bu birlik “İleri Ağ Hizmetleri” olarak adlandırılmıştır. İleri Ağ Hizmetleri’nin kuruluşu süreci, ABD’de 1990'lara kadar devlet desteğinde gelişen internet omurgasının özelleştirilmesi sürecinin de başlangıcı olmuştur.¹²⁸

1991 yılında, İnternet kaynaklarına erişimde kolaylık sağlayan bir protokol olan Gopher kullanılmaya başlanmış, daha sonra 1993 yılında, Beyaz Saray çevrimiçi olarak internete bağlanmıştır. 1994 yılında ise, web üzerinden alışveriş yapmaya kadar gidilmişti. 1995 yılında, web üzerinde işlem yapan Netscape, arama yapmaya yarayan Yahoo, sanal müzayede imkânı sunan e-Bay gibi siteler kullanılmaya başlanmıştır.¹²⁹

Türkiye’de internetin geçmişi 90’lı yıllara dayanır. 1993 yılında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) - Ortadoğu Teknik Üniversitesi (TR-NET) işbirliği ile Türkiye küresel anlamda internete bağlanmıştır. Daha sonra Ege Üniversitesi (1994), Bilkent (1995), Boğaziçi (1995), İstanbul Teknik Üniversitesi

¹²⁵ Ekici, *a.g.t.*, s. 22.

¹²⁶ Ekici, *a.g.t.*, s. 23.; E. Özgür Gönenç, “İnternet ve Türkiye’de ki Gelişimi”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, 2003, s. 89.

¹²⁷ Ekici, *a.g.t.*, s. 23.

¹²⁸ Ekici, *a.g.t.*, s. 23-24.; Köksal, *a.g.e.*, s. 24.

¹²⁹ Ahmet Sari, “İnternet Reklamcılığı: İnternet Kullanıcılarının İnternet Reklamcılığı Konusundaki Tutum ve Davranışları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 7.

(1996) internet bağlantıları gerçekleştirilmiştir. Bir internet servis sağlayıcısı olan TURNET, 1996 Ağustos ayında çalışmaya başlamış, bunun yanı sıra Haziran 1996 tarihinde TÜBİTAK bünyesinde en yeni teknolojileri kullanarak, Türkiye çapında tüm eğitim ve araştırma kuruluşlarını birbirine bağlayacak, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) adıyla yeni bir merkez kurulmuştur. ULAKBİM Ulusal Akademik Ağ (ULAKNET) adıyla hızlı bir iletişim ağı kurmak ve bu ağ aracılık sayesinde bilgi hizmetleri sunmaktadır.¹³⁰

1.4. Sosyal Ağlar

Sosyal ağlar; kullanıcılarının birbirleriyle resim, yorum, mesaj ve bilgilerini paylaşmasına olanak sağlayan web siteleri veya uygulamalardır.¹³¹ Sosyal ağlar, bireylerin sınırlı bir sistem içinde umuma açık veya yarı özel bir profil oluşturarak ve paylaşımda bulunacağı kişilerin listesini düzenleyerek; bu kişilerle iletişime geçtiği web temelli hizmetlerdir.¹³² Sosyal ağ siteleri ise insanların sanal âlemde beraber vakit geçirebilmelerini sağlayan ortamlardır.¹³³

Brown'a göre sosyal ağ iletişimi internetin doğal bir uzantısıdır. Bunun temelinde ise internetin öncüsü ARPANET'in bazı üniversiteler arasındaki iletişimi sağlamak için kullanılmış olması yatmaktadır. Günümüzde sosyal ağlar denince akla gelen ilk sosyal ağın temeli ise okul arkadaşlarının iletişimini sağlayan classmates.com tarafından atılmıştır. 1995 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan site, 10 yılda 40 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. Buna karşılık, İngiltere'de 2000 yılında Friends Reunited faaliyete başlamış ve 5 yılda 15 milyon kullanıcıya ulaşmıştır. 2000 yılında bir televizyon yayıncısı olan ITV (Independent Television Authority, Bağımsız Televizyon İdaresi) bu site için 120 milyon paund ödemiştir.¹³⁴

¹³⁰ Sari, a.g.t., s. 7-8.; <http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda> (11.11.2014); internet dünyası istatistikleri ile ilgili olarak; ayrıca bkz: <http://www.internetworldstats.com/> (01.05.2015)

¹³¹ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/social-network?q=social+network>, (25.09.2014).

¹³² Danah M. Boyd-Nicole B. Ellison, "Social Network Sites: Definition, History and Scholarship", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 2008, s. 211.

¹³³ Kristine E. Murray- Rhonda Waller, "Social Networking Goes Abroad", *International Educator*, 2007, 16(3), s. 56.

¹³⁴ Rob Brown, *Public Relations and the Social Web*, India, Replika Press Pvt. Ltd., 2009, s. 50.

Günümüzde ise bilgisayarların hızla artması, internetin yayılması, kişilerin bu ağlar vasıtasıyla kolayca paylaşım yapabilmesine olanak sağlayan akıllı telefonların, yazılımların çıkması, paralelinde sosyal ağ kullanıcılarının da sayısını arttırmıştır. Bunun yanında, insanların kendilerini rahatça ifade edebilmeleri, bu sitelerin tercih sebebidir. Giderek artan kullanıcı sayısı ve paylaşımların hızla yayılması ile sosyal ağlar, günde milyonlarca kişinin kullandığı online topluluklara dönüşmekte¹³⁵ ve mesaj yayma, farkındalık yaratma noktasında da çok güçlü bir konumda bulunmaktadır.¹³⁶ Obama'nın seçim kampanyasında sosyal ağları kullanması, Arap Baharı ve Gezi olaylarında insanların sosyal ağlar vasıtasıyla örgütlenmesi buna örnek gösterilebilir.¹³⁷

Sosyal ağlar, sanal dünyadaki etkileşime katkıda bulunmak için tasarlanmışlardır. Genelde resim, yorum ve bilgilerin, üyelerinin profilinde paylaşılmasıyla iletişim sağlanmaktadır. Ayrıca, kişilerin ilgi alanları ve kişisel bilgileri de bu ortamlarda yer alabilir. Üyeler, başka üyelerin profilini görebilir ve e-mail, hızlı mesaj gibi uygulamalarla iletişim sağlayabilirler. Sosyal ağ kullanıcıları çeşitli isimlerde, çeşitli türlerde gruplar da kurabilir.¹³⁸ Siyasal konularla ilgili birçok sosyal ağ grubu da bulunmaktadır.¹³⁹

¹³⁵ Brown, *a.g.e.*, s. 50

¹³⁶ Tamar Weinberg, *The New Community Rules: Marketing on the Social Web*, USA: O'Reilly Media, 2009, s. 149.

¹³⁷ Bu konu ile ilgili kapsamlı bilgi için bkz: Z. Beril Vural Akıncı- Mikail Bat. "Siyasal Seçim Kampanyalarında Yeni İletişim Teknolojileri ve Blog Kullanımı: 2008 Amerika Başkanlık Seçimlerine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Journal of Yaşar University*, 2009, 4:16, ss. 2745-2778.; Philip N. Howard et. al., "Opening Closed Regimes What Was the Role of Social Media During the Arab Spring?", *Working Paper, Project on Information Technology&Political Islam*, 2011, ss. 1-30. ve Mesut Kesen, "Sosyal Medya Etkisi ve Gezi Parkı", *İdarecinin Sesi*, Mayıs- Haziran 2013, ss. 16-21.

¹³⁸ Tiffany A. Pempek- Yevdokiya A. Yermolayeva- Sandra L. Calvert, "College Students' Social Networking Experiences on Facebook", *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30, 2009, s. 227.

¹³⁹ Örneğin; bkz: <https://www.facebook.com/groups/barackobamafanclub/> (21.10.2014). Ayrıca buna benzer şekilde Facebook, Twitter gibi sosyal ağlarda, parti sempatisanlarının, siyasi partiler adına, siyasi parti liderleri adına vb. şekillerde oluşturduğu hesaplar, sayfalar, gruplar da bulunmaktadır.; Ayrıca, 2008 yılı seçimlerinde, Obama'nın yaptığı online seçim kampanyalarının etkisi için bkz: <http://www.socialsignal.com/blog/rob-cottingham/the-obama-online-campaign-by-the-numbers> (01.01.2015), sosyal medyanın seçim kampanyalarında kullanımı ile ilgili bkz: <http://www.socialmediatoday.com/content/evolving-use-social-media-political-campaigns> (01.01.2015).

İnsanlar, sosyal ağlara katılırken ilk olarak, diğer insanlarla iletişime geçeceği bir profil oluşturarak işe başlarlar. Bu profil, kişiye ait bilgilerden oluşur. Kişi, profilinde gerçek adını veya takma isim kullanır. Profil, fotoğraf, şehir, dini inanç, etnik kimlik gibi bilgiler de içerebilir. Kişiler, arkadaşlık isteği göndererek diğer kişilerin profiline erişim sağlayabilirler ve iletişime geçebilirler. Bu sitelerin üyeleri çeşitli amaçlarla bu siteleri kullanır. Kişileri buralara üye yapan asıl sebep, başkalarıyla iletişime geçme ve arkadaşlık kurma güdüsüdür. Bu ağlardaki popüler aktiviteler; kişilerin yaptıkları etkinlikleri yazılı ve görsel olarak paylaşması, duygu ve düşüncelerini paylaşması, ilgi duyduğu konularla alakalı gruplara katılma veya grup kurma, bu gruplarla etkinlik düzenleme gibi faaliyetlerdir.¹⁴⁰

Pew Internet Project'in Ocak 2014 tarihli araştırmasına göre, dünya genelinde internet kullanıcılarının %74 ü sosyal ağları kullanmaktadır. İnternet kullanan erkeklerin %72'si, kadınların ise %76'sı sosyal ağları kullanmakta ve sosyal ağlara en çok katılımı %89 oranla 18-29 yaş arası grup gerçekleştirmektedir. Ayrıca, yıllık geliri 30.000 dolardan daha az olan kişilerin sosyal ağları kullanma oranı %79 ile en yüksektir. Bu kişileri ise yıllık geliri 75.000 dolar ve üzeri gelir grubuna sahip kişiler (%78) takip etmektedir.¹⁴¹

1.4.1. Başlıca Sosyal Ağlar

1.4.1.1. Facebook

2004 yılında kurulan Facebook'un amacı, insanlara paylaşmanın gücünü göstermek ve dünyayı daha açık ve birbirine bağlı hale getirmektir.¹⁴² İnsanlar aileleriyle ve arkadaşlarıyla sürekli iletişimde olmak, dünyada olup bitenlerden haberdar olmak ve önemli gördükleri şeyleri paylaşmak, ifade etmek için Facebook'u kullanmaktadırlar.¹⁴³

Facebook'un başlıca özelliklerine de değinilecek olursa; sosyal ağ, üyelerine grup oluşturma seçeneği sayesinde aile ve arkadaşlar farklı gruplar içinde toplanması, belli bir kişi, düşünce ya da nesne ile ilgili sanal topluluklar oluşturabilme olanağı

¹⁴⁰ Catherine Dwyer- Starr Roxanne Hiltz- Katia Passerini, "Trust and Privacy Concern Within Social Networking Sites: A Comparison of Facebook and MySpace" (2007). *AMCIS 2007 Proceedings. Paper 339*.

¹⁴¹ <http://www.pewinternet.org/fact-sheets/social-networking-fact-sheet/> (20.10.2014)

¹⁴² https://www.facebook.com/FacebookTurkiye/info?tab=page_info (20.10.2014)

¹⁴³ <http://science.opposingviews.com/effective-communication-facebook-12689.html>, (20.10.2014)

sunar. Ayrıca kullanıcı, beğendiği ya da içinde bulunduğu bir anın fotoğrafını, bir videoyu duvarında paylaşabilir, oyun benzeri çeşitli uygulamalarla da vakit geçirebilir. Ayrıca, kullanıcılar arkadaşlarının paylaştıklarını beğenebilir ve bu paylaşımlara yorumlarda da bulunabilirler.¹⁴⁴

Aylık aktif Facebook kullanıcı sayısı 1 milyar 310 milyon, mobil cihazlardan Facebook kullananların sayısı 680 milyon kişidir. Facebook'ta geçirilen süre, ortalama olarak 18 dakikadır. Kişi başına ortalama arkadaş sayısının 180 olduğu Facebook'ta, her 20 dakikada 1 milyon link paylaşılmakta, 2 milyon arkadaşlık isteği gönderilmekte ve 3 milyon mesaj yollanmaktadır.¹⁴⁵

1.4.1.2. Twitter

Amaç olarak fikir üretmenin, bu fikirleri hızlı ve engelsiz bir şekilde paylaşmanın gücünü tüm insanlara sağlamayı ilke edinen Twitter, 284 milyon aylık aktif kullanıcıya sahiptir. Bu kullanıcıların % 77 si Amerika Birleşik Devletleri dışından olup; mobil cihazlardan Twitter kullananların oranı ise toplam üyelerin % 80'idir. Ayrıca, günde 500 milyon tivit atılmakta ve 35 den fazla dil Twitter tarafından desteklenmektedir. Twitter'ın yeni bir uygulaması olan Vine' da 40 milyondan fazla kişi tarafından kullanılmaktadır.¹⁴⁶

Kullanıcılarının en fazla 140 karakterlik metinlerden oluşan yazılar yazabildiği¹⁴⁷ Twitter'da, başka kişileri takip ederek onların paylaşımlarını görebilmek mümkündür. Kullanıcılar, kendi paylaşımlarının görünebilirliğini isterlerse arkadaş çevreleriyle sınırlandırabilir, ya da herkesin ulaşımına açık yapabilirler. Twitter sayesinde gündemi takip edebilir, beğendiğiniz ya da önemli bulduğunuz kişilerin, kurumların, tv programlarının Twitter hesaplarını takip ederek, onların paylaştıklarından haberdar olabilirsiniz.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Kevin Lewis-Jason Kaufman-Nicholas Christakis, "The Taste for Privacy: An Analysis of College Student Privacy Settings in an Online Social Network", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 2008, s. 80.; Kevin Lewis et. al., "Tastes, Ties, and Time: A New Social Network Dataset Using Facebook.com", *Social Networks*, 2008, s. 331.

¹⁴⁵ <http://www.statisticbrain.com/facebook-statistics/> (11.11.2014)

¹⁴⁶ <https://about.twitter.com/tr/company> (10.09.2014)

¹⁴⁷ <https://dev.twitter.com/overview/api/counting-characters> (01.10.2014)

¹⁴⁸ Bernard J. Jansen et. al., "Twitter Power: Tweets as Electronic Word of Mouth", *Journal Of The American Society for Information Science and Technology*, 2009, s. 2172-2173.; <http://twitter.nedir.com/> (20.12.2014)

1.4.1.3. Youtube

2005'te kurulan Youtube, milyarlarca insanın orijinal videoları keşfetmesine, izlemesine ve paylaşmasına olanak sağlar. Youtube, insanların iletişim kurmasını, dünyadaki diğer insanlara ilham vermesini, onları bilgilendirmesini sağlayan bir forumdur. Ayrıca, büyüğünden küçüğüne orijinal içerikte yapıtlar ortaya koyanlar ve reklamcılar için bir dağıtım platformu görevi görür.¹⁴⁹

Popüler paylaşım sitelerinden biri olan Youtube, video paylaşım temelli bir sitedir. Kullanıcıların çektikleri videoların paylaşımına dayanan bu sitede, video izlemek, video kanallarına abone olmak bu kanalların paylaştıkları videoları takip etmek, videolara yorumlarda bulunmak ve beğenip, beğenilmeyeni "like", "dislike" butonları ile oylamak mümkündür. Bunların yanı sıra kendi oynatma listelerinizi oluşturabilir ve videoların ne kadar izlendiğini de görebilirsiniz.¹⁵⁰

Youtube ile ilgili çeşitli istatistikler şunlardır¹⁵¹:

1. Her ay 1 milyardan fazla kullanıcı Youtube'u ziyaret etmektedir.
2. Her ay Youtube'dan 6 milyar saatin üzerinde video izlenmektedir. Bu da neredeyse dünyadaki kişi başına bir saate tekabül etmektedir.
3. Her dakika 100 saatlik video Youtube'a yüklenmektedir.
4. Youtube trafiğinin % 80 ini Amerika Birleşik Devletleri dışından girenler oluşturmaktadır.
5. Youtube 61 ülkede 61 dil ile yerelleştirilmiştir.
6. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan, 18-34 yaş arasındaki kişiler, Youtube'a, diğer kablolu ağlardan daha fazla girmektedirler.
7. Her gün milyonlarca kişi Youtube'a abone olmaktadır ve üye olanların sayısı geçen yıla göre 4 kat daha fazladır.

1.4.1.4. LinkedIn

2003 yılında kurulan; dünya çapında 200 ülkede, 300 milyon kullanıcıya sahip olan site, kullanıcılarının profesyonel ilişkiler ve iş bağlantıları kurmasını, bu sayede

¹⁴⁹ <http://www.youtube.com/yt/about/tr/> , (10.09.2014)

¹⁵⁰ <https://support.google.com/youtube/answer/6083270?hl=en>, (11.10.2014);
<https://support.google.com/youtube/answer/3309389> , (11.10.2014)

¹⁵¹ <http://www.youtube.com/yt/press/statistics.html> , (10.09.2014)

daha verimli ve başarılı olmalarını amaçlamaktadır. Site sayesinde, iş dünyasından kişilere, iş ilanlarına, haberlere erişim sağlanabilmektedir.¹⁵²

1.4.1.5. Myspace

Myspace, insanların iletişim kurmak, yeni şeyler keşfetmek ve paylaşımlarda bulunmak için bir araya geldiği bir yerdir. Sanatçıların kendilerini ve çalışmalarını sergilediği, 53 milyon parça ve video ile dünyanın en büyük dijital müzik kütüphanesidir. Müzik noktasında ve sosyallik konusunda platform, fotoğrafçıdan, müzisyene birçok sanatçının, eserlerini sergilemesine olanak sağlamaktadır. Myspace, insanların bir araya gelip karşılıklı ilişkiler kurarak birbirine ilham olmasını böylece yaratıcı bir topluluk ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.¹⁵³

1.4.1.6. Instagram

Instagram, bireylerin, istenilen yer ve zamanda, telefonları ile çektikleri fotoğrafları, arkadaşları ile, hızlı bir şekilde paylaşımlarını sağlayan bir site ve uygulamadır. Site, böylelikle, dünyadaki iletişimi fotoğraf paylaşımı yoluyla geliştirmeyi amaç edinmektedir.¹⁵⁴

Ekim 2010'da faaliyete geçen site, 200 milyon aktif kullanıcıya sahiptir. Kullanıcılarının % 65'inden fazlası Amerika Birleşik Devletleri dışındadır. Sitede, toplam 20 milyar fotoğraf paylaşılmış; günde ise ortalama 60 milyon fotoğraf paylaşılmaktadır. Paylaşılan fotoğraflar 1. 6 milyar beğeni almıştır.¹⁵⁵

1.4.2. Başlıca Sosyal Medya Terimleri

1.4.2.1. App/ Application (Uygulama)

Türkçesi uygulama anlamına gelen, application teriminin kısaltmasıdır. Facebook gibi sitelerde ya da mobil cihazlarda kullanılan program ya da eklentilere verilen addır.¹⁵⁶ Telefonlarda kullanılan Line, Whatsapp uygulamaları örnek olarak gösterilebilir.

¹⁵² http://www.linkedin.com/about-us?trk=hb_ft_about (11.09.2014)

¹⁵³ <https://myspace.com/pressroom> (11.09.2014)

¹⁵⁴ <http://instagram.com/> (01.10.2014)

¹⁵⁵ <http://instagram.com/press/> (01.10.2014)

¹⁵⁶ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/app?searchDictCode=all> (01.10.2014)

1.4.2.2. Avatar

Kullanıcıların bilgisayar oyunları, internet siteleri, sosyal ağ profillerinde görülen resimlerine verilen addır.¹⁵⁷

1.4.2.3. Blog

Blog, İngilizcedeki "web" ve "log" kelimelerinin birleşmesinden oluşan weblogun, zamanla yaygınlaşan kısaltılmış halidir. Türkçede tam karşılığı henüz bulunmamaktadır. Bloglarda, genellikle güncelden eskiye doğru sıralanmış yazı ve yorumların yayınlandığı, web tabanlı bir yayın ortamı görülür. Çoğunlukla, her gönderinin sonunda yazarın adı ve gönderi zamanı yer alır ve istenirse yapılan iletilere yorum yapılabilir. Bu yorum mekanizması sayesinde, yazar ve okuyucular arasında sürekli bir iletişim sağlanır. İlk blogların yazılımları manuel olarak yazılıp güncellenirken, günümüzde bu iş için özel yazılmış yazılımlar kullanılmaktadır.¹⁵⁸

1.4.2.4. Beğen

Bu seçenek sayesinde, kullanıcılar, çevrimiçi ortamlarda paylaşılıp hoşlarına giden, yazı, fotoğraf ve videoları beğenme olanağı bulurlar.¹⁵⁹

1.4.2.5. Etiket (Tag)

Kullanıcılar, paylaştıkları materyallere “fotoğraflar ve güncellemeler dâhil” etiketler ekleyebilirler. Bu etiketler, kullanıcıların arkadaşlarını veya Facebook'taki herhangi birini işaret edebilir. Böylelikle, etiket eklendiğinde, başkalarının üzerine tıklayarak daha fazla bilgi alabileceği bir bağlantı oluşur. Etiketlenen kişiler, bununla ilgili bir bildirim alacağından gönderiyi kolayca görebilir ve paylaşılan fotoğraflarda ve diğer şeylerde göründüklerinden haberdar olurlar. Bu şekilde başkalarının fotoğraflarını ve gönderilerini etiketleyerek, çeşitli eklemeler yapmaları da sağlanır. Ayrıca etiketi kimin eklediği, yanında isim ekli olduğu için belirlidir.¹⁶⁰

1.4.2.6. Duvar (Wall)

Facebook, Twitter gibi sosyal ağ sitelerinde kişilerin oluşturduğu profillerde, diğer insanlarla sohbetlerin edildiği, fotoğraf, yazı gibi çeşitli paylaşımların yapıldığı,

¹⁵⁷ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/avatar?searchDictCode=all> (01.10.2014)

¹⁵⁸ <http://www.frmtr.com/forum-hakkinda/1485959-blog-nedir-nasil-kullanilir.html> (01.10.2014)

¹⁵⁹ <https://developers.facebook.com/docs/plugins/like-button> (01.10.2014)

¹⁶⁰ <https://www.facebook.com/about/tagging> (05.10.2014)

bölüme duvar denir. Kişiler, duvarlarını isterse diğer kişilere açabilir, isterlerse de istedikleri kişilerin duvarlarında yaptıkları paylaşımları görmelerini sağlayabilirler.¹⁶¹

1.4.2.7. Hashtag (Konu Etiket)

Konu etiketleri, bireylerin sayfa veya duvarlarında, gönderilerindeki konuları veya sözcükleri tıklanabilir linklere dönüştürür. Bu link, insanlar ilgi alanlarındaki konularla ilgili gönderileri bulmada kolaylık sağlar.¹⁶²

1.4.2.8. Paylaş (Share)

Sosyal ağ siteleri aracılığı ile istenilen, beğenilen ya da başkalarının da görmesi arzu edilen içeriklerin diğer kişilerce de görülmesini sağlayan uygulamadır.¹⁶³ Twitter da ise bu işlevi “rt/retweet” görmektedir.

1.4.2.9. Takip Et (Follow)

Başka kişilerle iletişime geçme eylemidir. Kullanıcıların takip ettikleri kişilerin paylaşımlarını duvarlarında görebilmelerini sağlar.¹⁶⁴

1.4.2.10. Tweet/Tivit

Twitter’da yapılan paylaşımlara tweet/tivit adı verilir.¹⁶⁵ Bu paylaşımlar yazı, resim, video olabilir.

1.4.2.11. RT/Retweet

Gönderilmiş olan bir tivitin, aynı şekilde paylaşılmasını ifade eder. Bu tivit bir yazı olabileceği gibi fotoğrafta olabilir.¹⁶⁶

1.4.2.12. Vine

Uzunluğu genellikle 5- 10 saniye arasında değişen kısa film kesitlerinden veya fotoğraflardan oluşturulan videolardır. Genellikle Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşılır.¹⁶⁷

1.4.2.13. Selfie

Kişilerin bir fotoğraf makinası veya cep telefonu ile kendilerini bir kol mesafesinden başkalarının yardımı olmaksızın çekmeleridir.¹⁶⁸ Türkçe’de özçekim anlamına gelmektedir.

¹⁶¹ http://www.webopedia.com/TERM/F/Facebook_wall.html (01.10.2014)

¹⁶² <https://tr-tr.facebook.com/help/587836257914341> (12.10.2014)

¹⁶³ <http://dictionary.reference.com/browse/share?s=ts> (01.10.2014)

¹⁶⁴ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/follow> (01.10.2014)

¹⁶⁵ <http://dictionary.reference.com/browse/tweet> (01.10.2014)

¹⁶⁶ <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/retweet> (01.10.2014)

¹⁶⁷ <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Vine> (01.10.2014)

İKİNCİ BÖLÜM

SIYASAL TUTUMLARIN OLUŞUMU, İNTERNET VE SOSYAL AĞLARIN SIYASAL TUTUMLAR İLE İLİŞKİSİ

2.1. Siyasal Tutumların Oluşumunda Etkili Olan Faktörler

Toplumsallaşma, bireylerin ait oldukları toplumların kurallarını, değerlerini alarak, bu çerçevede, kişisel- sosyal tutum, davranış ve algılarını oluşturmaları sürecidir. Kişiliğin gelişiminin bir parçası olan bu süreçte birey, kendisinin ne olup ne olmadığını ortaya koyan, yani, onu diğer insanlardan ayıran özelliklerini edinir.¹⁶⁹ Toplumsallaşma, bireyin diğer insanlarla etkileşime geçmesi, yani bir sosyal öğrenme türüdür. Bazıları, bunun çocukluk yıllarına ait bir durum olduğunu, çocukluk döneminde olup bittiğini söylerken; bazı görüşlere göre de, insanın hayatının sonuna kadar devam eden bir süreçtir.¹⁷⁰

Siyasal sosyalleşme ise, toplumsal ve siyasal olayların kabul edilmesi sürecidir. Bu süreç, öncelikle bireyin sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır. Birey, bu süreçte, toplumun kabul ettiği değerleri tanımlayarak kendini bir konuma koyar ve konumunun gereklerini duygularıyla ilişkilendirir.¹⁷¹ Türköne'ye göre ise siyasal toplumsallaşma, toplum ve bireyin birbirini siyasal alan içinde belirlediği ve dönüştürdüğü karşılıklı etkileşim ve değişim sürecidir.¹⁷² Alkan ve Ergil' e göre ise, kişi ile toplumsal-siyasal çevresi arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim şeklinin sonucunda, bireyin siyasal sistem ile ilgili olarak edindiği görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesidir.¹⁷³

¹⁶⁸ <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Selfie> (15.10.2014)

¹⁶⁹ Marie Gould-Alexandra Howson, "Freud and Personality Development", içinde: *Sociology Reference Guide, The Process of Socialisation* (The Editors of Salem Press), Pasadena, California- Hackensack, New Jersey : Salem Press, 2011, s. 4.; Atilla Yayla, *Siyasi Düşünce Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara, 2011, s. 184.

¹⁷⁰ Gould, M., "The Mass Media and Socialization", içinde: *Sociology Reference Guide, The Process of Socialisation* (The Editors of Salem Press), Pasadena, California- Hackensack, New Jersey : Salem Press, 2011, s. 80.

¹⁷¹ M. Sait Doğan, "Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme". *Sosyoloji Konferansları*, (32), 2011, s. 38

¹⁷² Mümtaz Er Türköne, *Siyaset, Etkileşim Yayınları*, İstanbul, 2012, s. 241.; Halis Çetin, *İnsan ve Siyaset Siyasetin Psikolojik Temelleri*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003, s. 40.

¹⁷³ Türker Alkan-Doğu Ergil, *Siyaset Psikolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980, s. 7.

Sosyalizasyon sürecinin özel bir yönünü oluşturan siyasal toplumsallaşma, toplumun düzen ve istikrarını sağlamak adına, rejimin meşruiyetine inanan bireylerin yetiştirilmesini ifade eder. Siyasal toplumsallaşma ile topluma ait sosyo-politik ve kültürel değerlerin öğrenilmesi karakterize edilmektedir. Bu nedenle, siyasal toplumsallaşma, sadece siyasal norm ve değerlerin değil, aynı zamanda toplumsal yapıdaki sosyal, kültürel ve ekonomik karakteristiklerin şekillendirdiği bir süreci ifade etmektedir. Çünkü siyasal hayat, sosyal ve kültürel oluşumlarla iç içe geçmiş ve onun bir yönünü veya parçasını oluşturmuş bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷⁴ Bu bağlamda, siyasallaşma, toplumsal yapıdaki siyasal niteliği olmayan sosyo-kültürel etkenlerin de rol oynadığı, toplumsal karakterli bir yapı görünümündedir. Ayrıca, süregelen tüm toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile bu gelişmelerin kültüre yansımalarının, siyasal kültürü ve siyasal sosyalizasyonu etkilediğine dair çeşitli görüşlere de rastlanmaktadır.¹⁷⁵

Siyasal sosyalizasyon sürecinin, aynı zamanda sosyo-kültürel ortamlarda gerçekleşmesinden dolayı toplumsal bir karakter teşkil ettiği de ifade edilebilir. Diğer bir ifade ile bireyin siyasallaşmasında sosyal çevresi ve içinde yaşadığı sosyal gruplar etkilidir. Nitekim bireyler, doğdukları andan itibaren çeşitli grupların etkisi ile sosyalleşirler. Bu sosyalleşme sürecinde, çeşitli gruplardan etkilenen bireyin, tutum ve davranışlarında farklı farklı karakteristiklerin görülmesi doğaldır. Zira kişilerin her birinin çeşitli tutum ve davranışlar göstermesi toplumsal etkilerin gücünü göstermektedir.¹⁷⁶

Örneğin, Fransa’da Üçüncü ve Dördüncü Cumhuriyetlerin kötü işleminin ve siyasal yaşamın istikrarsızlığının, otoriter-milliyetçi, kaderci-boyun eğici eğilimlerin güçlenmesine sebep olması gibi siyasal rejimin işleyişiyle ilgili yaşanmış olaylar da siyasal tutum ve davranışların oluşum ve değişiminde önemli rol oynarlar.¹⁷⁷ İnsan, ilk olarak çocukluk döneminde toplumla karşılaşır. Bu alan içerisinde aile, mahalle, din gibi öğeler çocuğun davranışlarına yön verir ve çocuk davranışlarını ve ahlak anlayışını ilk bu alanda kazanır. Ardından, toplumsal alandan edindikleri ile siyasal alanın içine

¹⁷⁴ Mehtap Yeşilorman, “Siyasal Sosyalizasyon Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü” *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 2006, s. 1.

¹⁷⁵ Yeşilorman, *a.g.m.*, s. 1-2.

¹⁷⁶ Yeşilorman, *a.g.m.*, s. 2-3.

¹⁷⁷ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 130.

girer. Okul, bürokrasi, ideoloji, meslek v.b. bunları çevreleyen siyasal kültür bireyin içine girdiği siyasal yapıyı oluşturan etmenlerdir. Birey, bu alanda, siyasal insan olma yolunda düşünce ve davranışlar edinir.¹⁷⁸

İnsanların oy verme, siyasal katılma gibi tutumlarının kaynağını oluşturan siyasal sosyalleşme süreci üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. İnsanların siyasal tutumlarını nasıl edindiği ve bu tutumların süreç içerisinde nasıl değiştiği ve kişinin davranışlarını nasıl etkilediği konusu üzerinde durmak geleceği öngörme adına önemli bir ıık tutacaktır.¹⁷⁹

Siyasal tutumları, bireyin yaşamı boyunca siyasal konularda yapacağı seçimlere yön vererek seçim yapmasını kolaylaştırır, ama bunu yaparken de tutumlar kendi kendisini güçlendirmiş olur. Kişi, yeni durumlarla karşılaştığında, önceki siyasal tutumları ile aynı olanları aklında tutar.¹⁸⁰ Birey, toplumdaki konumuna göre, toplumdan bazı düşünce şekillerini ya da kalıplaşmış fikirleri, önyargıları almaktadır.¹⁸¹ Bunlara siyasal tutumları da dâhil edilebilir. Langton ve Karns'a göre siyasal toplumsallaşma ve bu bağlamda siyasal tutumların edinilmesi döngüsü içinde yer alan birçok eleman vardır. Bunlar, siyasal toplumsallaşma ve tutumların kazanılması adına önemli etkilerde bulunurlar.¹⁸² Bu doğrultuda, siyasal tutumların inşasında önemli birer girdi olan aile, okul, mesleki ve sosyal çevre ile kitle iletişim araçlarının etkilerini açıklamak çalışmanın bütünlüğü bağlamında yararlı olacaktır.

2.1.1. Aile

Aile, içinde belli bir şekilde insanların çoğaldığı, belli şekillerde topluma ilk hazırlanma sürecinin meydana geldiği, anne-baba ve diğer ebeveynlerle belli ilişkilerin kurulduğu ve az ya da çok içinde ekonomik ilişkiler de barındıran toplumsal bir kurumdur.¹⁸³ Başka bir deyişle, siyasal-sosyal sistemin ve toplumsal yapının işleyişinde,

¹⁷⁸ Türköne, *a.g.e.*, s. 246.

¹⁷⁹ Anja Neundorff-Richard G. Niemi, "Beyond Political Socialization: New Approaches to Age, Period, Cohort Analysis", *Electoral Studies*, 2014, s.1. <http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.012>

¹⁸⁰ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 131.

¹⁸¹ Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 384.; Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 132.

¹⁸² Langton, K.P., Karns, D.A., "Political Socialization and National Development: Some Hypotheses and Data", *The Western Political Quarterly*, Vol. 27, No. 2, 1974, s. 218.

¹⁸³ Özer Ozankaya, *Toplumbilime Giriş*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. 215.

önemli bir yeri olan aile, nüfusu yenileme, biyolojik ve psikolojik tatmin işlevlerinin yerine getirildiği bir kurumdur.¹⁸⁴ Kişi, dünyaya geldiği andan itibaren, ailenin etkisiyle toplumsallaşma süreci de başlamış olur.¹⁸⁵

Ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri ne kadar duygusal ve yoğunsa, o derece de çocuğun ailesinden etkilenmesi söz konusudur. Yaşamın bir bölümünde aile dışında neredeyse bir etki kaynağı olmadığından, yapacakları etki derin olacaktır. Yalnız, çocukluk döneminde birey, yaş olarak çok küçük olduğundan, yapılan etki genellikle temel ve resmi değerler çerçevesinde kalmaktadır.¹⁸⁶ Temel tutumların üzerine, yeni tutumların oluşmasında toplumsal etkenler ve yaşanmış deneyimler önem taşır. Bireyin toplumsal sınıfı, mesleki ve sosyal çevreleri, gelir seviyesi, oturduğu yer, eğitim düzeyi gibi veriler, toplumsal etkenlerdir. Ayrıca, aile aracılığıyla edinilen dinsel inançları da bunlara eklemek mümkündür.¹⁸⁷

Çocukluk döneminde edinilen ilk izlenimlere çocuğun açık olması, ardından etkisinde bulunulan şeylere karşı, çocuğun ailesinin bir süzgeç vazifesi görmesi, ailenin etkilerinin sürekli olması ve pekiştirici olması, çocukluk döneminde gelişen tutumların ömür boyu sürmesine neden olacağı düşüncesini oluşturmaktadır. Çocukluk döneminde, taklit yoluyla, siyasal eğitim yoluyla, siyasal deneyimler ve beklentisel toplumsallaşma yolları gibi çeşitli yollarla siyasal toplumsallaşmanın doğrudan sağlanabileceği ifade edilmektedir.¹⁸⁸

Çocuğun 6-7 yaşına kadar en yoğun ve yaygın ilişkilerde bulunduğu çevre, kişilik ve kimlik kazanımında en önemli kurum olan ailedir. Doğru-yanlış, iyi-kötü, güzel-çirkin, dürüst, bencil gibi ifadeler ve anlamlandırmaları ilk kez aile içerisinde şekillenir. Kişi, aile içerisinde olan sistemli düşünce ve davranış örgüsünün içinde gelişerek toplumsallaşır. Ayrıca çocuk, emirler, cezalar, anne-baba ilişkisi gibi iktidar ilişkilerini öğrenir ve bunlar onun otorite ile anlamlı ilişkiler kurmasına yardımcı

¹⁸⁴ Mustafa Erkal, *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987, s. 76

¹⁸⁵ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 127.; Siyasal toplumsallaşma sürecinde ailenin rolü üzerine ayrıca bkz: Thomas M. Magstadt, "Political Socialization, The Making of a Citizen", içinde: *Understanding Politics: Ideas, Institutions, and Issues*, 10th Edition, Ed. Thomas M. Magstadt, Cengage Learning, Belmont, 2012, s. 257-258.

¹⁸⁶ Ersin Kalaycıoğlu, "Bir Siyasal Değer ve Tutum Aktarma Süreci Olarak Atatürk İlkeleri Öğretimi ve Üniversite", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 51(1-4), 1985, s. 432.

¹⁸⁷ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 130.

¹⁸⁸ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 48, 49.

olur.¹⁸⁹ Kişinin siyasal tutum ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olan deneyimlerinin başında, siyasetle doğrudan ilişkisi olanlar gelir. Otoriter bir ailede yetişen bir çocuğun, demokratik hoşgörüye fazla yatkın olmaması buna örnek olarak verilebilir.¹⁹⁰ Bireylerin, çocuklukta, siyasal kişilikleri, politikacılar hakkındaki düşünceleri, siyasi hareketleri ve birkaç sene sonra siyasete ilgi duyup duymayacağı, normal bir insan mı siyasal insan mı olacağı ailede şekillenir. Burada, anne, yeni doğan çocuğun etkilenmesinde çevrede en büyük paya sahiptir.¹⁹¹

Siyasal konularla içli dışlı olan ailelerin çocuklarında, doğrudan toplumsallaşmanın etkisi ile siyasal katılım eğilimi yüksek olmaktadır. Aile içinde demokratik bir ortamın olması, dolaylı yoldan çocuğun katılım eğilimini ve toplumsallaşmasını olumlu yönde etkilemektedir.¹⁹²

Çocukluk döneminin hiç önemli olmadığını, bunun abartıldığı görüşünü savunanlar, çocukluk dönemine önem verenlere karşı, bunalım ve yaşlılık dönemlerinde yaşanan kişilik değişimlerini, ileriki dönemlerde çevresel koşulların önemi, süzgeç ve biçimlendirme etkilerinin geçersizliği kanısını, aile etkisi ile siyasal görüşlerin gelişmesi arasında net bir ilişkinin bulunmamasını, kritik dönemlerin kişiliğe etkisinin olduğu varsayımlarının doğrulanamamasını; ileri sürmektedirler. Bu argümanlardan hareketle çocukluk döneminde ailenin fazla etkisi olmadığını belirtmektedirler.¹⁹³

Siyasal kişiliğin oluşumunda en önemli dönemi çocukluk yılları olarak niteleyenler ise doğal olarak aileyi en önemli yere koymaktadırlar. Ancak yapılan çalışmalarda ailenin siyasal parti seçimi ve genel tutumların belirlenmesi dışında fazla bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bunun sebebi olarak, çocuğun zaman içinde okulda ve arkadaşlarıyla daha çok vakit geçirmeye başlaması, sürekli ailesiyle olduğu zamanki etkinin bu süreçte azalması ve bu durumun siyasal tutum ve davranışlarına siyasal tutum ve davranışlarının değişmesi olarak yansımaları gösterilebilir.¹⁹⁴ Ailenin siyasal tutumlara olan etkisini kesin olarak benimsemek ya da

¹⁸⁹ Gürsen Topses-M. Devrim Topses, *Toplumsal Olayların Bilimi Toplumbilime Giriş*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010, s.108.; Türköne, *a.g.e.*, s. 246-247.

¹⁹⁰ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 130.

¹⁹¹ James C. Davies, "The Family's Role in Political Socialization", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 361(1), 1965, s. 11.

¹⁹² Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 77.

¹⁹³ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 49.

¹⁹⁴ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 76, 76-77.

yadsımak yerine; hangi koşullar altında, siyasal tutumların hangi boyutlarında etkili olduğunu ve bu etkinin hangi şartlarda değiştiğini incelemek, buradan çıkarılacak en önemli sonuç olabilir.¹⁹⁵

2.1.2. Okul

Eğitim, bireyin yüksek bir yaşam düzeyi elde etmesine, toplumun gelişmesi ve ilerlemesine, ülkede siyasal ve toplumsal yaşamın gerçekleştirilmesinde temel bir unsurdur. Ozankaya eğitimi, “*yürürlükteki değerlerin, bilgilerin ve hünerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılması*” olarak tarif etmiştir. Geniş anlamda eğitim kurumları içinde, aile, okul, dernek, siyasal partiler, v.b. kurumlar yer alır. Ancak günümüzde eğitim deyince ilk akla gelen kurum okuldur.¹⁹⁶

Okullar, siyasal kavramların anlam kazandığı yerlerdir. Çocukların siyasal bilgileri, eğilimleri, alışkanlıkları okul tarafından geliştirilir.¹⁹⁷ Devletin varlığını, ilk olarak, okul öncesi dönemde, öğretmen ve polisin kişiliğinde öğrenen çocuğun, ilkökul döneminde devlet ve devlet başkanı ile ilgili görüşleri gelişmektedir. İlkokul döneminin sonlarına doğru ise çocukta siyasal ilgi ve tutumların geniş ölçüde oluştuğu görülür. Siyasal görüşlerin oluşmasında 11-13 yaşları, en önemli dönemdir. 15 yaşına gelindiğinde ise, temel siyasal kavramlar çocukta geniş ölçüde oluşturulmuş bulunmaktadır. Yurttaşlık bilinci, siyasal parti bağlarının gelişimi, siyasal etkinlik duygusu siyasal bilincin gelişiminde içerikle ilgili boyutları oluşturmaktadır. Yurttaşlık bilincinin gelişimi ilkökul sıralarına dayanır, fakat bu durum çocuğun yetiştiği sınıfın düzeyi ve kamu yararı düşüncesinin gelişimine bağlı olarak, ilkokulun sonlarına doğru görülmektedir. Siyasal partilere olan bağlar ise duygusal olarak ilkökul çağlarında gelişmektedir. Partilerin zihinsel değerlendirmesi ise ergenlik yıllarında olmaktadır.¹⁹⁸

Okulda kazandırılan siyasal tutumların, siyasal iktidarlar için önemli bir yeri vardır. Özellikle, eğitimde devlet kontrolü, okulu politik düzenin istediği şekilde yurttaş yetiştiren bir ortam yapmaktadır. Ancak okulu, müfredat programı, öğretmen, sınıf içi ortam, müfredat dışı faaliyet ve bilgilenmeler, sınıf arkadaşları gibi politikleşmeyi farklı

¹⁹⁵ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 49., Ayrıca bkz: Michael Roskin vd., *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*, Çev. Atilla Yayla, Adres Yayınları, Ankara, 2013, s. 156-157.

¹⁹⁶ Ozankaya, *a.g.e.*, s. 252, 251.

¹⁹⁷ Stuart B. Palonsky, “Political Socialization in Elementary Schools”, *The Elementary School Journal*, Vol. 87, No. 5, Special Issue: Social Studies, 1987, s. 502.

¹⁹⁸ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 49, 50.

yönlerde etkileyen faktörlerle birlikte ele almak yerinde olacaktır.¹⁹⁹ Otoriter ve totaliter rejimler, rejimi sağlamlaştırmak için okulu, rejimin fikirlerini empoze etme noktasında kullanırken, demokratik sistemler ise yurttaşlık bilincini aşlamak için okulu ve eğitimi araç edinir.²⁰⁰ Bir başka deyişle, okul, otoriter yönetimler için rejimin devam ettirilmesi adına en önemli kurumlardan birisidir. Rejimin devam ettirilmesi adına arkadan gelen nesillerin siyasal otoriteye olan bağlılıkları, rejime olan bağlılıkları okulda verilen eğitimle mümkündür. Meşru ve demokratik rejimlerde ise okul ve eğitim var olan sistemin devamı adına iş görür. Tabi ideolojik arayışlar içinde olan ülkelerde ise yeni ideolojilerin gelişmesine katkıda bulunur.²⁰¹

Siyasal tutum okul ilişkisinde, en önemli unsurun öğretmen olduğuna ilişkin görüşler de vardır. Jones, okulun birçok unsurdan meydana geldiğini, bu unsurlardan da siyasal sosyalleşme bağlamında en önemlisinin öğretmen olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Jones, okulu, öğretmenler aracılığıyla çocukların siyasal toplumsallaşmalarının gerçekleştirildiği ve çocukların siyasete ısıdırılmasının sağlandığı geçiş sürecinin içinde olduğu bir yapı olarak tanımlar.²⁰²

Ziblatt'ın okulda müfredat dışı aktiviteler ve siyasal sosyalleşme üzerine yaptığı çalışmada, okuldaki aktivitelerle siyasalere karşı oluşan tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyal güveni yüksek olan okul düzeyindeki çocuklarda ise siyasalere karşı çok güçlü ve olumlu bir tutum görülmüştür. Ayrıca, işçi sınıfına mensup okul düzeyindeki çocuklarda siyasal katılımın en az olduğu görülmüştür.²⁰³

Okulun siyasal davranışlara etkisinin bir yönü de eğitim düzeyinin artmasıyla otoriterlik eğiliminin azalması şeklindedir. Ayrıca, siyasal yeterlilik ve katılım düzeyi ile eğitim arasında da olumlu bir korelasyon vardır. Siyasal konularda bilgi edinme de okul da önemli bir kaynak teşkil eder.²⁰⁴

¹⁹⁹ Kalaycıoğlu, *a.g.m.*, s. 433-434.

²⁰⁰ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 66.; Türköne, *a.g.e.*, s. 247.

²⁰¹ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 110.; Okulun siyasal toplumsallaşma sürecinde etkisi için ayrıca bkz: Magstadt, *a.g.e.*, s. 262-264.

²⁰² Ruth, S. Jones, "Teachers, Change, and Political Socialization", *Urban Education* (7), 1972, s. 119, 129.

²⁰³ David Ziblatt, "High School Extracurricular Activities and Political Socialization", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 361, Political Socialization: It's Role in the Political Process, 1965, s. 20.

²⁰⁴ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 110-111.; Ayrıca bkz: Michael Roskin vd., *a.g.e.*, s. 157-158.

2.1.3. Mesleki ve Sosyal Çevre

Siyasal toplumsallaşmada etkili olan diğer bir grup da mesleki ve sosyal çevredir. Özellikle, aile içi disiplinden hoşlanmayan kişiler, sosyal çevrelerine daha açıktırlar. Diğer bir ifade ile sosyal çevrelerinin telkinlerini daha rahatlıkla kabul edebilirler. Sürekli değişen toplumsal koşullara uyma çabası, farklı ortamlarda bulunmak ve bu ortamlardan etkilenmek zorunda kalınışı, hayat boyunca bireysel ve toplumsal olarak çekilen sıkıntıların bunalımlarıyla mücadele etmek, bireyin siyasal toplumsallaşmasının önemini ortaya koyan öğelerdir.²⁰⁵ Mesleki ve sosyal çevre, politikleşmenin hayat boyu sürmesini sağlayan çok önemli bir faktördür. Bireylerin okulda, mahallede, işyerinde, hayatlarının çeşitli dönemlerinde edindikleri arkadaşlıklar olabilir. Bunların bir kısmı patron, amir, gibi otorite figürü olarak bireyin karşısına çıkmakta ve bireyin siyasallaşmasına farklı yönleriyle etkide bulunmaktadır. Mesleki ve sosyal çevrenin siyasallaşma üzerindeki etkisi, özellikle bireysel ve toplumsal değişme koşullarında hissedilir derecede artar. Söz konusu etkiler, şüphesiz, bireyin sahip olduğu inançların, değerlerin veya toplumların pekişmesi şeklinde olabileceği gibi, bu inanç, değer v.b. değişmesi gereken yönde de olabilir. Örneğin, Arap gençleri üzerinde yapılan bir araştırmada okulda birbiriyle yakın ilişkilerde olanların aynı toplumsal sınıftan geldiği ortaya konulmuş, aynı sosyal sınıfın öğrenci olmayan üyelerine göre daha bağlı oldukları saptanmıştır. Buradan çıkarılabilecek sonuç, politik değerlerimizin mesleki ve sosyal çevre tarafından şekillenmesinin, sadece o değerlerin içeriğine ve grubun vasfına değil, aynı zamanda grubun içinde yaşadığı sosyal çevreye de bağlı olduğudur. Bu bakımdan, mesleki ve sosyal çevre, bireyin siyasallaşmasında koşullara göre değişen bir önem arz edebilir.²⁰⁶

Yapılan çalışmalarda, çalışılan işin nitelikli olup olmamasının ve örgütlenme düzeyinin, siyasal etkinlik ve katılım eğilimlerini etkilediği görülmektedir. Bürokrat, teknokrat ve girişimciler arasında siyasal davranış farklılıklarının görülmesi, zanaatkârlar ve küçük sanayicilerin siyasal tutumlarının karamsar olması gibi durumlar bu farklılıklara örnek olarak gösterilebilir.²⁰⁷

²⁰⁵ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 78, 112.

²⁰⁶ Ali Yaşar Sarıbay-Süleyman Seyfi Ögün, *Politikbilim*, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 66.

²⁰⁷ Alkan-Ergil, *a.g.e.*, s. 112.

Bir arkadaş grubunda siyasal değerlerin önem kazanacağı kesin değildir ancak siyasal değerlere önem verildiği zamanda, bu değerlerin grup üyelerine benimsetilme ihtimali yüksektir. Bireyin gözünde arkadaş grubunun anlam ve önemi arttıkça bu etki de artmaktadır. Arkadaş grubu, bireyin çocukluk sonrası hayatında da son derece önemli bir tutum belirleyici olarak rol oynamaya devam etmektedir. Ayrıca, okul, işyeri gibi ikincil grupların içinde de arkadaş grubunun oluşması veya varlığını koruyarak devam etmesi bu çevrenin kişinin tutumları üzerindeki etkilerini yoğunlaştırmaktadır.²⁰⁸

Arkadaş grubunun önemi, bireyin bu arkadaş grubunu seçebilme imkânının olmasıdır. Kişi, ailesinde edindiği bir duygusunun yanına, arkadaş grubunda edindiği bir duygusunu ekler. Ailedeki duygusal manada olan ilişkiler, arkadaş grubuyla daha akılcı bir hal alır. Arkadaş grubu ile ailenin siyasal kültürleri arasında ilişki aynı yönde ise kişinin siyasal tutum ve davranışları hızlı ve kolay gelişir, ancak aile ve arkadaş grubunun görüşleri zıt yönde ise kişinin siyasal toplumsallaşması yavaşlar ve çatışmacı bir hal alır.²⁰⁹

2.1.4. Kitle İletişim Araçları

XX. yüzyılda kitle haberleşme araçlarının kişiler arası ilişkilerde, siyasal süreçlerin şekillenmesindeki etkinliğinin arttığını ifade etmek mümkündür. Zira çağın iletişim çağı olarak nitelenmesi yerinde bir yargıdır. Teknolojinin gelişmesiyle pek çok yeni kitle haberleşme aracı bireylerin günlük yaşantılarına girmiş ve bu yeni araçlar eski iletişim tekniklerine nazaran daha fazla olan etkileme kapasitelerinden dolayı siyasal süreç içinde daha etkin bir rol oynamaya başlamışlardır. Özellikle Hitler ve Mussoli'nin radyo ve gazete aracılığıyla yaptığı propagandalar kendi zamanlarında etkili olmuştur. Bu araçların kullanımı, bir yandan propagandaya yeni bir görünüm kazandırırken, diğer yandan kitle haberleşme araçlarının siyasal etkilerinin neler getirebileceği noktasında yeni bir çığır açmıştır.²¹⁰

Bugün, kitle haberleşme araçları, bireylerin dış siyasal çevreyi görmelerine, algılamalarına yarayan bir araç olmakta ve siyasal konular hakkındaki bilgiler, kitle haberleşme araçları vasıtasıyla topluma ulaştırılmaktadır. Kişiler ise, bu araçlardan

²⁰⁸ Kalaycıoğlu, *a.g.m.*, s. 433.

²⁰⁹ Türköne, *a.g.e.*, s. 248-249.;

²¹⁰ Oya Tokgöz, "Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 33 (3), 1978, s. 79.

kendi algılayış biçimlerine, zamanın siyasal, toplumsal ekonomik koşullarına ve kullandıkları araçlara göre farklı düzeylerde etkilenmektedirler.²¹¹

Kitle iletişim araçları veya medya, dolaylı siyasallaşma araçlarının başında gelmektedir. Özellikle, günümüzde medya, her türlü siyasal akımın mesajlarını sürekli olarak ileten önemli bir kaynaktır. Medya ile dünya sınırlarının küçülmesi, dünyanın her yerinde olup biten siyasal olaylardan siyasal süreçler içinde yer alan bireylerin haberdar olmaları sağlanmaktadır. Fakat medya ve kitle iletişim araçları ile edinilen bilgiler seçici ve yorumlanmış bilgilerdir. Bundan ötürü bu araçların, bireyin siyasallaşma süreçlerindeki rolünü pasif bir niteliğe doğru evirdiğini ifade etmek mümkündür.²¹² Özellikle otoriter rejimlerde, medyanın yönlendiriciliğini dikkate alarak radyo, televizyon ve basın üzerinde baskı kurularak rejimin istediği yönde bir siyasallaşma sağlanmak istenir.²¹³

Şüphesiz medyanın politik etkisi üzerinde internet, TV kullanım oranı, ülkenin okur-yazar oranı, haftalık yayın saati ve seyir için ayrılan zaman miktarı önemli faktörlerdendir. İnternet, radyo, televizyon, gazete ve diğer iletişim araçları ile verilen politik mesajların çoğunun kaynağı medyanın dışındadır. Hükümet yetkilileri ve politik liderler beyanlarda bulunur, ikincil gruplar üyelerine politik bilgi sunarlar ve sonunda siyasal olaylar geniş kesimlere aktarılır. Medya, esas olarak, bu sosyalleşme unsurlarının siyasal mesajlarını ileten bir konumdadır. Bu bağlamda medyayı yönetenlerin, aslında sınırlı söz hakları vardır.²¹⁴

Sosyologlar, kitle iletişim araçları ve medyanın, sosyalleşmede önemli bir araç olduğunun, özellikle, kişilerin günümüzde yaşamsal deneyimlerinden ziyade daha çok bu kanallar vasıtasıyla bilgi edindiğinin ve bu sayede diğer insanlarla iletişim kurduğunun altını çizmektedirler. Bu durum, siyasal sosyalleşme sürecinde siyasal bilgi edinme noktasında da geçerlidir. Örneğin, seçim zamanları medyada seçimlerle ilgili yayınların olması, bu yayınlarda uzmanların analizlerine yer verilmesi, adayların

²¹¹ Tokgöz, *a.g.m.*, s. 80.

²¹² Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 67.; Türköne, *a.g.e.*, s. 249.

²¹³ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 67.

²¹⁴ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 67.

tanıtılması gibi faaliyetler yürütülerek insanların fikir edinmesi sağlanır ve insanlar, siyasal konularda fikirlerini, tercihlerini buna göre şekillendirirler.²¹⁵

Öte yandan, bazı araştırmalarda medyanın kitleleri doğrudan etkilemediği belirtilmiştir. Medyadan yayılan mesajlar, ilk olarak medyayla ilgilenen kanaat önderlerine ulaşır. Örneğin, öğretmenler gibi. Medya mesajları böylece iki aşamalı bir aktarım sürecinden geçer. Daha sonra kanaat önderi, bilgileri genellikle kendi küçük grubu ile paylaşır onları etkiler. En sonunda bu grup, mesajın daha geniş kitlelere yayılmasında aracı rolü üstlenir. Fakat şurası önemlidir; kanaat önderleri mesajları, yorumlamaya tabi tuttuklarından, geniş kitlelere aktarılan mesaj kaynağından çıkandan çok farklı bir içerik alabilir.²¹⁶

Ancak genel olarak bakıldığında, medya süregelen tutumları değiştirmek veya yenilerini oluşturmaktan çok var olan tutumları güçlendirir. Bu alanda yapılan araştırmalarda da çıkan sonuç, medyanın politik tutumlar üzerindeki esas etkisinin genellikle mevcut durumu güçlendirme yönünde olduğudur. Kitle iletişim araçlarıyla bilgi sağlayanlar, genellikle söylenenlere peşinen inanma eğilimi içindedirler. Çünkü hâkim değer yargılarına aykırı bir mesajın hemen benimsenmesi olasılığı düşüktür. Dolayısıyla, bu araçların insanları yeni siyasi tutumlara yöneltmedeki etkisi oldukça sınırlıdır.²¹⁷ Bir araştırmaya göre, propagandanın tutumların değişmesindeki etkisi, sanılanın çok altındadır. Buna göre propaganda, sadece var olan tutumları güçlendirmekte, olanı değiştirmeye yönelik fazla etkisi olmamaktadır. Ne ölçüde mantıklı açıklamalar yapılırsa yapılsın, tersi görüşte olanlar bunları algılayamamaktadırlar. Var olan tutumlara uyan bilgiler muhafaza edilip, uymayanlar unutulmaktadır.²¹⁸

Kısacası, kitle iletişim araçları ve medyanın siyasallaşmada, siyasal tutum ve davranışların oluşmasında etkili rol oynaması, diğer siyasallaştırıcı faktörlerin uyumlu yönde etkileşimine bağlıdır. Günlük politik olaylara dair en önemli bilgi kaynağı olan kitle iletişim araçları ve medya, dolaylı ve dolaysız toplumun değerlerinin bir aktarıcısıdır. Bundan ötürü, geçmişte bireyin ailesinden, okuldan, arkadaşlarından ve

²¹⁵ Gould, *a.g.m.*, s. 81.

²¹⁶ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 67.

²¹⁷ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 68.

²¹⁸ Kışlalı, *a.g.e.*, 1996, s. 134-135.

diğer aktörlerden edindiğı siyasal içerikli bilgiler, tutum ve davranışlarını genellikle pekiştirici bir rol üstlenir.²¹⁹

Araştırmacılar, etkileme potansiyeli güçlü iletişim araçlarından biri olarak, internet üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Ancak unutulmamalıdır ki televizyon hala en etkili araçtır. Burada, internetin alım/erişim gücünün olmadığı yerlerde televizyonun bulunması buna sebep olabilir. Geçmişte radyo ve gazete ile yapılan propagandalar günümüzde eskilere göre televizyon ve internet aracılığıyla daha güçlü ve etkili biçimde yapılmaktadır.²²⁰ Bu yüzden internetin ve sosyal ağların siyasal tutumlar üzerindeki etkisi önem kazanan bir konudur.

2.2. İnternet ve Sosyal Ağların Siyasal Tutumlar İle İlişkisi

Günümüzün en gözde iletişim araçlarından olan internet ve sosyal ağların, siyasal tutumlar üzerine etkisini inceleyen literatür tarandığında, yurt dışı literatürün oldukça zengin olduğu, yurt içi literatürün ise henüz oluşma aşamasında olduğunu ifade etmek mümkündür. Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle, ilgili literatür kısaca özetlenecek, akabinde, bu çalışmaların sonuçlarına kısaca değinilecektir. Ayrıca, çalışmanın uygulama ve sonuç kısmında, elde edilen sonuçlarla, ilgili literatür arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Bu alanda yapılan belli başlı yerli çalışmalar incelendiğinde, Karaçor'un (2009)²²¹ yeni iletişim teknolojileri, siyasal katılım-demokrasi ilişkisini; Çıldan vd.'nin (2012)²²² sosyal medyanın politik katılım ve hareketlerdeki rolünü; Babacan, Haşlak ve Hira'nın (2011)²²³ sosyal medyanın Arap Baharı ile olan ilişkisini ele aldığı görülmüştür. Köseoğlu ve Al (2013)²²⁴ sosyal medyanın demokrasiye katılımı propaganda aracı olarak nasıl kullanıldığını araştıran, Vural-Akıncı ve Bat (2009)²²⁵,

²¹⁹ Sarıbay-Öğün, *a.g.e.*, s. 68.

²²⁰ Gould, *a.g.m.*, s. 81-82.

²²¹ Süleyman Karaçor "Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi", *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2009, 16:2, ss. 121-131.

²²² Cihan Çıldan vd., "Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü" *Akademik Bilişim 2012 Konferansı, Uşak*, 1 Ocak 2012.

²²³ Mehmet Emin Babacan-İrfan Haşlak- İsmail Hira, "Sosyal Medya ve Arap Baharı", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, 6:2, ss. 63-92.

²²⁴ Yakup Köseoğlu- Hamza Al, "Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2013, 8:3, ss. 103-125.

²²⁵ Vural-Akıncı-Bat, *a.g.m.*, ss. 2745-2778.

Temel, Önürmen ve Köprü (2014)²²⁶ seçim kampanyalarında sosyal medyanın kullanımını ele alan çalışmalar yapmışlardır.

İnternet ve siyasal tutumlar arasındaki ilişkiyi inceleyen yabancı literatür incelendiğinde öne çıkan araştırmalar şu şekilde özetlenebilir: Wellman v.d. (2001)²²⁷ internetin gönüllü ve siyasi kuruluşlara katılıma olan etkisini, Johnson ve Kaye (2003)²²⁸ 1996 ve 2000 seçimlerinde internetin siyasal tutum ve davranışlar üzerine etkisini, Weber, Loumakis ve Bergman (2003)²²⁹ internetin sivil ve siyasal katılımındaki etkisini, Gibson ve McAllister (2005)²³⁰ internette yapılan seçim kampanyalarının etkisini, Quintelier ve Vissers (2008)²³¹, Boulianne (2009)²³², Kenski ve Stroud (2006)²³³, internet kullanımının siyasal katılıma etkisini, Calenda ve Meijer (2009)²³⁴ internetin gençlerin siyasal katılımına etkisini, Lewis (2010)²³⁵ 2008 başkanlık seçimlerinde bloglar, çevrimiçi siyasal aktiviteler ve oy kullanma arasındaki ilişkiyi, Anduiza, Gallego ve Cantijoch (2010)²³⁶ geleneksel kaynakların ve internet

²²⁶Faruk Temel-Onur Önürmen- Mehmet Köprü. "Seçim Kampanyalarında Dijital Araçlar Ve İnternetin Yeri: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", *Global Media Journal: Turkish Edition*, 2014. 5:9, ss. 322-337.

²²⁷ Barry Wellman-Anabel Ouan Haase-James Witte-Keith Hampton, "Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital? Social Networks, Participation, and Community Commitment. *American Behavioral Scientist*, 2001, 45(3), ss. 436-455.

²²⁸ Thomas J. Johnson-Barbara K. Kaye, "A Boost or Bust for Democracy? How the Web Influenced Political Attitudes and Behaviors in the 1996 and 2000 Presidential Elections", *The International Journal of Press/Politics*, 2003, 8(3), ss. 9-34.

²²⁹ Lori M. Weber-Alysha Loumakis-James Bergman, "Who Participates and Why? An Analysis of Citizens on the Internet and the Mass Public", *Social Science Computer Review*, 2003, 21(1), ss. 26-42.

²³⁰ Rachel Gibson-Ian McAllister, "Does Cyber Campaigning Win Votes? Online Communication in the 2004 Australian Election". *Center for the Study of Democracy*. UC Irvine: Center for the Study of Democracy. Retrieved from: <http://escholarship.org/uc/item/6tn8c287>, 2005, ss. 1-20

²³¹ Ellen Quintelier- Sarah Vissers, "The Effect of Internet Use on Political Participation an Analysis of Survey Results for 16-year-olds in Belgium". *Social Science Computer Review*, 2008, 26(4), ss. 411-427.

²³² Shelley Boulianne, "Does Internet Use Affect Engagement? A meta-Analysis of Research" *Political Communication*, 2009, 26(2), ss. 193-211.

²³³ Kenski-Stroud, a.g.m., ss. 173-192.

²³⁴ Davide Calenda-Alber Meijer, "Young People, The Internet And Political Participation", *Information, Communication and Society*, 2009, 12:6, ss. 879-898.

²³⁵ Mitzi Lewis, "A Hierarchical Regression Analysis Of The Relationship Between Blog Reading, Online Political Activity, and Voting During The 2008 Presidential Campaign", *Dissertation Prepared For The Degree Of Doctor Of Philosophy*, 2010.

²³⁶ Eva Anduiza-Aina Gallego-Marta Cantijoch, "Online Political Participation in Spain: the Impact of Traditional and Internet Resources". *Journal of Information Technology & Politics*, 2010, 7(4), ss. 356-368.

kaynaklarının çevrimiçi siyasal katılıma etkisini, Gajora (2011)²³⁷ internet kullanımının siyasal bilgi edinmeye ve siyasal katılıma etkisini, Evans ve Ulbig (2012)²³⁸ sosyallik düzeyi ile çevrimiçi ve çevrimdışı siyasal katılım ilişkisini, Bimber ve Copeland (2013)²³⁹ siyasal bilgi edinme amaçlı internet kullanımının siyasal katılıma etkisini, Wang (2007)²⁴⁰ internetin siyasal içerikli kullanımının siyasal tutumlarla ve siyasal katılımı ile olan ilişkisini ele almıştır.

Diğer yandan sosyal medyanın ve sosyal ağların siyasal tutumlar ile ilişkisini inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalarda, Williams ve Gulati (2007)²⁴¹ 2006 seçimlerinde Facebook kullanımının katılımı ile ilişkisini, Kim ve Kim (2007)²⁴² Kore'deki yetişkinler üzerinde yeni ve eski medyanın siyasal katılıma olan etkisini, Dostie ve Goulet (2009)²⁴³ sosyal ağlar ve siyasal ilgi arasındaki ilişkiyi, Kushin ve Yamamoto (2010)²⁴⁴, Baumgartner ve Morris (2010)²⁴⁵ sosyal medyanın 2008 seçimlerinde üniversite gençleri tarafından siyasal amaçlı kullanılmasını ele alan çalışmalar ortaya koymuşlardır.

²³⁷ Liviu Gajora, "Effects Of Internet Use On Actual And Self-Perceived Political Knowledge, Issue Certainty and Political Participation", A Thesis Submitted To The Graduate Faculty Of Wake Forest University Graduate School Of Arts And Sciences, 2011.

²³⁸ Heather K. Evans- Stacy Ulbig, "Social Butterflies and Politics: Exploring the Link between Sociability and Political Engagement, Online and Off", *Journal of Information Technology & Politics*, 2012, 9(4), ss. 402-414.

²³⁹ Bruce Bimber-Lauren Copeland, "Digital Media and Traditional Political Participation Over Time in the US. *Journal of Information Technology & Politics*, 2013, 10(2), ss. 125-137.

²⁴⁰ Song-In Wang, "Political Use of the Internet, Political Attitudes and Political Participation", *Asian Journal of Communication*, 2007, 17(4), ss. 381-395.

²⁴¹ Christine B. Williams-Girish J. Gulati, "Social Networks in Political Campaigns: Facebook and the 2006 Midterm Elections", *Annual Meeting of the American Political Science Association*. 2007, ss.1-24.

²⁴² Kyun Soo Kim- Yong Chan Kim, "New and Old Media Uses and Political Engagement among Korean Adolescents", *Asian Journal of Communication*, 2007, 17(4), ss. 342-361.

²⁴³ Eugénie Dostie-Goulet, "Social Networks and the Development of Political Interest", *Journal of Youth Studies*, 2009, 12(4), ss. 405-421.

²⁴⁴ Matthew James Kushin-Masahiro Yamamoto, "Did Social Media Really Matter? College Students' Use of Online Media and Political Decision Making in the 2008 Election". *Mass Communication and Society*, 2010, 13(5), ss. 608-630.

²⁴⁵ Jody C. Baumgartner- Jonathan S. Morris, "MyFaceTube Politics: Social Networking Web Sites and Political Engagement of Young Adults", *Social Science Computer Review*. 2010, 28(1), ss. 24-44.

Perilla (2012)²⁴⁶ sosyal medya siyasal yeterlilik ilişkisini, Warner, McGowen ve Hawthorne (2012)²⁴⁷ sosyal medyanın Facebook ve Twitter ekseninde siyasal hareketlerdeki yerini, Newnham ve Bell (2012)²⁴⁸ sosyal ağlar siyasal aktivizm ilişkisini, Himelboim v.d. (2012)²⁴⁹ sosyal medyadaki (çevrimiçi) siyasal iletişimin kişilerarası güven üzerindeki etkisini, Rice, Moffett ve Madupalli (2012)²⁵⁰ sosyal ağların üniversite öğrencilerinin siyasal katılımına etkisini, Valenzuela, Kim ve Zuniga (2012)²⁵¹, Vaccari vd. (2013)²⁵² sosyal ağlardaki siyasal tartışma ve siyasilerle iletişimin çevrimiçi siyasal katılıma ve siyasal davranışlara etkisini, Macnamara ,Sakinofsky ve Beattie (2012)²⁵³ hükümetlerin vatandaşların katılımı için sosyal medyayı nasıl kullandığını, Griffith, Leston ve Bandeira (2012)²⁵⁴ parlamenterlerin vatandaşların katılımını sağlamak için yeni medyayı nasıl kullandığı üzerine çalışmalarda bulunmuştur.

²⁴⁶ Alcides A. Velasquez Perilla, “Social Media and Individual and Collective Activism: The Role Of Interdependence and Online Political Efficacy”, Submitted to Michigan State University in Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Doctor Of Philosophy Communication Arts And Sciences – Media And Information Studies, 2012.

²⁴⁷ Benjamin R. Warner -Sarah Turner McGowen- Joshua Hawthorne, “Limbaugh's Social Media Nightmare: Facebook and Twitter as Spaces for Political Action”. *Journal of Radio & Audio Media*, 2012, 19(2), ss. 257-275.

²⁴⁸ Jack Newnham-Peter Bell, “Social Network Media and Political Activism: A Growing Challenge for Law Enforcement”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 2012, 7(1), ss. 36-50.

²⁴⁹ Itai Himelboim et. al., “Social Media and Online Political Communication: The Role of Interpersonal Informational Trust and Openness, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 2012, 56(1), ss. 92-115.

²⁵⁰ Rice-Moffett-Madupalli, *a.g.m.*, ss. 257-279.

²⁵¹ Sebastian Valenzuela-Yonghwan Kim-Homero Gil de Zúñiga, “Social Networks that Matter: Exploring the Role of Political Discussion for Online Political Participation”, *International Journal of Public Opinion Research*, 2012, 24(2), ss. 163-184.

²⁵² Cristian Vaccari et. al., *a.g.m.*, ss. 1-29.

²⁵³ Jim Macnamara-Phyllis Sakinofsky-Jenni Beattie, “E-electoral Engagement: How Governments Use Social Media to Engage Voters”, *Australian Journal of Political Science*, 2012, 47(4), ss. 623-639.

²⁵⁴ Jeffrey Griffith-Cristina Leston-Bandeira, “How Are Parliaments Using New Media to Engage with Citizens?”, *The Journal of Legislative Studies*, 2012, 18(3-4), ss. 496-513.

Journell , Ayers ve Beeson (2013)²⁵⁵ Twitter'ın öğrencilerin siyasal katılımını sağlamada bir araç olarak nasıl kullanıldığını incelemiştir. Gibson ve McAllister (2013)²⁵⁶ çevrimiçi sosyal bağların siyasal katılıma etkisini, Skorice ve Poor (2013)²⁵⁷ sosyal ve geleneksel medyanın gençlerin siyasal katılıma etkisini, Mengyang vd. (2013)²⁵⁸ Twitter benzeri bir site olan Weibo kullanımının üniversite öğrencilerinin siyasal ve sosyal güvenlerine etkisini analiz etmiştir. Vromen, Xenos ve Loader (2014)²⁵⁹ gençlerin sosyal medya kullanımı vasıtasıyla iletişimini ve bunun siyasal katılıma etkisini, Xenos, Vromen ve Loader (2014)²⁶⁰, McClurg (2003)²⁶¹ sosyal ağlar siyasal katılım ilişkisini incelemiştir.

2.2.1. Siyasal Katılım-İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi

Siyasal katılım ile sosyal ağlar ve internet arasındaki ilişkiyi çeşitli açılardan inceleyen birçok çalışma vardır. Bu çalışmaların sonuçlarına aşağıda kısaca değinilmeye çalışılmıştır.

Calenda ve Maijer, gençlerin büyüklerine göre daha az siyasal katılım gerçekleştirdiğini, yeni kuşağın farklı yollardan siyasal katılımında bulunduğunu, internetin, yeni siyasal bireylerin oluşmasında önemli bir rol oynadığı üzerine tartışmaların olduğunu ifade etmişler ve bu alanda çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda, internetin siyasal katılımı canlandırdığını fakat bu katılımdaki artışın bir

²⁵⁵ Wayne Journell-Cheryl Ayers-Melissa Walker Beeson, "Joining the Conversation: Twitter as a Tool for Student Political Engagement, *The Educational Forum*, Taylor & Francis Group, 2013, Vol. 77, No. 4, ss. 466-480.

²⁵⁶ Rachel K. Gibson-Ian McAllister, "Online Social Ties and Political Engagement", *Journal of Information Technology & Politics*, 2013, 10(1), ss. 21-34.

²⁵⁷ Marko M. Skorice-Nathaniel Poor, "Youth Engagement in Singapore: The Interplay of Social and Traditional Media", *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 2013, 57(2), ss. 187-204.

²⁵⁸ Zhao Mengyang et. al., "The Effects of Weibo Use on Political Trust and Social Trust among College Students in Mainland China", *IAMCR 2013 Conference Dublin, 25-29 June 2013, M.Sc. in New Media School of Journalism & Communication The Chinese University of Hong Kong*, ss. 1-24.

²⁵⁹ Ariadne Vromen-Michael A. Xenos- Brian Loader, "Young People, Social Media and Connective Action: From Organisational Maintenance to Everyday Political Talk", *Journal of Youth Studies*, 2014, ss. 1-21.

²⁶⁰ Michael A. Xenos- Ariadne Vromen- Brian Loader, "The Great Equalizer? Patterns of Social Media Use and Youth Political Engagement in Three Advanced Democracies", *Information, Communication & Society*, 2014, 17(2), ss. 151-167.

²⁶¹ Scott D. McClurg, "Social Networks and Political Participation: The Role of Social Interaction in Explaining Political Participation", *Political Research Quarterly*, 2003, 56(4), ss. 449-464.

tetikçisi olmadığı ortaya konmuştur. Bu bağlamda politikacılarda, internetin, geleneksel iletişim şekillerine nazaran daha etkili olduğu düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu açıdan internet, siyasal katılım açısından önemli bir faktördür. Ayrıca bir diğer bulguda, yüksek internet kullanımının yüksek çevrimiçi katılımı sağladığını, sivil hayattaki siyasal katılım oranı ile çevrimiçi siyasal katılım arasında ilişki olduğunu, çevrimiçi siyasal katılım şekillerinin çevrimdışı ortamdaki siyasal katılım şekillerini yansıttığı sonucudur.²⁶² Diğer bir çalışmada, sadece internet kullanımı ile siyasal katılım arasında (düşük düzeyde de olsa) pozitif bir ilişki olduğu, bununla birlikte internetin, özellikle, haber takip etmek için kullanılmasının, siyasal katılım üzerinde büyük bir etki yaptığı görülmüştür.²⁶³ Skorice ve Poor'un araştırma bulguları, sosyal medya kullanımı siyasal katılım arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Çalışmanın asıl önemli bulgusu ise geleneksel medya kullanımının, internet medyası ve Facebook kullanımına göre siyasal katılımı daha fazla belirleyici olduğu sonucudur.²⁶⁴

Siyasal katılımı ile ilgili bir çalışmada da, sosyal ağlar vasıtasıyla iletişimin web içerikli siyasal katılımın en önemli unsurlarından olduğu ve çevrimiçi ağların genişliğinin ve kişilerin siyasal tartışma sıklığının çevrimiçi katılımı ile ilgili olduğu görülmüştür. Tutarlı tartışmalar, çevrimiçi katılımı pozitif bir ilişki içindeyken, tutarlı olmayan tartışmalar, negatif bir biçimde ilişkilidir. Çevrimiçi ağların genişliği ve sebep olduğu tartışmalar, çevrimiçi katılımı pozitif yönde ilişkilidir. Yine aynı çalışmada çevrimiçi ağların büyüklüğü ile siyasal katılım arasında pozitif bir ilişki bulunmuş ve olumlu yönde ilişki olduğu hipotezi doğrulanmıştır. Fakat kişilerarası bağların büyüklüğü ile çevrimiçi siyasal katılım arasında negatif bir ilişki bulunmuş ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu hipotezi geçerli olmamıştır. Ayrıca, bireylerin birbirleriyle çevrimiçi olarak görüşmeleri ve yine çevrimiçi olarak siyasi meseleler hakkında tartışmaları da internet üzerinden siyasal katılımı pozitif yönde etki etmektedir.²⁶⁵

²⁶² Calenda-Meijer, *a.g.m.*, s. 879, 892.

²⁶³ Boulianne, *a.g.m.*, s. 205.

²⁶⁴ Skorice-Poor, *a.g.m.*, s.187.

²⁶⁵ Valenzuela-Kim-Zuniga, *a.g.m.*, s. 163, 174, 176.

Varnalı ve Görgülü, sosyal kimlik ve grup normlarının Twitter’da ki siyasal katılımıla anlamlı bir ilişki içinde olduğunu; öznel normların ise etkisinin olmadığı sonucuna varmışlardır.²⁶⁶

Bimber ve Copeland, çoğu araştırmanın dijital medyanın siyasal katılımıla pozitif ilişkisi olduğu yönündeki bulgularının eksik olduğunu, bunun belli bir zaman süresince devamlı araştırmanın gerektiğini vurgulamışlardır. Ve ANES’in 12 yıllık çalışmasından yola çıkarak internetin siyasal bilgi edinme amaçlı kullanılmasının siyasal katılımın altı göstergesi (Oy kullanma, parti rozeti/amblemi taşıma, parti çalışmalarında bulunma, bağışta bulunma, başkalarını ikna etmeye çalışma, mitinglere katılma)²⁶⁷ ile sürekli bir ilişkisinin olmadığı sonucuna varmışlardır.²⁶⁸

Sosyal ağlar ve siyasal katılım ilişkisi üzerine yapılan bir çalışmada, sosyal medyanın, düşen siyasal katılımı arttırmaya yönelik ve siyasal katılımıda bulunmayan insanların katılımını sağlamaya yönelik kısa sürede, etkili bir çözümünün olmadığı bulunmuştur. Bunun yanında, devlete ait sitelerin siyasal katılım adına fazla kullanılmadığı görülmektedir. Ancak sosyal ağların vatandaşların sesini duyurma noktasında etkili bir yol olabileceği söylenmektedir.²⁶⁹

Twitter ile ilgili bir diğer çalışma sonucunda, Twitter’ın pedagojik bir araç olarak, çocukların eğitiminde ve siyasal diyaloglarının gelişiminde önemli bir araç olabileceği ve Twitter gibi diğer sosyal ağların ve blogların da bu amaçla kullanılabileceği ve bunların iletişimde yeni bir dalga yarattığı ortaya konmuştur. Çalışmada ayrıca, sosyal ağların siyasal sosyalleşmede bir basamak olduğu ve çocukların bu araçlar sayesinde seslerini duyurarak, siyasal katılım açısından cesaret bulacakları, böylece sosyal medya ile yetişen nesillerin siyasal katılım konusunda yabancılik çekmeyeceği belirtilmiştir.²⁷⁰

Kim ve Kim, Koreli gençler üzerinde yaptıkları çalışmada yeni ve eski medyanın siyasal katılım üzerindeki etkisini araştırmış ve gençlerin siyasal katılım

²⁶⁶ Kaan Varnalı-Vehbi Görgülü, “A Social Influence Perspective on Expressive Political Participation in Twitter: The Case of #OccupyGezi”, *Information, Communication & Society*, 2014, s. 1.

²⁶⁷ Bimber- Copeland, *a.g.m.*, s. 129.

²⁶⁸ Bimber- Copeland, *a.g.m.*, s. 125.

²⁶⁹ Macnamara- Sakinofsky- Beattie, *a.g.m.*, s. 635-636.

²⁷⁰ Journell-Ayers-Beeson, *a.g.m.*, s. 477, 478.

konusunda yeni ve eski medyayı çok kullandıklarını ama internetin siyasal katılımı daha baskın bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca çalışmada, internet kullanımının siyasal konuşma, siyasal ilgi, siyasal bilgi ve katılım ile pozitif bir ilişki içinde olduğu görülmüştür.²⁷¹

Siyasal katılımı sağlayan kaynakların çeşidi ile ilgili bir araştırmanın iki temel bulgusu şöyledir; ilk olarak katılım için geleneksel kaynaklar internet kaynaklarına göre daha önemlidir. Ancak internet kaynakları çevrimiçi katılımın asıl belirleyicisidir. İkinci olarak, çevrimiçi siyasal katılım katılımın türüne ve siyasal kaynakların özelliğine göre değişebilir.²⁷² Lewis'in araştırmasında bulunduğu sonuçlarda, blog takipçilerinin çevrimiçi siyasal katılımı ve siyasal tartışmaları blog takip etmeyenlere göre daha fazla gerçekleştirdikleri ve oy kullanmaya daha istekli oldukları görülmüştür.²⁷³

Sosyallik düzeyi ve siyasal katılım ilişkisini araştıran Evans ve Ulbig, çalışmaları sonucu, bireyin çevrimiçi veya çevrimdışı sosyallik düzeyinin, onun siyasal katılımına ve siyasal aktivitelerine yüksek derecede etki etmekte olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmada, sosyallik düzeyinin, kişinin gündelik hayatta siyasilerle etkileşiminden ziyade, kişinin çevrimiçi ortamda siyasal katılımında daha etkili olduğu ortaya konmuştur.²⁷⁴ Weber ve arkadaşları, internet ile siyasal ve sivil katılım arasında pozitif bir etki bulmuşlar, buna ek olarak, internetin, sosyo ekonomik anlamda aleyhte muhalif olan seslerin artmasına sebep olduğunu belirtmişlerdir.²⁷⁵ Üç ileri demokrasi ülkesi olarak belirtilen, Avusturalya , Amerika ve İngiltere'de ki sosyal medya ve siyasal katılım ilişkisinin incelendiği bir diğer çalışmada, üç ülkede de güçlü pozitif bir ilişki bulunmuş, sosyal medyanın, kişinin siyasal katılımını desteklediği sonucuna varılmıştır.²⁷⁶

Wellman ve arkadaşlarına göre, internetin yoğun kullanımı, siyasete ve gönüllü organizasyonlara katılımı arttırmaktadır ve internet kullanımı ile gönüllü organizasyonlara ve siyasete, sivil ve siyasal katılım arasında olumlu bir ilişki vardır. İnternet sayesinde kişi ve gruplar arasında iletişim sağlanmakta ve diğer katılım

²⁷¹ Kim-Kim, *a.g.m.*, s. 342, 353.

²⁷² Anduiza-Gallego-Cantijoch, *a.g.m.*, s. 364, 365.

²⁷³ Lewis, *a.g.t.*, s. 25.

²⁷⁴ Evans-Ulbig, *a.g.m.*, s. 409.

²⁷⁵ Weber-Loumakis-Bergman, *a.g.m.*, s. 26.

²⁷⁶ Xenos, Vromen, Loader, *a.g.m.*, s. 151.

araçlarının yokluğunu internetin doldurması katılıma katkı yapmaktadır.²⁷⁷ McClurg, sosyal ağlar aracılığıyla siyasal konularda bilgi edinen düşük statüdeki bireylerin, siyasal katılım konusunda, siyaset konuşmayanlara göre daha fazla katılım sağladığını vurgulamış²⁷⁸; Vromen, Xenos ve Loader da siyasal bilginin siyasal entegrasyonunu sağlamış gençler tarafından, sosyal medyada paylaşılmasının, yayınlanmasının ve konuşulmasının, siyasal katılımın geleceği ve birlikte hareketin önemini ortaya koymakta olduğunu belirtmişlerdir.²⁷⁹

Warner vd.'nin çalışmalarında, katılım adına en önemli değişkenin siyasal bilgi yeterliliği olduğu; insanların sosyal medya vasıtasıyla siyasal katılımında bulunması ve siyasal tartışmaların içinde bulunması için kendilerine güvene ve politik bilgiye ihtiyaç duydukları görülmüş, ayrıca, sosyal medyanın siyasal katılım sağlamada giderek en yaygın araç olmaya doğru gittiği gözlemlenmiştir.²⁸⁰ Karaçor'a göre ise, farklı dillere sahip, farklı kültürlerde yetişmiş ve farklı etnik kökenlerden gelen bireyler, rahat bir şekilde, hiç bir düşünce kısıtlaması olmaksızın, yeni iletişim teknolojileri sayesinde iletişim sağlamakta ve böylelikle siyasete olan ilgi ve katılımları artmaktadır. Bu ilgi ve katılımı doğal olarak demokrasinin çoğulcu karakterinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.²⁸¹ Siyasal katılım ile internet ve sosyal ağlar arasında ilişki bulmayan çalışmalarda mevcuttur.

Quintelier ve Vissers araştırmalarında cinsiyet, sosyo ekonomik ve etnik kimliği kontrol değişkenleri olarak almış ve siyasal tutumların unsurları; siyasal ilgi, bilgi ve siyasal yeterlilikle olan ilişkilerini analiz etmişler; yapılan analiz sonucunda internette geçirilen zaman ile siyasal katılım arasında önemli bir ilişki bulamamışlardır. Fakat çeşitli internet aktiviteleri ile katılım ilişkisi incelendiğinde blog tartışmaları, haberleri takip ve siyasal içerikli e-mail gönderimi ile gençlerin siyasal katılımı arasında pozitif bir ilişki görülmüştür. Siyasal katılım açısından internetteki aktivitelerin siyasal içerikli olup olmamasının önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir.²⁸²

²⁷⁷ Wellman et. al., *a.g.m.*, s. 436, 451.

²⁷⁸ McClurg, *a.g.m.*, s. 458.

²⁷⁹ Vromen- Xenos-Loader, *a.g.m.*, s.1.

²⁸⁰ Warner-McGowen-Hawthorne, *a.g.m.*, s. 269-270.

²⁸¹ Karaçor, *a.g.m.*, s. 130.

²⁸² Quintelier-Vissers, *a.g.m.*, s. 419-420, 421.

Bununla birlikte karşıt bir görüşe göre ise bireyler önceden belli bir çevrenin etkisi altındalar ise ve düşüncelerinin çoğu onlarınkiyle aynı şekilde oluşmuş ise, bireyin internet ortamında edindiği fikirler onun asıl fikirlerinin yönünü veya düşüncelerinin yoğunluğunu değiştirmeyecektir.²⁸³ Gibson ve McAllister ikilisi, çalışmalarında sürekli olsun ya da olmasın çevrimiçi iletişimin çevrimdışı siyasal katılımı tetiklediğini ve çevrimiçi etkileşimin sanal ortam dışında olmadıktan sonra katılıma yönlendirmede etkili olmayacağını söylemişlerdir.²⁸⁴

Siyasal katılımın aktivizm hareketleri çerçevesinde gerçekteştirildiği başka bir mecrada Arap Baharı sürecidir. Toplumda geniş yankı uyandıran bu süreçte, sosyal medyanın siyasal katılımı arttırdığı düşüncesinin tam aksine, Babacan ve arkadaşları, sosyal medyanın gücünün abartıldığını, bu sürecin meydana gelmesinde sosyal medyanın etkisinin az olduğunu, Arap Baharı' nın temelinde asıl olarak toplumsal olayların yattığını ve halktaki örgütlenmenin sosyal medyanın öncesine dayandığını belirtmektedirler.²⁸⁵

Siyasal katılım ile seçim çalışmalarını, siyasiler ve adaylarla iletişim, kişilerin birbirleriyle iletişime geçip organize olması arasındaki ilişkiyi internet ve sosyal ağlar noktasında inceleyen çalışmalar sonucu çeşitli bulgular elde edilmiştir. Rice ve arkadaşları, üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, siyasi adaylarla sosyal ağlar aracılığıyla iletişime geçmenin, ya da siyasal içerikli bu ağlara katılmanın üniversite gençlerinin örgütlenmesini ve katılımını arttırdığını tespit etmişlerdir. Siyasal parti üyeleri ve siyasal içerikli haberleri çevrimiçi takip edenlerin siyasal katılım düzeyinin daha yüksek olduğu görölmüştür.²⁸⁶

Amerika Birleşik Devletleri 2006 ara seçimleri incelendiğinde, adayların Facebook profillerini nasıl kullandıkları ve bunun onların oylarına etkisi üzerinde durulmuş; adayların Facebook sayfalarından sağladığı desteğin seçim sonucunu önemli bir şekilde etkilediği görölmüştür. Çalışmada en önemli bulgulardan biri ise adaylardaki coşkunun ve desteğin yoğunluğunun, Facebook takipçi sayıları ile orantılı olduğudur.²⁸⁷ Yani sosyal ağlar yoluyla sağlanan siyasi katılım, siyasileri çalışmalarında teşvik

²⁸³ Gajora, *a.g.t.*, s. 38.

²⁸⁴ Gibson-McAllister, *a.g.m.*, 2013, s. 21.

²⁸⁵ Babacan-Haşlak-Hira, *a.g.m.*, s.88.

²⁸⁶ Rice-Moffet-Madupalli, *a.g.m.*, s. 257, 270.

²⁸⁷ Williams-Gulati, *a.g.m.*, s. 2, 19.

etmektedir. Bu konuda bir diğer çalışmada da, siyasilerin bazılarının sosyal medyayı çok iyi kullandığı ancak çoğunun ise kullanmada yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Siyasilerin vatandaşların daha etkili katılımını sağlamak için sosyal medyayı daha etkili kullanmaları gerektiği ve vatandaşlarla iletişimi sağlayan bu sitelerin, içerik olarak zenginleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.²⁸⁸ Gibson ve McAllister, web kampanyalarının doğrudan ya da dolaylı olarak adayların oy düzeylerine olumlu etki ettiğini; internet teknolojilerinin adaylar tarafından kullanılması ve bu alanda faaliyet yürütülmesi seçmenlerin hassasiyetlerine ve seçim tercihine etki ettiğini belirtmişlerdir.²⁸⁹

Baumgartner ve Morris, 2008 Amerika başkanlık seçimlerinde, 18-24 yaşları arasında 3500 kişi üzerinde yaptıkları araştırmada, sosyal ağların sanılan aksine kronik olarak siyasetten uzak kalmış kesimin siyasal ilgisini ve siyasal katılımını arttırmadığını bulmuşlardır.²⁹⁰ Yine, 2008 yılında yapılan seçimlerdeki siyasal kampanyaları analiz eden, Vural-Akıncı ve Bat, Obama ve McCain'in seçim için düzenledikleri blogların iletişim açısından iyi kullanıldığını ve bazı eksikliklerin giderilmesi ile bu blogların daha işlevsel bir hal alacağını belirtmişlerdir.²⁹¹

Sosyal ağlar üzerine yapılan bir çalışmada, sosyal medya kullanımının giderek arttığı ve sosyal medyanın-özellikle Facebook, Twitter, Youtube'un -siyasal gruplar tarafından etkili bir şekilde kullanıldığı belirtilmektedir. Siyasal iletişim ve örgütlenme açısından etkili bir araç olan sosyal medyanın kimliklerin net bir şekilde açıklanmaması yani anonim olması ve internette sağlanan desteğin günlük hayatta görülemeyişi gibi dezavantajlarının olduğunu belirtmektedir.²⁹² 2000 yılında Amerika başkanlık seçimleri sürecinde siyasetle ilgilenen 442 internet kullanıcısı üzerinde online anket yoluyla yapılmış bir çalışmada, katılımcıların internet aracılığıyla siyasal bilgi edinmesi, siyasal ilgisi, seçim kampanyalarına olan ilgisi, siyasal yeterlilikleri, seçimlere bakış açısı, seçim davranışı 1996 seçimleriyle karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda insanların siyasete olan ilgisi 2000 yılında daha da artmış olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların 2/3 si internetin siyasal katılımları üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir.

²⁸⁸ Griffith-Leston-Bandeira, *a.g.m.*, s. 496, 510.

²⁸⁹ Gibson-McAllister, *a.g.m.*, 2005, s. 15.

²⁹⁰ Baumgartner-Morris, *a.g.m.*, s. 24, 38.

²⁹¹ Vural-Akıncı-Bat, *a.g.m.*, s. 2771.

²⁹² Newnham-Bell, *a.g.m.*, s. 45.

İnterneti kullanan siyasete ilgili bireyler, 2000 yılında 1996 yılına göre sistemi değiştirme adına kendilerini daha güçlü bulduklarını belirtmişlerdir. Web teknolojileri kısmende olsa sivil katılımda da artışı sağlamakta ve siyasal tutumların tahmininde en güçlü unsuru meydana getirmektedirler.²⁹³

Siyasilerle iletişim, internet ve sosyal ağlarda sıklıkla görebileceğimiz bir durumdur. Bu konuda Vaccari vd., siyasilerle çevrimiçi iletişim kuranların günlük hayattaki tartışmalarda daha aktif olduğunu ve bu kişilerin, siyasilerle iletişim kurarak yaydıkları mesajların, seçmen davranışlarında etki yapabileceği söylenmektedir. Bu etkide, doğrudan sosyal ağlarla iletişime geçerek veya dolaylı olarak mesajların başka kişilerce yayılması şeklinde olmaktadır.²⁹⁴ 30 Mart Yerel Seçimleri üzerine yapılan ve internetin seçim kampanyalarındaki yerini araştıran bir çalışmada, internetin özellikle gençler tarafından en çok kullanılan kitle iletişim aracı olduğu, siyasi tercihlerin belirlenmesinde de en etkili faktör olduğu belirtilmektedir. Yani internet ve sosyal medya kullanılarak yapılacak olan siyasal kampanyalar mesajlara açık olan % 40'lık bir kitleyi etkilemede önemli bir rol oynayabilir denilmektedir.²⁹⁵

2.2.2. Siyasal Yeterlilik-İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi

Siyasal tutumlarla ilgili bir diğer konuda siyasal yeterlilik konusudur. Siyasal yeterlilik ile internet-sosyal ağlar ilişkisini inceleyen bir çalışmada, çoğu bireyin siyasal amaçlarına ulaşmak için internet ve sosyal ağları kullanabilme konusunda yeterli olduğunu düşünmekte olduğu, hatta kendilerini bireysel siyasal hareketlerde daha da yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Daha önceki bireysel siyasal katılımlarda, internet kullanımının getirdiği başarılı tecrübelerin, çevrimiçi öz siyasal yeterlilik algılarını ve genel iç siyasal yeterlilik algılarını da etkilediği ortaya konulmuştur. Bunun yanında eğer bireylerin ait olduğu aktivist gruplar, sosyal medyayı kullanarak bir başarı elde ettilerse, bu durumun, onlarda internet aracılığıyla kendi siyasal amaçlarına ulaşabilecekleri konusunda yeterli hissetmelerine sebep olacağı söylenmiştir.²⁹⁶

2008 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan seçim çalışmaları sürecinde, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada, sosyal medya ilgi

²⁹³ Johnson- Kaye, *a.g.m.*, s. 9.

²⁹⁴ Vaccari et. al., *a.g.m.*, s. 23.

²⁹⁵ Temel-Önürmen-Köprü, *a.g.m.*, s. 335-336.

²⁹⁶ Perilla, *a.g.t.*, s. II-III.

düzeyi, çevrimiçi ifade etme, geleneksel internet ilgisi ile siyasal öz yeterlilik ve durumsal siyasal ilgi arasındaki ilişki incelenmiş ve geleneksel internet kaynaklarına ilgi ile siyasal öz yeterlilik ve siyasal ilgi arasında olumlu ve önemli bir ilişki bulunmuştur. Siyasal öz yeterlilik ve ilgi ile sosyal medyaya ilgi arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır. Bireyin kendini çevrimiçi ifade edebilmesi ile durumsal siyasal ilgi arasında önemli bir ilişki bulunmuş ancak öz yeterlilik adına bir ilişki görülmemiştir.²⁹⁷

2.2.3. Diğer Siyasal Tutumlar-İnternet ve Sosyal Ağlar İlişkisi

Bireylerin tutumlarından biri olan güven duygusu ve siyasal katılım ilişkisi ile ilgili olarak, Himelboim ve arkadaşları, kişilerin birbirlerinin bilgisine güvenini ve birbirlerine karşı şeffaf olmaları ile internet tabanlı siyasal aktiviteler ve tutumlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, kişilerin birbirine güveni ile siyasal katılım gibi çevrimiçi aktivite algıları arasında pozitif bir ilişki bulunmuş hatta siyasal iletişim amaçlı olan bütün çevrimiçi medya araçları ve diğer kişilerle iletişimi sağlayan çevrimiçi araçlarla da pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kişilerarası siyasal açıklık da siyasal iletişimi sağlayan interaktif sitelerin kullanımı ile pozitif ilişki göstermiştir.²⁹⁸

Bazı çalışmalarda ise ters yönde bir ilişki bulunmuş ya da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna örnek olarak, Çin'in Twitter benzeri bir sosyal ağ platformu olan, 2009 yılında resmi olarak faaliyete geçen Sina Weibo adlı sosyal ağın, sosyal ve siyasal güvenle ilişkisi ortaya koymaya amaçlanmıştır. Çalışmada, bu sitenin Çin'de sosyal iletişim ve siyasal katılım adına yeni bir alan hizmete sunduğu belirtilmiş ve Çin'de siyasal güvenin üç kısma ayrıldığı belirtilmiştir. Bunlardan birincisi, siyasal sisteme güven, ikincisi devlete güven ve üçüncüsü medyaya güvendir. 385 kişi üzerinde yapılan çalışmada, Weibo kullanımının siyasal güvenle negatif bir ilişki içinde olduğu yani Weibo kullanımının artması halinde siyasal güvenin düşeceği veya Weibo kullanımının azalması ile siyasal güvenin artacağı belirtilmiştir. Bir ilginç bulgu ise Weibo'nun siyasal kullanımı yabancılara olan güveni arttırmıştır. Buradan şu sonuç çıkarılmıştır.

²⁹⁷ Kushin-Yamamoto, *a.g.m.*, s. 608.

²⁹⁸ Himelboim et. al., *a.g.m.*, s. 92.

Weibo'yu siyasal amaçlarla kullanan aktivistler siyasal amaçlarını yabancılara anlatmaya daha istekli olabilir. Bu yüzden aktivistlerin yabancılara olan güvenleri artmaktadır.²⁹⁹

Siyasal ilgi düzeyleri ile ilgili bir çalışmada ise, siyasal ilginin çeşitli şekillerde artabileceği, burada da sosyal ağların siyasal ilgiyi değiştirmede ve gençlerin siyasal ilgi düzeylerini aynı düzeye ulaştırmada önemli rol oynayabileceğini belirtilmektedir. Ayrıca, ailenin siyasal sosyalleşmede en etkili kurum olduğunu söyleyen çalışmaların aksine arkadaş grubunun etkisinin de aileninki ile aynı düzeyde olduğu görülmüştür.³⁰⁰

Birden fazla siyasal tutum ve davranışın internet ile ilişkisini inceleyen, Kenski ve Stroud, başkanlık seçimleriyle ilgili bilgilere internet erişimi ve bu bilgilere maruz kalma, siyasal yeterlilik, siyasal bilgi ve katılım arasındaki ilişkiyi incelemişler. Ve bu faktörlerin birbiriyle önemli bir şekilde ilişkili olduğunu bulmuşlardır.³⁰¹ Wang ise, siyasal tutumlar, siyasal katılım ve internet arasındaki ilişkiyi incelemiş ve internetin siyasal amaçlarla kullanılmasının siyasal güven ve yeterlilik adına siyasal ilgiyi ve hisleri arttırdığına ve bireyleri daha katılımcı yaptığı sonucuna varmıştır.³⁰²

Sosyal medyanın bir diğer özelliği de, siyasal propaganda aracı olarak kullanılmasıdır. Köseoğlu ve Al yaptıkları çalışmada, sosyal medyayı siyasal propaganda aracı olarak ele almışlardır. Bu çalışmada, sosyal medya aracılığı ile sadece zengin sınıfların gerçekleştirdiği siyasal katılımın döneminin sona erdiği, toplumun her kesiminin yer aldığı katılımcı demokrasinin vücut bulduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında doğru zamanda, doğru yerde, sosyal medya aracılığı ile iletilen mesajların etkili olabileceğine de değinmişlerdir. Ancak bu yeni iletişim ortamlarının, bilgi kirliliği yaratma potansiyeli oluşturması, insanların kişisel bilgilerinin güvenliğinden endişe duymaları yüzünden bazı konularda kendilerini rahat ifade edememeleri bu araçların dezavantajlarının da olduğunun göstergesi olarak belirtmişlerdir.³⁰³

²⁹⁹ Mengyang et. al., *a.g.m.*, s. 17-19.

³⁰⁰ Dostie- Goulet, *a.g.m.*, s. 416-418.

³⁰¹ Kenski- Stroud, *a.g.m.*, s. 173.

³⁰² Wang, *a.g.m.*, s. 381.

³⁰³ Köseoğlu-Al, *a.g.m.*, s. 122.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNTERNET, SOSYAL AĞLAR VE SİYASAL KATILIM İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI-SDÜ ÖRNEK OLAYI

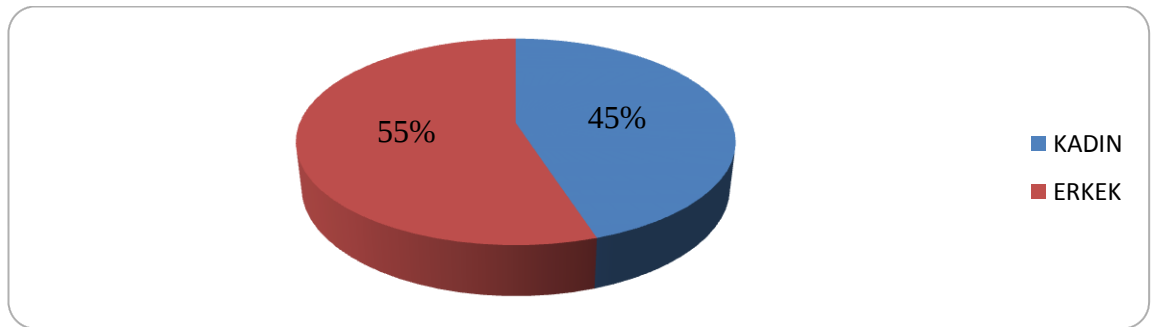
3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi ve Varsayımları

Çalışma, Isparta il merkezinde bulunan, Süleyman Demirel Üniversitesi'ne bağlı fakülte ve meslek yüksekokullarında 2014 yılı Haziran ayında yapılmıştır. Çalışma evreninin büyüklüğü 37664 kişidir. Evreni oluşturan katılımcılardan 19498 kişi (% 51) kadın, 18166 kişi (% 49) erkektir. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile evrendeki sınıf, cinsiyet dağılımını gözeterek şekilde 1050 deneğe ulaşılmıştır. Anketler yüz yüze doldurulmuştur. 37664 kişiden oluşan evren için $\alpha = +0,05/- 0,05$ örnekleme hatası, $p=05$ $q=05$ için örneklem büyüklüğü 381 kişidir.³⁰⁴ Tanımlayıcı istatistik analizleri ile elde edilen örneklem özellikleri kısaca şu şekildedir:

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
KIZ	472	45,0	45,0	45,0
ERKEK	578	55,0	55,0	100,0
TOPLAM	1050	100,0	100,0	

Grafik 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılım Oranı

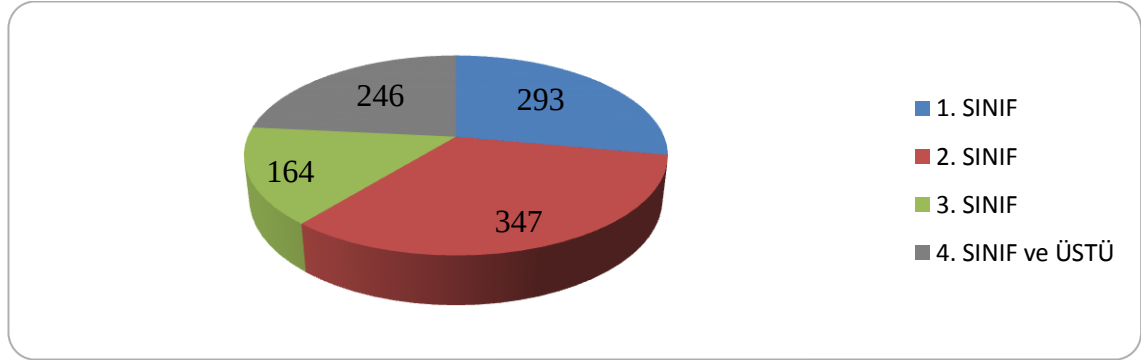
³⁰⁴ Baki Şahin, “Metodoloji”, içinde: *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ed: Abdurrahman Tanrıöğen, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 127.

Örneklemin cinsiyete göre dağılımı 472 kişi (% 45) kadın, 578 kişi (%55) erkek şeklindedir.

Tablo 2: Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Birinci Sınıf	293	27,9	27,9	27,9
İkinci Sınıf	347	33,0	33,0	61,0
Üçüncü Sınıf	164	15,6	15,6	76,6
Dördüncü Sınıf ve Üstü	246	23,4	23,4	100,0
Toplam	1050	100,0	100,0	

Grafik 2: Katılımcıların Sınıflara Göre Dağılım Oranı

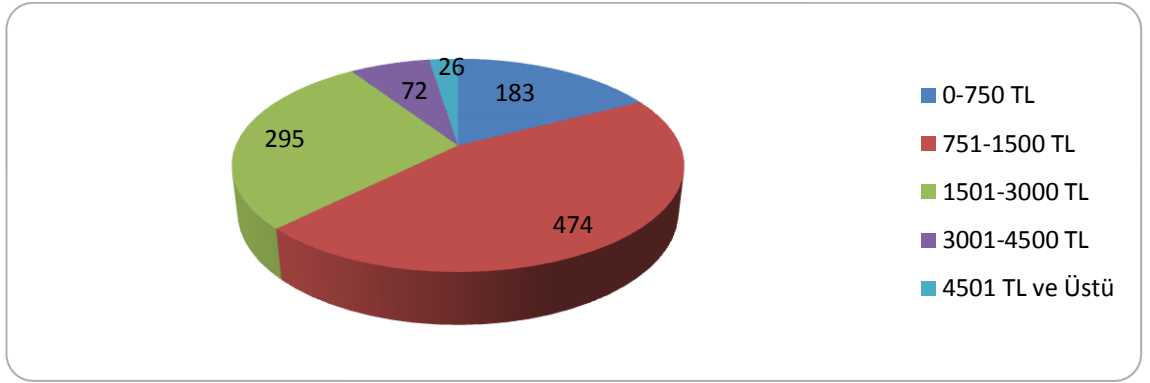

Örneklemin sınıflara göre dağılımı 293 kişi (%27,9) birinci sınıf, 347 kişi (%33) ikinci sınıf, 164 kişi (%15,6) üçüncü sınıf, 246 kişi (%23,4) dördüncü sınıf ve üstü şeklindedir.

Tablo 3: Katılımcıların Ailelerinin Aylık Geliri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-750 TL	183	17,4	17,4	17,4
751-1500 TL	474	45,1	45,1	62,6
1501-3000 TL	295	28,1	28,1	90,7
3001-4500 TL	72	6,9	6,9	97,5
4501 TL ve Üstü	26	2,5	2,5	100,0
Toplam	1050	100,0	100,0	

Grafik 3: Katılımcıların Ailelerinin Aylık Geliri

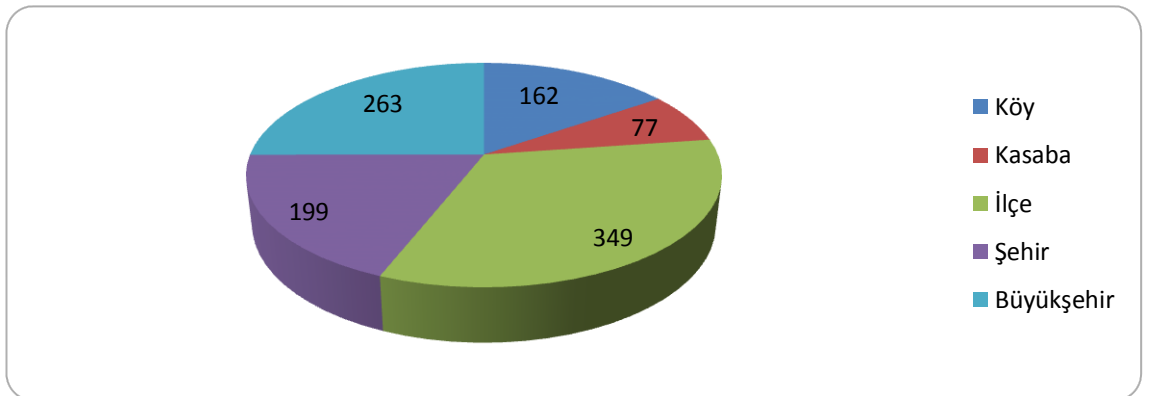

Ailelerin aylık gelirine göre, ailesinin aylık geliri 0-750 TL olan 183 kişi (%17,4), 751-1500 TL olan 474 kişi (%45,1), 1501-3000 TL olan 295 kişi (%28,1), 3001-4500 TL olan 72 kişi (%6,9), 4501 TL ve üstü olan 26 kişi (%2,5) vardır.

Tablo 4: Katılımcıların İlköğretimlerini Tamamladıkları Yer

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Köy	162	15,4	15,4	15,4
Kasaba	77	7,3	7,3	22,8
İlçe	349	33,2	33,2	56,0
Şehir	199	19,0	19,0	75,0
Büyükşehir	263	25,0	25,0	100,0
Toplam	1050	100,0	100,0	

Grafik 4: Katılımcıların İlköğretimlerini Tamamladıkları Yer

Katılımcılardan 162 kişi (%15,4) köyde, 77 kişi (%7,3) kasabada, 349 kişi (33,2) ilçede, 199 kişi (%19) şehirde, 263 kişi (%25) büyükşehirde ilköğretimini tamamlamıştır.

3.2. Ölçüm Aracı

Çalışmanın bağımlı değişkeni olan siyasal katılımı ölçmek için katılımcılara:

- 1-“Seçimlerde aday olmak isterim.”,
- 2-“Desteklediğim siyasal bir partide aktif bir üye olmak isterim.”,
- 3-“Siyasal kampanyalara (seçim v.b.) vakit ayırmak isterim.”,
- 4-“Siyasal bir mitinge katılmak isterim.”,
- 5-“Siyasal temsilcilerle ilişkilerimi yerel ya da ulusal düzeyde sürdürmek isterim.”,
- 6-“Parti rozeti taşımak veya arabama (olsa idi) siyasal içerikli bir amblem yapıştırmak isterim.”,
- 7-“Başkalarını kendi siyasal partime oy vermeleri için ikna etmeye çalışırım.”,
- 8-“Siyasal içerikli tartışmalara katılmak isterim.”,
- 9-“Siyasal bir konuda soru sorulduğunda görüşümü açıklarım.”,
- 10-“Oy veririm.”

Şeklinde ifadeler yöneltilmiş ve katılımcılardan “kesinlikle katılmıyorum”-“kesinlikle katılıyorum” aralığında beşli likert tipi cevaplar istenmiştir. Söz konusu maddelerin hazırlanmasında; Milbrath, 1965³⁰⁵; Kenski-Stroud, 2003³⁰⁶; Çam, 2011³⁰⁷; Daver, 1993³⁰⁸; Dursun, 2012³⁰⁹; Kapani, 2014³¹⁰; Burkhart vd., 1972³¹¹, Baykal, 1970³¹²; Öztekin’in, 2014³¹³ çalışmalarından yararlanılmıştır.

³⁰⁵ Milbrath, *a.g.e.*, s. 18-19.

³⁰⁶ Kenski-Stroud, *a.g.m.*, s. 179-180

³⁰⁷ Çam, *a.g.e.*, s. 169-174.

³⁰⁸ Daver, *a.g.e.*, s. 210.

³⁰⁹ Dursun, *a.g.e.*, s. 237.

³¹⁰ Kapani, *a.g.e.*, s. 144-145.

Çalışmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan sorular ise şu şekildedir:

- 1-“Siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasını doğru buluyorum”;
- 2-“Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını doğru buluyorum”,
- 3-“Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasını doğru buluyorum”,
- 4-“Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerimi onlarla paylaşma için internet veya sosyal ağlar aracılığıyla sıklıkla iletişime geçerim.”

Bu sorular için “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Kesinlikle Katılıyorum” arasında seçeneklerden oluşan 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenlerimizi oluşturan bir diğer konu ise katılımcıların siyasal konularda iletişim, bilgi edinme, görüşlerini ifade etme, siyasal adayları takip ve sosyal ağları kullanım sıklığıdır. Bu kısımda sorulan sorular ise şu şekildedir:

- 1-“Arkadaşlarınızla iletişime geçmek için ne kadar sıklıkla sosyal ağları kullanıyorsunuz?”,
- 2-“Siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”,
- 3-“Siyasi parti liderlerini, siyasal partileri ve siyasal parti adaylarını ne kadar sıklıkla sosyal ağlar aracılığıyla takip edersiniz?”,
- 4-“Siyasi görüşlerinizi ne kadar sıklıkla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşırsınız?”,
- 5-“Günlük olarak sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”

³¹¹ Burkhart et. al., *a.g.e.*, s. 14.

³¹² Baykal, *a.g.e.*, s. 33.

³¹³ Öztekin, *a.g.e.*, s. 259-265.

Bu soruların değerlendirilmesinde ise “asla”, “nadiren”, “ara sıra”, “çok” ve “oldukça fazla” seçeneklerinden oluşan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. “Günlük olarak sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusunu değerlendirmek için de “Kullanmam”, “1 saatten daha az”, “1-2 saat”, “3-4 saat” ve “5 saatten fazla” seçeneklerinden oluşan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır.

Son olarak katılımcıların internet mecrasında yer alan politik içerikli haberlere yönelik bilgi düzeylerini ölçmek üzere katılımcılara; “İnternetteki siyasete ilişkin haberlere ne kadar ilgi gösterirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun değerlendirilmesinde “hiç”, “biraz”, “kısmi”, “çok”, “oldukça fazla” şeklinde 5’li likert ölçeği kullanılmıştır.

Çalışmanın bağımsız değişkenini oluşturan internet ve sosyal ağlar ile ilgili soruların hazırlanmasında; Gündüz-Pembecioğlu, 2014 ³¹⁴; Rozell-Mayer, 2008 ³¹⁵; Rice-Moffett-Madupalli, 2012 ³¹⁶, Correa-Hinsley-Zúñiga, 2010 ³¹⁷; Vaccari vd.’nin, 2013 ³¹⁸ çalışmalarından faydalanılmıştır.

3.3. İstatistiksel Analiz

Çalışmanın istatistiksel analiz kısmında SPSS 20 programı kullanılmıştır. Çalışmanın güven aralığı ($1-\alpha$) olarak $\alpha=0,05$ ve $1-0,05=0,95$ değeri temel alınmıştır.³¹⁹ Çalışmada öncelikle verilerin güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Güvenilirlik analizine geçmeden önce güvenilirlik kavramına kısaca değinmek yerinde olacaktır. Güvenilirlik ankete katılanların, sorulan sorulara ya da yöneltilen ifadelerle verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanabilir. Güvenilirlik, ölçülmek istenenin ne kadar doğru ölçülebildiği ile ilgilidir. Testin güvenilirlik katsayısı olarak hesaplanan ilgileşim, skorlara ilişkin farklılıkların ne derece doğru ve ne derece hata faktörüne bağlı olduğunu yorumlamak için kullanılır. Örneğin, güvenilirlik

³¹⁴ Gündüz-Pembecioğlu, *a.g.m.*, s. 36.

³¹⁵ Rozell- Mayer, *a.g.e.*, s. 134.

³¹⁶ Rice-Moffett-Madupalli, *a.g.m.*, s. 272.

³¹⁷ Correa- Hinsley-Zuniga, *a.g.m.*, s. 249.

³¹⁸ Vaccari et. al., *a.g.m.*, s. 11.

³¹⁹ Belma Ak,” Hipotez Testi”, İçinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Asil Yayınları, Ankara, 2010, s. 67-68.

katsayısı 0.80 olan bir test bireyler arasındaki farkların %80'ini gerçek oranda, farkların %20'sini ise hatalı yansıttığı söylenebilir.³²⁰

Yapılan ölçümlerin güvenilirliğinin tespit edilmesi, korelasyon analizinin en önemli unsurlarındandır. “Bir ortamda yapılan testlerde aynı sonuçlara ulaşamıyorsa ölçümlerden elde edilen skorların aşırı derecede değişken olduğu ya da her bir nesneden (birimden) elde edilen skorların aşırı derecede değişken olduğu ya da her bir nesneden elde edilen skorun sadece şans eseri meydana geldiği sonucu çıkartılır. Her iki durumda da, yapılan ölçüm birimin kendi özelliğini yansıtmıyor ise iyi bir ölçüm sayılmaz.”³²¹

Yapılan her ölçümde güvenilirlik testi yapılması önemlidir. Çünkü güvenilirlik, üzerinde araştırma yaptığımız kişilerin verdiği cevapların tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin istenileni ne derece yansıttığını ifade eder. Güvenilirlik, daha sonraki süreçte yapılacak olan yorumlar ve çalışmalar için temel olma niteliği taşır.³²²

Güvenilirlik analizi, yapılan çalışmada kullanılan testlerin, anketlerin veya ölçeklerin özelliklerini değerlendirmek üzere geliştirilmiş bir tekniktir. Güvenilirlik analizi vasıtasıyla elde edilen toplam skorların söz konusu Likert, Q tipi vb. ölçeklerin güvenilirliğini belirleyen katsayıları hesaplanır ve böylece kullanılan ölçekteki sorular arasındaki ilişkiler hakkında fikir sahibi olunur.³²³

Yapılan güvenilirlik testi sonucunda, ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı 0,887 olarak bulunmuştur. A değeri, $\alpha=0,80$ ile $\alpha=0,100$ aralığında olduğu için ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu ifade etmek mümkündür.³²⁴ Daha sonra yapılan faktör analizi sonucunda, yeterli değerleri sağlamadığı (varyansı 0,50'nin altında olduğu)³²⁵ tespit edilen “Seçimlerde aday olmak isterim.”, “Siyasal bir konuda

³²⁰ Şener Büyüköztürk, *Veri Analizi El Kitabı-İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, Pagem Akademi, Ankara, 2012, s. 169-170.

³²¹ Aliye Kayış, “Güvenilirlik Analizi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 403.

³²² Kayış, a.g.e., s. 403.

³²³ Kayış, a.g.e., s. 403.

³²⁴ Kayış, a.g.e., s. 405.

³²⁵ Şeref Kalaycı, “Faktör Analizi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 329.

soru sorulduğunda görüşümü açıklarım.”, “Oy veririm.” ifadeleri çıkarılmış ve siyasal katılım değişkenini ölçen sorular tek faktör haline getirilmiştir.

Tablo 5: Değişken Matrisi

	Değişken 1
“Siyasal kampanyalara (seçim vb.) vakit ayırmak isterim.”	,872
“Desteklediğim siyasal bir partide aktif bir üye olmak isterim.”	,835
“Siyasal temsilcilerle ilişkilerimi yerel ya da ulusal düzeyde sürdürmek isterim.”	,833
“Siyasal bir mitinge katılmak isterim.”	,826
“Siyasal içerikli tartışmalara katılmak isterim.”	,752
“Parti rozeti taşımak veya arabama (olsa idi) siyasal içerikli bir amblem yapıştırmak isterim.”	,748
“Başkalarını kendi siyasal partime oy vermeleri için ikna etmeye çalışırım.”	,737

Faktör analizi, arasında yüksek ilişki olan değişkenleri bir araya getirerek faktör diye tanımlanan genel bir değişken veya değişkenler oluşturur. Faktör analizinde amaç değişken sayısını azaltmak ve değişkenleri sınıflandırmaktır.³²⁶

Bu bağlamda ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile anlamlılığa bakılmış ve Bartlett’s küresellik testi uygulanmıştır.

Tablo 6 : Keiser Meyer Olkin ve Bartlett Küresellik Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Anlamlılık Değeri		,913
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	4284,216
	Özdeğer	21
	Anlamlılık	,000

³²⁶ Kalaycı, a.g.e., s. 321.

Çalışmanın bağımlı değişkenlerinden siyasal katılım için, KMO test değeri 0,913 ($0,913 > 0,50$) ve Barlett küresellik testi (yaklaşık ki-kare değeri: 4284,216), test anlamlılığı $p=0,000$ değerleri ile faktörü oluşturan değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlerden veri setinin faktör analizi için uygun olduğu anlaşılmıştır.³²⁷ Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, özdeğer (eigenvalue) istatistiği 1'in üstünde olan faktör sayısı 1 ve açıklanan toplam varyans %64,301 olarak bulunmuştur.³²⁸

Ardından Tek Örnek Kolmogorov-Smirnov Testi³²⁹ ile değişkenlerin dağılımına bakılmış ve verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle, çalışmada, doğrusal olmayan hipotez testlerinden, Spearman's Rank Order³³⁰ Korelasyon analizi yöntemi kullanılmıştır.

Korelasyon analizi, iki veya daha fazla değişkenin birbirleri ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin ne derece olduğunu ölçmeye yarayan analiz yöntemidir. Korelasyon analizinde bağımsız değişkenin değişmesi durumunda bağımlı değişkenin ne şekilde değişeceğini görme amacı vardır. Korelasyon analizi ile doğrusal ilişkinin olup olmadığı ve derecesi r (korelasyon katsayısı) ile gösterilir. Bu katsayı +1 ile -1 arası değer alır.³³¹

Çalışmada hipotezler H_a şeklinde ifade edilmiştir. Sıfır hipotezi (H_0) farksızlık, benzerlik veya eşitlik gibi önermeler üzerine kurulan hipotezleri ifade etmektedir. H_a , H_0 şeklinde kurulan hipotezlerin tersine değişkenler arasında bir ilişkinin olduğu kabul etmektedir.³³²

H1a: *Katılımcıların siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

³²⁷ Kalaycı, a.g.e., s. 327-328.

³²⁸ Büyüköztürk, a.g.e., s. 125.

³²⁹ Meltem Karaatlı, "Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi", içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 13.

³³⁰ Onur Sungur, "Korelasyon Analizi", içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2010, s. 116-117.

³³¹ Sungur, a.g.e., s. 116.

³³² Kazım Özdamar, *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Kaan Kitabevi, Eskişehir, 2003, s. 62-63.

H1o: Katılımcıların siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.

H2a: Katılımcıların resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

H2o: Katılımcıların resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.

H3a: Katılımcıların siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

H3o: Katılımcıların siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.

H4a: Katılımcıların siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçilmesinin doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

H4o: Katılımcıların siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçilmesinin doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.

H5a: Katılımcıların arkadaşları ile iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

H5o: *Katılımcıların arkadaşları ile iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

H6a: *Katılımcıların siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

H6o: *Katılımcıların siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

H7a: *Katılımcıların siyasi parti liderlerini, siyasal partileri ve siyasi parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

H7o: *Katılımcıların siyasi parti liderlerini, siyasal partileri ve siyasi parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

H8a: *Katılımcıların siyasi görüşlerini internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

H8o: *Katılımcıların siyasi görüşlerini internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

H9a: *Katılımcıların günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

H9o: *Katılımcıların günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

H10a: *İnternette siyasal içerikli haberlere ilgi gösterme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.*

H10o: *İnternette siyasal içerikli haberlere ilgi gösterme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki yoktur.*

3.4. Araştırma Bulguları

H1a: Katılımcıların siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 7: Siyasal Konular ve Ülke Yönetimi ile İlgili Kararların Sosyal Medya Aracılığıyla Duyurulmasının Doğruluğuna Yönelik Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisini Ele Alan Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasal Konulara ve Ülke Yönetimine İlişkin Kararların Sosyal Medya Aracılığıyla Duyurulması ile İlgili Tutumlar	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,080
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,009
	N	1050

Siyasal konulara/ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasını doğru buluyorum ifadesine kesinlikle katılmıyorum diyenlerin sayısı 128 kişi (%12,2), katılmıyorum diyenlerin sayısı 155 kişi (%14,8), biraz katılıyorum biraz katılmıyorum/ ortadayım diyenlerin sayısı 247 kişi (% 23,5), katılıyorum diyenlerin sayısı 298 kişi (% 28,4), kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayısı ise 222 kişidir (% 21,1).

Siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasına ilişkin tutumlar ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,080'dir. Bu verilerden hareketle H1a hipotezi kabul edilmiş H1o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasal konulara/Ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasına olumlu bakış arttıkça, siyasal katılımı yükselmektedir.³³³

³³³ Benzer bir sonuç için ayrıca bkz: McClurg, *a.g.m.*, s. 458.

H2a: Katılımcıların, resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 8: Resmi Hesaplara Sahip Ünlülerin, Toplumda Söz Sahibi İnsanların Fikirlerini ve Görüşlerini Facebook, Twitter Gibi Sosyal Ağlar Aracılığıyla Duyurmasına İlişkin Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Resmi Hesaplara Sahip Ünlülerin, Toplumda Söz Sahibi İnsanların Fikirlerini ve Görüşlerini Facebook, Twitter Gibi Sosyal Ağlar Aracılığıyla Duyurmasına İlişkin Tutumlar	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,153
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını doğru buluyorum ifadesine kesinlikle katılmıyorum diyenlerin sayısı 123 kişi (%11,7), katılmıyorum diyenlerin sayısı 213 kişi (%20,3), biraz katılıyorum biraz katılmıyorum/ortadayım diyenlerin sayısı 260 kişi (% 24,8), katılıyorum diyenlerin sayısı 275 kişi (% 26,2), kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayısı ise 179 kişi (% 17)dir.

Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasına ilişkin tutumlar ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,153'dir. Bu verilerden hareketle H2a hipotezi kabul edilmiş H2o hipotezi ise reddedilmiştir. Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını olumlu bakış arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.³³⁴

³³⁴ Benzer bir sonuç için ayrıca bkz: Derrick L. Cogburn-Fatima K. Espinoza-Vasquez, "From Networked Nominee to Networked Nation: Examining the Impact of Web 2.0 and Social Media

H3a: Katılımcıların siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasının doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 9: Siyasal ve İdeolojik İçerikli Mesajların Sosyal Medya Üzerinden Paylaşılmasına İlişkin Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasal ve İdeolojik İçerikli Mesajların Sosyal Medya Üzerinden Paylaşılmasına İlişkin Tutumlar	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,157
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasını doğru buluyorum ifadesine kesinlikle katılmıyorum diyenlerin sayısı 135 kişi (%12,9), katılmıyorum diyenlerin sayısı 224 kişi (%21,3), biraz katılıyorum biraz katılmıyorum/ ortadayım diyenlerin sayısı 277 kişi (% 26,4), katılıyorum diyenlerin sayısı 266 kişi (% 25,3), kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayısı ise 148 kişi (% 14,1) dir.

Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasına ilişkin tutumlar ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,157'dir. Bu verilerden hareketle H3a hipotezi kabul edilmiş H3o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden açıklanmasına olumlu bakış arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.³³⁵

H4a: Katılımcıların siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçilmesinin doğruluğuna yönelik tutumları ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

on Political Participation and Civic Engagement in the 2008 Obama Campaign", *Journal of Political Marketing*, 2011, 10:1-2, s. 209.

³³⁵ Benzer bir sonuç için ayrıca bkz: Cogburn-Espinoza-Vasquez, *a.g.m.*, s. 209.

TABLO 10: Siyasi Liderlerle, Kanaat Önderleriyle veya Ünlü Kişilerle, Onların Düşüncelerini Öğrenmek, Kendi Düşüncelerini Onlarla Paylaşmak için Onlarla İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Sık İletişime Geçilmesinin Doğruluğuna Yönelik Tutumlar ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasi Liderlerle, Kanaat Önderleriyle veya Ünlü Kişilerle, Onların Düşüncelerini Öğrenmek, Kendi Düşüncelerini Onlarla Paylaşmak için Onlarla İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Sık İletişime Geçilmesinin Doğruluğuna Yönelik Tutumlar	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,272
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerimi onlarla paylaşma için internet veya sosyal ağlar aracılığıyla sıklıkla iletişime geçirim ifadesine kesinlikle katılmıyorum diyenlerin sayısı 226 kişi (%21,5), katılmıyorum diyenlerin sayısı 378 kişi (%36), biraz katılıyorum biraz katılmıyorum/ ortadayım diyenlerin sayısı 261 kişi (% 24,9), katılıyorum diyenlerin sayısı 113 kişi (% 10,8), kesinlikle katılıyorum diyenlerin sayısı ise 72 kişi (% 6,9) dur.

Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçilmesinin doğruluğuna yönelik tutumlar ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,272'dir. Bu verilerden hareketle H4a hipotezi kabul edilmiş H4o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçmeye olumlu bakış arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.

H5a: Katılımcıların arkadaşları ile iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 11: Arkadaşlarla İletişim Kurmak için Sosyal Ağların Kullanılması Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Arkadaşlar ile İletişim Kurmak için Sosyal Ağların Kullanılma Sıklığı	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,135
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Arkadaşlarınızla iletişime geçmek için ne kadar sıklıkla sosyal ağları kullanıyorsunuz sorusuna asla diyenlerin sayısı 35 kişi (%3,4), nadiren diyenlerin sayısı 75 kişi (%7,1), ara sıra diyenlerin sayısı 219 kişi (% 20,9), çok kullanırım diyenlerin sayısı 352 kişi (% 33,5), oldukça fazla kullanırım diyenlerin sayısı ise 368 kişi (% 35) dir.

Arkadaşlarla iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,135'dir. Bu verilerden hareketle H5a hipotezi kabul edilmiş H5o hipotezi ise reddedilmiştir. Arkadaşlarla iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.³³⁶

H6a: Katılımcıların siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

Siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,357'dir. Bu verilerden hareketle H6a hipotezi kabul edilmiş H6o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı arttıkça, siyasal katılım artmaktadır. (Bkz: Tablo 12)

³³⁶ Benzer bir sonuç için ayrıca bkz: Valenzuela-Kim-Zuniga, a.g.m., s. 163, 174, 176.

TABLO 12: Siyasal Konularda Bilgi Edinmek için Sosyal Ağların Kullanılma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasal Konularda Bilgi Edinmek İçin Sosyal Ağları Kullanma Sıklığı	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,357
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Siyasal konularda bilgi edinmek için ne kadar sıklıkla sosyal ağları kullanıyorsunuz sorusuna asla diyenlerin sayısı 45 kişi (% 4,3), nadiren diyenlerin sayısı 141 kişi (%13,4), ara sıra diyenlerin sayısı 302 kişi (% 28,8), çok kullanırım diyenlerin sayısı 340 kişi (% 32,4), oldukça fazla kullanırım diyenlerin sayısı ise 222 kişi (% 21,1) dir.

H7a: Katılımcıların siyasi parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasi parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 13: Siyasi Parti Liderlerini, Siyasal Partileri ve Siyasal Parti Adaylarını Sosyal Ağlar Aracılığıyla Takip Etme Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasi Parti Liderlerini, Siyasal Partileri ve Siyasal Parti Adaylarını Sosyal Ağlar Aracılığıyla Takip Etme Sıklığı	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,431
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Siyasal parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasal parti adaylarını ne kadar sıklıkla sosyal ağlar aracılığıyla takip edersiniz sorusuna asla diyenlerin sayısı 110 kişi (%10,5), nadiren diyenlerin sayısı 266 kişi (%25,3), ara sıra diyenlerin sayısı 317 kişi

(% 30,2), çok kullanırım diyenlerin sayısı 222 kişi (% 21,1), oldukça fazla kullanırım diyenlerin sayısı ise 135 kişi (% 12,9)dur.

Siyasal parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasal parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,431'dir. Bu verilerden hareketle H7a hipotezi kabul edilmiş H7o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasal parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasal parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.³³⁷

H8a: Katılımcıların siyasi görüşlerini internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 14: Siyasal Görüşleri İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Paylaşma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Siyasal Görüşleri İnternet ve Sosyal Ağlar Vasıtasıyla Paylaşma Sıklığı	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,442
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,000
	N	1050

Siyasal görüşlerinizi ne kadar sıklıkla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşırsınız sorusuna asla diyenlerin sayısı 352 kişi (%33,5), nadiren diyenlerin sayısı 260 kişi (%24,8), ara sıra diyenlerin sayısı 243 kişi (% 23,1), çok kullanırım diyenlerin sayısı 110 kişi (% 10,5), oldukça fazla kullanırım diyenlerin sayısı ise 85 kişi (% 8,1) dir.

Siyasal görüşleri internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşma sıklığı ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,442'dir. Bu verilerden hareketle H8a

³³⁷ Benzer bir sonuç için ayrıca bkz: Rice-Moffett-Madualli, *a.g.m.*, s. 257, 270.

hipotezi kabul edilmiş H8o hipotezi ise reddedilmiştir. Siyasal görüşleri paylaşmada internet ve sosyal ağların kullanımı arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.

H9a: Katılımcıların günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

TABLO 15: Günlük Olarak Sosyal Ağları Kullanma Sıklığı ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

Günlük Olarak Sosyal Ağları Kullanma Sıklığı	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,077
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,013
	N	1050

Günlük olarak sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanırsınız sorusuna kullanmam diyenlerin sayısı 32 kişi (%3), 1 saatten daha az diyenlerin sayısı 115 kişi (%11), 1-2 saat diyenlerin sayısı 343 kişi (% 32,7), 3-4 saat diyenlerin sayısı 339 kişi (% 32,3), 5 saatten fazla kullanırım diyenlerin sayısı ise 221 kişi (% 21) dir.

Günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,077'dir. Bu verilerden hareketle H9a hipotezi kabul edilmiş H9o hipotezi ise reddedilmiştir. Sosyal ağların günlük kullanım sıklığı arttıkça, siyasal katılım da artmaktadır.

H10a: İnternette siyasal içerikli haberlere ilgi gösterme sıklığı ile siyasal katılımları arasında olumlu bir ilişki vardır.

İnternette siyasal içerikli haberlere ilgi gösterme düzeyi ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İki değişken arasındaki Spearman korelasyon katsayısı 0,374'dir. Bu verilerden hareketle H10a hipotezi kabul

edilmiş H10o hipotezi ise reddedilmiştir. İnternette siyasete ilişkin haberlere ilgi düzeyi arttıkça, siyasal katılım artmaktadır.³³⁸ (Bkz: Tablo 16)

TABLO 16: İnternette Siyasal İçerikli Haberlere İlgi Gösterme Düzeyi ile Siyasal Katılım İlişkisine Yönelik Spearman's Korelasyon Analizi Sonuçları

İnternette Siyasal İçerikli Haberlere İlgi Gösterme Düzeyi	Siyasal Katılım	
	Korelasyon Katsayısı	,374
	Anlamlılık (Çift Kuyruk)	,013
	N	1050

İnternette siyasete ilişkin haberlere ne kadar ilgi gösterirsiniz sorusuna hiç ilgi göstermem diyenlerin sayısı 86 kişi (%8,2), biraz ilgi gösteririm diyenlerin sayısı 199 kişi (%19), kısmi ilgi gösteririm diyenlerin sayısı 371 kişi (% 35,3), çok ilgi gösteririm diyenlerin sayısı 264 kişi (% 25,1), oldukça fazla ilgi gösteririm diyenlerin sayısı ise 130 kişi (%12,4) dür.

³³⁸ Boulianne, *a.g.m.*, s. 205.

SONUÇ

İnternet ve sosyal ağlar, 21.yüzyılın en çok tercih edilen iletişim araçları arasında yer almaktadır. İnternet ve sosyal ağlar, bireyler arasında iletişimi sağlama, fikirlerini paylaşma noktasında önemli bir aracı rol üstlenmektedir. Bu bağlamda bireyler internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla arkadaşlarıyla ve diğer kişilerle siyasal iletişim kurmakta, bu mecralarda elde ettikleri bilgiler kapsamında siyasal tutum ve davranışlar oluşturup, çeşitli düzeylerde siyasal katılım faaliyetlerinde bulunabilmektedirler. Bireylerin siyasal katılımında, internet ve sosyal ağlar, çeşitli şekillerde rol oynamaktadır. Kişinin, internet ve sosyal ağlar aracılığıyla siyasal içerikli haberleri takip etmesi, diğer kişilerle siyasal konulara ilişkin fikri tartışmalara girmesi, siyasi adaylarla iletişim kurması, internet üzerinden siyasal içerikli aktivitelere katılması ve bunlara destek vermesi bu dijital teknolojilerin siyasal tutum ve davranışlar üzerinde etkisine birer örnek olarak gösterilebilir.

Çalışmada, siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasına ilişkin tutumlar ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü (Sp. Kor. Kat. 0,080) bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca, resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların, fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını ilişkin tutumlar (Sp. Kor. Kat. 0,153) ve siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasına ilişkin tutumlar (Sp. Kor. Kat. 0,157) ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle, onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerini onlarla paylaşmak için onlarla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla sık iletişime geçilmesinin doğruluğuna yönelik tutumlar (Sp. Kor. Kat. 0,272) ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, siyasi adaylarla, siyasal gruplarla ve diğer kişilerle siyasal konularda iletişimin, tartışmanın ve bu konularda bilgi edinmenin siyasal katılımı arttırdığına yönelik benzer çalışmaların (Rice-Moffett-Madupalli³³⁹, Lewis³⁴⁰, Warner-McGowen-Hawthorne³⁴¹, McClurg³⁴², Newnham-

³³⁹ Rice-Moffett-Madupalli, *a.g.m.*, s. 270.

³⁴⁰ Lewis, *a.g.t.*, s. 25.

³⁴¹ Warner-McGowen-Hawthorne, *a.g.m.*, s. 269-270.

³⁴² McClurg, *a.g.m.*, s. 458.

Bell³⁴³, Johnson-Kaye³⁴⁴, Cogburn-Espinoza-Vasquez³⁴⁵) bulgularıyla da desteklenmektedir.

Çalışmada elde edilen diğer önemli bulgular şu şekilde özetlenebilir; arkadaşlarla iletişime geçmek için sosyal ağları kullanma sıklığı (Sp. Kor. Kat. 0,135), siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları kullanma sıklığı (Sp. Kor. Kat. 0,357) ve siyasal parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasal parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı (Sp. Kor. Kat. 0,431) ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal ağlar vasıtasıyla iletişimin, siyasal katılımı arttırdığı, literatürde yapılmış öncü araştırmaların (Valenzuela-Kim-Zuniga³⁴⁶, Evans-Ulbig³⁴⁷) bulgularıyla da desteklenmiştir. Benzer şekilde, Kim-Kim³⁴⁸, Wang³⁴⁹ da siyasal konularda (bilgi amaçlı, tartışma amaçlı v.b.) internetin ve sosyal ağların kullanılmasının katılımı arttırdığını belirtmişlerdir. Ayrıca, siyasilerle sosyal ağlar vasıtasıyla iletişime geçmenin, siyasal katılımı arttırdığı, yine öncü diğer çalışmalarda da (Gibson-McAllister³⁵⁰, Rice-Moffett-Madupalli³⁵¹) görülmüştür.

Çalışmamızda son olarak, siyasal görüşleri internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşma sıklığı (Sp. Kor. Kat. 0,442), günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı (Sp. Kor. Kat. 0,077) ve internette siyasal içerikli haberlere ilgi gösterme düzeyi (Sp. Kor. Kat. 0,374) ile siyasal katılım arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara benzer olarak; Calenda-Meijer³⁵², Wellman vd.³⁵³ yoğun internet kullanımının katılımı arttırdığını; Boulianne³⁵⁴, Quintelier- Vissers³⁵⁵ internet üzerinden haber takibinin, tartışmaların, katılımı arttırdığını belirtmişlerdir.

Çalışmanın hipotezleri arasında en yüksek ilişki, siyasal görüşlerin internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşılma sıklığı (0,442) ve siyasi parti liderlerini, siyasal

³⁴³ Newnham-Bell, *a.g.m.*, s. 45.

³⁴⁴ Johnson- Kaye, *a.g.m.*, s. 9.

³⁴⁵ Cogburn-Espinoza-Vasquez, *a.g.m.*, s. 209.

³⁴⁶ Valenzuela-Kim-Zuniga, *a.g.m.*, s. 176.

³⁴⁷ Evans-Ulbig, *a.g.m.*, s. 409.

³⁴⁸ Kim-Kim, *a.g.m.*, s.342, 356-357.

³⁴⁹ Wang, *a.g.m.*, s.381.

³⁵⁰ Gibson-McAllister, *a.g.m.*, 2013, s. 21.

³⁵¹ Rice-Moffett-Madupalli, *a.g.m.*, s.270.

³⁵² Calenda-Meijer, *a.g.m.*, s. 879, 893.

³⁵³ Wellman et. al., *a.g.m.*, s. 436, 451.

³⁵⁴ Boulianne, *a.g.m.*, s. 205.

³⁵⁵ Quintelier-Vissers, *a.g.m.*, s. 419-420, 421.

partileri ve siyasal parti adaylarını sosyal ağlar aracılığıyla takip etme sıklığı (0,431) ile siyasal katılım arasında görülmektedir. En düşük ilişki ise günlük olarak sosyal ağları kullanma sıklığı (0,077) ve katılımcıların siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasının doğruluğuna ilişkin tutumları (0,080) ile siyasal katılım arasında görülmüştür. İnternet ve sosyal ağların siyasal tutumlar ve siyasal katılım üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarda, bu değişkenler arasında ilişki olduğunu bulan sonuçlar olduğu gibi değişkenler arasında ilişki olmadığını gösteren araştırmalarda (Baumgartner-Morris³⁵⁶, Mengyang³⁵⁷, Gajora³⁵⁸) mevcuttur.

Özellikle belirtilmesi gereken husus, yapılan bu çalışmada, kesin bulgular elde edildiği ve bulguların her koşul ve zamanda geçerli ve genellenebilir olduğu iddiasında bulunulmadığıdır. Araştırma, kısıtlı bir mekân ve zaman aralığında ve sadece üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ayrıca, çalışmanın bağımsız değişkenini oluşturan sosyal ağlar genel hatlarıyla, bağımlı değişkeni teşkil eden siyasal tutumlar ise yalnızca siyasal katılım boyutu ile ele alınmıştır. İnternet ve sosyal ağların siyasal tutumlar üzerine etkisini inceleyen çalışmalarda daha kapsayıcı ve genellenebilir sonuçlar elde edilmesine yönelik olarak, müteakip çalışmalarda, sosyal ağların her birinin ayrı olarak ele alınması, siyasal tutum ve davranışların unsurları olan siyasal yeterlilik, siyasal güven, siyasal ilgi gibi faktörlerinde etkisinin göz ardı edilmeyip ölçülmesinde, alana ilişkin literatürün zenginleşmesi açısından fayda görülmektedir. Son olarak; konuya ilişkin devam niteliği taşıyan çalışmalarda örneklem kapsamının genişletilmesi yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey açısından daha kapsayıcı çalışmalar yapılması, konunun daha derinlemesine incelenmesi imkânını sunacaktır.

³⁵⁶ Baumgartner-Morris, *a.g.m.*, s. 24, 38.

³⁵⁷ Mengyang et. al., *a.g.m.*, s. 17-19.

³⁵⁸ Gajora, *a.g.t.*, s. 38.

KAYNAKÇA

- Ak, B., (2010), “Hipotez Testi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Ankara: Asil Yayınları, ss. 65-69.
- Akıncı, Z. B. V., Bat, M., (2009), “Siyasal Seçim Kampanyalarında Yeni İletişim Teknolojileri ve Blog Kullanımı: 2008 Amerika Başkanlık Seçimlerine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Journal of Yaşar University*, 4:16, ss. 2745-2778.
- Alkan, T., Ergil, D., (1980), *Siyaset Psikolojisi*, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Allen, D.W., Johnson, S., (1998), *İnternet Öğrenim Kılavuzu*, Ed: Cahit Akın, Çev. Alfa Çeviri Grubu, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Allport, G.W., (1935), “Attitudes”, içinde: *A Handbook of Social Psychology*, Ed: Murchison, C. vd., Clark University Press, Worcester, Mass, ss. 798-844.
- Anduiza, E., Gallego, A., Cantijoch, M., (2010), “Online Political Participation in Spain: The Impact of Traditional and Internet Resources”, *Journal of Information Technology & Politics*, 7(4), ss. 356-368.
- Arkonaç, S.A., (1998), *Sosyal Psikoloji*, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım.
- Arkonaç, S.A., (2008), *Sosyal Psikolojide İnsanları Anlamak Deneysel ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Asiegbu, I. F., Powei Daubry, M., Iruka, C. H., (2012), “Consumer Attitude: Some Reflections on Its Concept, Trilogy, Relationship with Consumer Behavior, and Marketing Implications”, *European Journal of Business and Management*, 4(13), ss. 38-50.
- Aslan, B., (2007) , “Web 2.0, Teknikleri ve Uygulamaları”, *XII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, ss. 351-357.
- Aydın, M., (2006), *Siyasetin Sosyolojisi Bir Sosyal Kurum Olarak Siyaset*, İstanbul, Açılım Kitap.
- Babacan, M.E., Haşlak, İ., Hira, İ., (2011), “Sosyal Medya ve Arap Baharı”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6: 2, ss. 63-92.

- Barrero, R.Z., vd., (2013), “Researching Third Country Nationals’ Integration as a Three-Way Process- Immigrants, Countries of Emigration and Countries of Immigration as Actors of Integration”, *Research Report*.
- Barron, B., Ellsworth, J.H., Savetz, K.M., (1998), *The Internet Unleashed*, Ed: Tan Deniz Sarıhan, Çev. Nezihe Bahar, Devrim Türkmen, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Baumgartner, J. C., Morris, J. S., (2010), “MyFaceTube Politics: Social Networking Web Sites and Political Engagement of Young Adults”, *Social Science Computer Review*, 28(1), ss. 24-44.
- Baykal, D., (1970), *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, Ankara, AÜSBF Yayınları.
- Baysal, A. C., (1981), “Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar”, *İ.Ü. İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Kürsüsü*, İstanbul, ss. 121-138.
- Berinsky, A. J., Lenz, G. S., (2011), “Education and Political Participation: Exploring the Causal Link”, *Political Behavior*, 33(3), ss. 357-373.
- Bimber, B., Copeland, L., (2013), “Digital Media and Traditional Political Participation Over Time in the U.S.”, *Journal of Information Technology & Politics*, 10(2), ss. 125-137.
- Bohner, G., (2001), “Attitudes”, içinde: *Introduction to Social Psychology*, Ed: Miles Hewstone-Wolfgang Stroebe, Blackwell Publishing, ss. 239-282.
- Boulianne, S., (2009), “Does Internet Use Affect Engagement? A Meta-Analysis of Research”, *Political Communication*, 26(2), ss. 193-211.
- Boyd, D.M., Ellison, N.B., (2008), “Social Network Sites: Definition, History and Scholarship”, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), ss. 210-230.
- Brown, R., (2009), *Public Relations and the Social Web*, India, Replika Press Pvt. Ltd.
- Burkhart J. vd., (1972). *Strategies for Political Participation*, Cambridge, Massachusetts, Winthrop Publishers Inc.
- Büyüköztürk, Ş., (2012), *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı-İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum*, Ankara, Pagem Akademi.

- Calenda D., Meijer, A., (2009), "Young People, The Internet And Political Participation", *Information, Communication and Society*, 12:6, ss. 879-898.
- Cogburn, D.L., Espinoza-Vasquez, F. K., (2011), "From Networked Nominee to Networked Nation: Examining the Impact of Web 2.0 and Social Media on Political Participation and Civic Engagement in the 2008 Obama Campaign", *Journal of Political Marketing*, 10:1-2, ss. 189-213.
- Correa, T., Hinsley, A. W., De Zuniga, H. G., (2010), "Who Interacts on the Web?: The Intersection of Users' Personality and Social Media Use", *Computers in Human Behavior*, 26(2), ss. 247-253.
- Çam, E., (2011), *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul, DER Yayınevi.
- Çetin, H., (2003), *İnsan ve Siyaset Siyasetin Psikolojik Temelleri*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Çıldan C., vd., (2012), "Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü", *Akademik Bilişim 2012 Konferansı, Uşak, 1 Ocak 2012*.
- Daver, B., (1993), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Davies, J. C., (1965), "The Family's Role in Political Socialization", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 361(1), ss. 10-19.
- Demir, Ö., Acar, M., (2005), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ankara, Adres Yayınları..
- Doğan, M. S., (2011), "Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme", *Sosyoloji Konferansları*, (32), ss. 31-40.
- Dostie-Goulet, E., (2009), "Social Networks and The Development of Political Interest", *Journal of Youth Studies*, 12(4), ss. 405-421.
- Dursun, D., (2012), *Siyaset Bilimi*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Dwyer, C., Hiltz, S.R., Passerini, K., (2007), "Trust and Privacy Concern Within Social Networking Sites: A Comparison of Facebook and MySpace", *AMCIS 2007 Proceedings. Paper 339*.
- Edwards, A. L., (1983), *Techniques of Attitude Scale Construction*, New York, Irvington Publishers.

Ekici, Ş., (2009), “Bir İletişim Ortamı Olarak İnternet ve Türkiye’de İnternetin Regülasyonu”, (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Anabilim Dalı, Bilişim Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi).

Emiroğlu, A., (2006), *Toplumbilimsel Siyasa Siyasal Sosyolojiye Giriş*, Ankara, Ekin Kitabevi.

Erkal, M., (1987), *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, İstanbul, Filiz Kitabevi.

Evans, H. K., Ulbig, S., (2012), “Social Butterflies and Politics: Exploring the Link Between Sociability and Political Engagement, Online and Off.”, *Journal of Information Technology & Politics*, 9(4), ss. 402-414.

Faulks, K., (2000), *Political Sociology A Critical Introduction*, New York, New York University Press.

Fazio, H. R., Olson, M. A., (2003), “Attitudes: Foundations, Functions, and Consequences”, içinde: *The Sage Handbook of Social Psychology*, Ed. M. A. Hogg-J. Cooper, London, Sage Publications, ss. 139-160.

Freedman, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M., (1993), *Sosyal Psikoloji*, Çev. Ali Dönmez, Ankara, İmge Kitabevi.

Gajora, L., (2011), “Effects Of Internet Use On Actual And Self-Perceived Political Knowledge, Issue Certainty and Political Participation”, A Thesis Submitted To The Graduate Faculty Of Wake Forest University Graduate School Of Arts And Sciences.

Gibson, R. K., McAllister, I., (2013), “Online Social Ties and Political Engagement”, *Journal of Information Technology & Politics*, 10(1), ss. 21-34.

Gibson, R., McAllister, I., (2005), “Does Cyber Campaigning Win Votes? Online Communication in the 2004 Australian Election”, *Center for the Study of Democracy*. UC Irvine: Center for the Study of Democracy. Retrieved from: <http://escholarship.org/uc/item/6tn8c287>, ss. 1-20.

Goerres, A., (2009), *The Political Participation of Older People in Europe The Greying of Our Democracies*, Great Britain, Palgrave Macmillan.

- Gould, M., (2011), “The Mass Media and Socialization”, içinde: *Sociology Reference Guide, The Process of Socialisation* (The Editors of Salem Press), Pasadena, California-Hackensack, New Jersey, Salem Press, ss. 80-87.
- Gould, M., Howson A., (2011), “Freud and Personality Development”, içinde: *Sociology Reference Guide, The Process of Socialisation* (The Editors of Salem Press), Pasadena, California- Hackensack, New Jersey, Salem Press, ss. 4-13.
- Göksu, T., (2007), *Sosyal Psikoloji*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Gönenç, E.Ö., (2003), “İnternet ve Türkiye’de ki Gelişimi”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, ss. 87-98.
- Greenwald, A. G., (1989), “Why are Attitudes Important?”, içinde *Attitude, Structure and Function*, Ed. Anthony R. Pratkanis-Sтивен J. Preckler-Anthony G. Greenwald, New Jersey, Lawrance Erlbaum Associates Publishers, ss. 1-10.
- Greenwald, A. G., (1989), “Why are Attitudes Important: Defining Attitude and Attitude Theory 20 Years Later”, içinde *Attitude, Structure and Function*, Ed. Anthony R. Pratkanis-Sтивен J. Preckler-Anthony G. Greenwald, New Jersey, Lawrance Erlbaum Associates Publishers, ss. 429- 440.
- Griffith, J., Leston-Bandeira, C., (2012), “How Are Parliaments Using New Media to Engage with Citizens?”, *The Journal of Legislative Studies*, 18(3-4), ss. 496-513.
- Gündüz, U., Pembecioğlu, N., (2014), “The Role Of Social Media in The Sharing and Delivery Of Authoritative and Governmental Issues”, *European Journal of Research on Education*, 2014, Special Issue: Contemporary Studies in Social Science, ss. 24-40.
- Heywood, A., (2012), *Siyaset*, Yayına Hazırlayan: Buğra Kalkan, Ankara, Adres Yayınları.
- Himmelboim, I., Lariscy, R. W., Tinkham, S. F. vd., (2012), “Social Media and Online Political Communication: The Role of Interpersonal Informational Trust and Openness”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 56(1), ss. 92-115.
- Hogg, M. A., Vaughan, G. M., (2007), *Sosyal Psikoloji*, Çev. Aydın Gelmez, İbrahim Yıldız, Ankara, Ütopya Yayınevi.

Howard, P. N., Duffy, A., Freelon, D., vd., (2011), “Opening Closed Regimes: What was the Role of social Media During the Arab Spring?”, *Working Paper, Project on Information Technology&Political Islam*, ss. 1-30.

İnceoğlu, M., (2010), *Tutum Algı İletişim*, İstanbul, Beykent Üniversitesi Yayınları.

Jansen, B. J., Zhang, M., Sobel, K., vd., (2009), “Twitter Power: Tweets as Electronic Word of Mouth”, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 60(11), ss. 2169-2188.

Johnson, T. J., Kaye, B. K., (2003), “A Boost or Bust for Democracy? How the Web Influenced Political Attitudes and Behaviors in the 1996 and 2000 Presidential Elections”, *The International Journal of Press/Politics*, 8(3), ss. 9-34.

Jones, J. F., (1970), "The Theory of Attitude Formation and Change and Its Application to Social Group Work.", *United College Journal* 8, ss. 21-28.

Jones, R.S., (1972), “Teachers, Change, and Political Socialization”, *Urban Education* (7), ss. 119-130.

Journell, W., Ayers, C. A., Beeson, M. W., (2013), “Joining the Conversation: Twitter as Tool for Student Political Engagement”, *In The Educational Forum, Taylor & Francis Group*, Vol. 77, No. 4, ss. 466-480.

Kağıtçıbaşı, Ç., (2013), *Günümüzde İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, İstanbul, Evrim Yayınevi.

Kalaycı, Ş., (2010), “Faktör Analizi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Ankara, Asil Yayınları, ss. 321-331.

Kalaycıoğlu, E., (1985), “Bir Siyasal Değer ve Tutum Aktarma Süreci Olarak Atatürk İlkeleri Öğretimi ve Üniversite”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 51(1-4), ss. 427-444.

Kalaycıoğlu, E., (1984), *Çağdaş Siyasal Bilim Teori, Olgu ve Süreçler*, İstanbul, Osman Aykaç Matbaası.

Kalender, A., (1999), “Mesaj Stratejilerinin Planlanmasında Siyasal Tutum ve Motivasyon Ölçümlerinin Önemi”, *Selçuk İletişim*, 1(1), ss. 91-98.

Kapani, M., (2014), *Politika Bilimine Giriş*, Ankara, Bilgi Yayınevi.

- Karaatlı, M., (2010), “Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, 2010, ss. 3-47.
- Karaçor, S., (2009), “Yeni İletişim Teknolojileri, Siyasal Katılım, Demokrasi”, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 16.2, ss. 121-131.
- Karagöz, K., (2014), “Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri”, *İletişim ve Diplomasi*, 1(1), ss. 131-157.
- Katz, D., (1960), “The Functional Approach to the Study of Attitudes”, *The Public Opinion Quarterly*, 24(2), ss. 163-204.
- Kayış, A., (2010), “Güvenilirlik Analizi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, , Ankara, Asil Yayın Dağıtım, ss. 403-419.
- Kenski, K., Stroud, N. J., (2006), “Connections Between Internet Use and Political Efficacy, Knowledge and Participation”, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 50(2), ss. 173-192.
- Kesen, M., (2013), “Sosyal Medya Etkisi ve Gezi Parkı”, *İdarecinin Sesi*, Mayıs-Haziran 2013, ss. 16-21.
- Kışlalı, A. T., (1996), *Siyaset Bilimi*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. T., (2000), *Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara, İmge Kitabevi.
- Kim, K. S., Kim, Y. C., (2007), “New and Old Media Uses and Political Engagement Among Korean Adolescents”, *Asian Journal of Communication*, 17(4), ss. 342-361.
- Köksal, A.T., (1997), *İnternet Sizden Korksun*, İstanbul, Pusula Yayıncılık.
- Köseoğlu, Y., Al, H., (2013), “Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), ss. 103-125.
- Kushin, M. J., Yamamoto, M., (2010), “Did Social Media Really Matter? College Students' Use of Online Media and Political Decision Making in the 2008 Election”, *Mass Communication and Society*, 13(5), ss. 608-630.

Langton, K.P., Karns, D.A., (1974), "Political Socialization and National Development: Some Hypotheses and Data", *The Western Political Quarterly*, Vol. 27, No. 2., ss. 217-238.

Lewis, M., (2010), "A Hierarchical Regression Analysis Of The Relationship Between Blog Reading, Online Political Activity, and Voting During The 2008 Presidential Campaign", Dissertation Prepared For The Degree Of Doctor Of Philosophy.

Lewis, K., Kaufman, J., Christakis, N., (2008), "The Taste for Privacy: An Analysis of College Student Privacy Settings in an Online Social Network", *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(1), ss. 79-100.

Lewis, K., Kaufman, J., Gonzalez, M., vd., (2008), "Tastes, Ties, and Time: A New Social Network Dataset Using Facebook. com.", *Social Networks*, 30(4), ss. 330-342.

Licklider, J.C.R., (1963), Advanced Research Projects Agency, Washington 25, D.C. April 23, 1963, *Memorandum For: Members and Affiliates of the Intergalactic Computer Network*, From: J. C. R. Licklider Subject: Topics for Discussion at the Forthcoming Meeting.

Macnamara, J., Sakinofsky, P., Beattie, J., (2012), "E-electoral Engagement: How Governments Use Social Media to Engage Voters", *Australian Journal of Political Science*, 47(4), ss. 623-639.

Magstadt, M. T., (2012), "Political Socialization, The Making of a Citizen", içinde: *Understanding Politics: Ideas, Institutions, and Issues*, 10th Edition, Ed. Thomas M. Magstadt, Belmont, Cengage Learning, ss. 248-271

Maio, G. R., Olson, J. M., (1994), "Value Attitude Behaviour Relations: The Moderating Role of Attitude Functions", *British Journal of Social Psychology*, 33, ss. 301-312.

McClurg, S. D., (2003), "Social Networks and Political Participation: The Role of Social Interaction in Explaining Political Participation", *Political Research Quarterly*, 56(4), ss. 449-464.

Mengyang, Z., Junya, L., Yingying, L. vd., (2013), "The Effects of Weibo Use on Political Trust and Social Trust among College Students in Mainland China", *IAMCR*

2013 Conference Dublin, 25-29 June 2013, M.Sc. in New Media School of Journalism & Communication, The Chinese University of Hong Kong, ss. 1-24.

Milbrath, L. W., (1965), *Political Participation*, Chicago, Rand McNally&Company.

Munroe, T., (2002), *An Introduction to Politics: Lectures for First-Year Students*, Jamaica, Canoe Press.

Murray, K.E., Waller, R., (2007), "Social Networking Goes Abroad", *International Educator*, 16(3), ss. 56-59.

Neundorf, A., Niemi, R.G., (2014), "Beyond Political Socialization: New Approaches to Age, Period, Cohort Analysis", *Electoral Studies*, 33, ss. 1-6.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.electstud.2013.06.012>

Newnham, J., Bell, P., (2012), "Social Network Media and Political Activism: A Growing Challenge for Law Enforcement," *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 7(1), ss. 36-50

Ozankaya, Ö., (1977), *Toplumbilime Giriş*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Özdamar, K., (2003), *Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Eskişehir, Kaan Kitabevi.

Öztekin, A., (2014), *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara, Siyasal Kitabevi.

Palonsky, S.B., (1987), "Political Socialization in Elementary Schools", *The Elementary School Journal*, Vol. 87, No. 5, Special Issue: Social Studies, ss. 493-505.

Pempek, T.A., Yermolayeva, Y.A., Calvert, S.L., (2009), "College Students' Social Networking Experiences on Facebook", *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), ss. 227-238.

Perilla, A.A.V., (2012), "Social Media and Individual and Collective Activism: The Role Of Interdependence and Online Political Efficacy", Submitted to Michigan State University in Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Doctor Of Philosophy Communication Arts And Sciences – Media And Information Studies.

Quintelier, E., Vissers, S., (2008), "The Effect of Internet Use on Political Participation an Analysis of Survey Results for 16-year-olds in Belgium", *Social Science Computer Review*, 26(4), ss. 411-427.

- Reuchlin, M., (1991), *Psikoloji Tarihi*, Çev. Tanju Gökçöl, İstanbul, İletişim Yayınları,
- Rice, L. L., Moffett, K. W., Madupalli, R., (2012), “Campaign-Related Social Networking and the Political Participation of College Students”, *Social Science Computer Review*, 0894439312455474, 31(3), ss. 257-279.
- Roskin, M. G., Cord, R. L., Medeiros, J. A. vd., (2013), *Siyaset Bilimi: Bir Giriş*, Çev. Atilla Yayla, Ankara, Adres Yayınları.
- Rozell, M. J., Mayer, J. D., (2008), *Media Power, Media Politics*, Rowman & Littlefield.
- Sarıbay, A. Y., Ögün, S.S., (2013), *Politikbilim*, Ankara, Sentez Yayıncılık.
- Sari, A., (2008), “İnternet Reklamcılığı: İnternet Kullanıcılarının İnternet Reklamcılığı Konusundaki Tutum ve Davranışları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Silah, M., (2005), *Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Skoric, M. M., Poor, N., (2013), “Youth Engagement in Singapore: The Interplay of Social and Traditional Media”, *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 57(2), ss. 187-204.
- Sungur, O., (2010), “Korelasyon Analizi”, içinde: *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ed: Şeref Kalaycı, Ankara, Asil Yayın Dağıtım, ss. 115-127.
- Şahin, B., (2009), “Metodoloji”, içinde: *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ed: Abdurrahman Tanrıöğen, Anı Yayıncılık, Ankara, ss. 111-130.
- Tarhan, U., (2013), “Slactivism – Slaktivizm ve Clicktivism – Kliktivizm”, *Martı E-Dergi*, Ekim, 2013, Sayı: 33, ss. 20-23.
- Telli, A., (2012), “Mısır Devrimi'nde Sosyal Medyanın Rolü”, *Bilge Strateji*, 4(7), ss. 65-91.
- Temel, F., Önürmen, O., Köprü, M., (2014), “Seçim Kampanyalarında Dijital Araçlar Ve İnternetin Yeri: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(9), ss. 322-337.
- Thurstone, L.L., (1931), “The Measurement of Social Attitudes”, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 26(3), ss. 249-269.

- Tokgöz, O., (1978), “Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 33 (3), ss. 79-92.
- Topses, G., Topses, M.D., (2010), *Toplumsal Olayların Bilimi Toplumbilime Giriş*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Turan, İ., (1986), *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul, Der Yayınları.
- Türküne, M.E., (2012), *Siyaset*, İstanbul, Etkileşim Yayınları.
- Uysal, M., Tunç, M., (1996), *Kullanım Tekniği ve İş Dünyasında İnternet*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Üste, B., (2011), *Siyaset Bilimi*, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Vaccari, C., vd., (2013), “Social Media and Political Communication. A Survey of Twitter Users During the 2013 Italian General Election”, *Rivista Italiana di Scienza Politica*, 43(3), ss. 1-29.
- Valenzuela, S., Kim, Y., de Zúñiga, H. G., (2012), “Social Networks that Matter: Exploring the Role of Political Discussion for Online Political Participation”, *International Journal of Public Opinion Research*, 24(2), ss. 163-184.
- Varnalı, K., Gorgulu, V., (2014), “A Social Influence Perspective on Expressive Political Participation in Twitter: The Case of #OccupyGezi”, *Information, Communication & Society*, ss. 1-16.
- Verba, S., Nie, N.H., (1987), *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*, University of Chicago Press.
- Vromen, A., Xenos, M. A., Loader, B., (2014), “Young People, Social Media and Connective Action: From Organisational Maintenance to Everyday Political Talk”, *Journal of Youth Studies*, ss. 1-21.
- Wang, S. I., (2007), “Political Use of the Internet, Political Attitudes and Political Participation”, *Asian Journal of Communication*, 17(4), ss. 381-395.
- Warner, B. R., McGowen, S. T., Hawthorne, J., (2012), “Limbaugh's Social Media Nightmare: Facebook and Twitter as Spaces for Political Action”, *Journal of Radio & Audio Media*, 19(2), ss. 257-275.

Weber, L. M., Loumakis, A., Bergman, J., (2003), “Who Participates and Why? An Analysis of Citizens on the Internet and the Mass Public”, *Social Science Computer Review*, 21(1), ss. 26-42.

Weinberg, T., (2009), *The New Community Rules: Marketing on the Social Web*, USA: O'Reilly Media.

Wellman, B., vd., (2001), “Does the Internet Increase, Decrease, or Supplement Social Capital? Social Networks, Participation, and Community Commitment”, *American Behavioral Scientist*, 45(3), ss. 436-455

Williams, C. B., Gulati, G. J., (2007), “Social Networks in Political Campaigns: Facebook and the 2006 Midterm Elections”, *In Annual Meeting of the American Political Science Association*, ss.1-24.

Xenos, M., Vromen, A., Loader, B. D., (2014), “The Great Equalizer? Patterns of Social Media Use and Youth Political Engagement in Three Advanced Democracies”, *Information, Communication & Society*, 17(2). ss. 151-167.

Yayla, A., (2011), *Siyasi Düşünce Sözlüğü*, Ankara, Adres Yayınları.

Yeşilorman, M., (2006), “Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, ss. 1-46.

Yücekök, A. N., (1987), *Siyasetin Toplumsal Tabanı Siyaset Sosyolojisi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Ziblatt D., (1965), “High School Extracurricular Activities and Political Socialization”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 361, Political Socialization: It's Role in the Political Process, ss. 20-31.

İnternet Kaynakları

<http://dictionary.reference.com/browse/share?s=ts> (01.10.2014)

<http://dictionary.reference.com/browse/slacker> (12.10.2014)

<http://dictionary.reference.com/browse/tweet> (01.10.2014)

<http://instagram.com/> (01.10.2014)

<http://instagram.com/press/> (01.10.2014)

<http://knowyourmeme.com/memes/slacktivism#fn2> (12.10.2014)

<http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda> (11.11.2014)

<http://www.frmtr.com/forum-hakkinda/1485959-blog-nedir-nasil-kullanilir.html>
(01.10.2014)

http://www.linkedin.com/about-us?trk=hb_ft_about (11.09.2014)

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/activism> (01.01.2015)

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/app?searchDictCode=all>
(01.10.2014)

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/avatar?searchDictCode=all>
(01.10.2014)

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/follow> (01.10.2014)

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/retweet> (01.10.2014)

<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/social-network?q=social+network>, (25.09.2014)

<http://www.patheos.com/blogs/slacktivist/2009/06/11/etymology/> (12.10.2014)

<http://www.pewinternet.org/fact-sheets/social-networking-fact-sheet/> (20.10.2014)

<http://science.opposingviews.com/effective-communication-facebook-12689.html>,
(20.10.2014)

<http://www.statisticbrain.com/facebook-statistics/> (11.11.2014)

<http://www.thefreedictionary.com/activism> (12.10.2014)

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Selfie> (15.10.2014)

<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=Vine> (01.10.2014)

http://www.webopedia.com/TERM/F/Facebook_wall.html (01.10.2014)

<http://www.youtube.com/yt/about/tr/> (10.09.2014)

<http://www.youtube.com/yt/press/statistics.html> (10.09.2014)

<https://about.twitter.com/tr/company> (10.09.2014)

<http://twitter.nedir.com/> (20.12.2014)

<https://dev.twitter.com/overview/api/counting-characters> (01.10.2014)

<https://developers.facebook.com/docs/plugins/like-button> (01.10.2014)

<https://myspace.com/pressroom> (11.09.2014)

<https://support.google.com/youtube/answer/6083270?hl=en> (11.10.2014)

<https://support.google.com/youtube/answer/3309389> (11.10.2014)

<https://tr-tr.facebook.com/help/587836257914341> (12.10.2014)

<https://www.facebook.com/about/tagging> (05.10.2014)

https://www.facebook.com/FacebookTurkiye/info?tab=page_info (20.10.2014)

<https://www.facebook.com/groups/barackobamafanclub/> (21.10.2014)

<http://www.socialsignal.com/blog/rob-cottingham/the-obama-online-campaign-by-the-numbers> (01.01.2015)

<http://www.socialmediatoday.com/content/evolving-use-social-media-political-campaigns> (01.01.2015)

<http://www.internetworldstats.com/> (01.05.2015)

EKLER

Ek 1: ANKET SORULARI

1.Bölüm

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortadayım(Biraz Katılıyorum/Biraz Katılmıyorum)	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	“Siyasal konulara ve ülke yönetimine ilişkin kararların sosyal medya aracılığıyla duyurulmasını doğru buluyorum.”					
2	“Resmi hesaplara sahip ünlülerin, toplum üstünde söz sahibi insanların fikirlerini ve görüşlerini Facebook, Twitter gibi sosyal ağlar üzerinden açıklamasını doğru buluyorum.”					
3	“Siyasal ve ideolojik içerikli mesajların sosyal medya üzerinden paylaşılmasını doğru buluyorum.”					
4	“Siyasi liderlerle, kanaat önderleriyle veya ünlü kişilerle onların düşüncelerini öğrenmek, kendi düşüncelerimi onlarla paylaşmak için internet veya sosyal ağlar aracılığıyla sıklıkla iletişime geçerim.”					
		Asla	Nadiren	Ara sıra	Çok	Oldukça Fazla
1	“Arkadaşlarınızla iletişime geçmek için ne kadar sıklıkla sosyal ağları kullanıyorsunuz?”					
2	“Siyasal konularda bilgi edinmek için sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”					
3	“Siyasi parti liderlerini, siyasi partileri ve siyasi parti adaylarını ne kadar sıklıkla sosyal ağlar aracılığıyla takip edersiniz?”					
4	“Siyasi görüşlerinizi ne kadar sıklıkla internet ve sosyal ağlar vasıtasıyla paylaşırsınız?”					
		Kullanmam	1 saatten daha az	1-2 saat	3-4 saat	5 saatten fazla
1	“Günlük olarak sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?”					
		Hiç	Biraz	Kısmi	Çok	Oldukça Fazla
1	“İnternetteki siyasete ilişkin haberlere ne kadar ilgi gösterirsiniz?”					

2.Bölüm

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ortadayım(Biraz Katılıyorum/Biraz Katılmıyorum)	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	“Seçimlerde aday olmak isterim.”					
2	“Desteklediğim siyasal bir partide aktif bir üye olmak isterim.”					
3	“Siyasal kampanyalara (seçim v.b.) vakit ayırmak isterim.”					
4	“Siyasal bir mitinge katılmak isterim.”					
5	“Siyasal temsilcilerle ilişkilerimi yerel ya da ulusal düzeyde sürdürmek isterim.”					
6	“Parti rozeti taşımak veya arabama (olsa idi) siyasal içerikli bir amblem yapıştırmak isterim.”					
7	“Başkalarını kendi siyasal partime oy vermeleri için ikna etmeye çalışırım.”					
8	“Siyasal içerikli tartışmalara katılmak isterim.”					
9	“Siyasal bir konuda soru sorulduğunda görüşümü açıklarım.”					
10	“Oy veririm.”					

1	Cinsiyetiniz	1. Kadın (b) Erkek
2	İlk Öğretiminizi Tamamladığınız Yerleşim Birimi	a) Köy b) Kasaba c) İlçe d) Şehir e) Büyükşehir
3	Yaşınız	
4	Ailenizin Aylık Geliri	a) 0-750 TL b) 751-1500 TL c) 1501-3000 TL d) 3001-4500 TL e) 4501 TL ve Üstü
5	Bölümünüz	
6	Sınıfınız	a) 1. Sınıf b) 2. Sınıf c) 3. Sınıf d) 4. Sınıf ve üstü

Not: Araştırma ölçeğinin birinci bölümünde yer alan maddelerin hazırlanılmasında, Gündüz-Pembecioğlu, 2014: 36; Rozell-Mayer, 2008: 134; Rice-Moffett-Madupalli, 2012: 272, Correa-Hinsley-Zúñiga, 2010: 249; Vaccari vd.’nin, 2013: 11, çalışmalarından, ikinci bölümün maddelerinin hazırlanılmasında, Milbrath, 1965: 18-19; Kenski-Stroud, 2003: 179-180; Burkhart vd., 1972: 14; Çam, 2011: 169-174; Daver, 1993: 210; Dursun, 2012: 237; Kapani, 2014: 144-145; Baykal, 1970: 33; Öztekin’in, 2014: 259-265, çalışmalarından yararlanılmıştır.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Ömer GÜLER
Doğum Yeri ve Yılı : Kütahya/24.09.1990
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Pamukkale Üniversitesi-Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2008-2012)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi-Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (2013-....)

Yabancı Dil Düzeyi : 2012 KPDS: 81,25/B DÜZEYİ

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

1. H.Bahadır Eser, Mustafa Kara, Ömer Güler, " Türkiye’de Azınlık Vakıflarının Karşılaştıkları Sorunlar ve Yeni Anayasa Sürecinden Beklentiler", VIII. Uluslararası STK Kongresi, Yeni Anayasa Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü, Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF, 25-26 Ekim 2013, Çanakkale. ss. 33-66.
2. H.Bahadır Eser, Ömer Güler, "Gelir - Siyasal Güven İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Örneği", Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongresi,16-18 Mayıs 2014,Samsun, Cilt II, ss.479-490.
3. H.Bahadır Eser, Ömer Güler, "21. Yüzyıl'da Sosyal Ağlar - Siyasal Davranış İlişkisi Üzerine Teorik Bir Açıklama Çabası", 2. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı, Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları, 29-31 Mayıs 2014, Isparta, ss.705-723.